

TARTALOM Mécses a te igéd

KOCZOR TAMÁS: *Koldusok* 281

Tanulmányok

SCHNELLER ISTVÁN: *A tanítványi lét* 282

TOMKA FERENC: *A közösség a hitre és az Igére épül* 285

Kitekintés

GLATZ JÓZSEF: *Kicsoda a te Istened?* 289

Figyelő

KOLTAINÉ SOMOGYI LILLA: *Mi lesz belőle?* 292

SÓLYOM ANIKÓ: *Az egyháztörténet tanítása* 298

Fórum

KARNER ÁGOSTON: *Hálaadás és pásztori szó* 303

Az igehirdető műhelye

SZABÓ SZILÁRD: *Szenháromság ünnepe után*
7. vasárnap (Jób 5,6–21) 307

DEÁK ÁGOTA: *Szenháromság ünnepe után*
8. vasárnap (Jer 2,1–9.29–32) 310

KŐHÁTI DÓRA: *Szenháromság ünnepe után*
9. vasárnap (2Móz 32,1–10) 313

SZABÓ VILMOS: *Szenháromság ünnepe után*
10. vasárnap (Jn 9,24–38) 318

Koldusok

KO CZOR TAMÁS

„Kicsi vagyok én, majd megnövök én,
mint a tüdő a fazékból, kidagadok én.”

A mozgólépcső méla közömbösséggel szállította a délutáni csúcsforgalom emberáradatát a metróállomás felé, a mélybe. Mintha mindenkinek lenne célja, gondoltam magamban, néhány percig egyértelmű, merre is haladunk. Mindenfelé üres tekintetek, genetikailag kódolva vagyunk az egymás feje fölött való átnézésre. A mozgólépcső ebben is segít, maga határozza meg, ki van fenn, ki van lenn.

A gyerekdal követelően lett a zajáradat része. A változatos életutak, melyeknek pár másodpercig akaratum ellenére részesei leszünk, olykor mégis felkeltik figyelmünket. Egy érdekes öltözet, egy különleges arc, egy sajátos viselkedés kiragad a közönyből. A gyerekdal kikerülhetetlen volt. Ha a forrását nem is lehetett látni, a hangereje olyan áthatóan szólt, szinte arra készítette az embert, kapcsolódjon be az énekbe. Az óvodás korúak hangja ritkán kellemes. Ez az volt. Szívderítően hatott az a szabad szárnyalás, amiben egy gyerek fölé tud emelkedni a felnőtt szabályok illetudásának. Ahogy egyre mélyebbre ereszkedtünk, a hang is egyre hangosabb lett. A furcsaságát az okozta, hogy míg a tömeg haladt, zajok támadtak és haltak el, ez egy helyben állt valahol. A szerelvény befutott, elnyelte az utazók egy csoportját, némileg oszlott a zsúfoltság. A dal maradt, és már lehetett látni is, honnan jön. Egy koldusasszony ült a földön, mellette állt a gyerek, és énekelt.

„Kicsi vagyok én, majd megnövök én,
mint a tüdő a fazékból, kidagadok én.”

Messze voltak tőlem. Az újra és újra ismétlődő strófák egyre bántóbbak lettek, szinte üldözővé váltak.

„Kicsi vagyok én, majd megnövök én,
én leszek a legjobb ember a föld kerekén.”

A kilátástalanság, a reménytelenség közeli ismerete tetelviselhetetlenné mindezt? Egy koldusgyerek dala a metróállomáson, melyben kihirdeti ország-világ előtt, hogy ő, aki most a mélyben alamizsna után kuncsorog, a legjobb ember lesz a föld kerekén...?

Evangélikus reflexeim természetesen szívesen zárkóztak fel valamiféle szimpatikus jézusi önmarcangoláshoz,

hogy lehet, hogy tényleg máris ő a legjobb ember a föld kerekén, de ennél erősebb volt a vágy, hogy jöjjön már a metró, hogy hadd szabaduljak ettől a rettenetes énektől.

Talán azért keltett békétlenséget bennem, mert nem szerettem azokat a kíméletlen helyzeteket, amelyek arcunkba vágják a valóságot. Ülünk az élet mélyén, és vágyó énekeket éneklünk jószágról és a világ legyőzéséről. Egymás tisztulni vágyását figyeljük kikerülhetetlenül. Elszakadásról, nyomorúságról, bűnről mondunk szavakat. Jóbról, Jeremiás népéről, az aranyborjúról, a vakságról olvasunk igéket. Hétköznapi életünk bűneihez akklimatizálódtunk, a tisztesség nem elég a tisztasághoz. Koldusként ülünk a metró mélységében egymás mellett.

Lehetne azt mondani, talán ez mégis túlzás. Lehetne azt mondani, hogy kicsit beteges ez a mélyhez való ragaszkodás, az élet nem ennyire sivár. Igenis vannak olyanok – olykor mi magunk is készek vagyunk erre –, akik időről időre fogják magukat, és megpróbálnak felmenni a felszínre, ahol a levegő és a fény valódi. Lehetne – és kell is – beszélni a szabadulásról, hogy van, aki kihozhat onnan, sőt hogy az életünk alapvetően nem is ide kötődik, hanem oda fel. De a mélység van. Szólunk arról, aki kivisz, aztán mégis újra lent találjuk magunkat. Mindnyájan itt vagyunk.

Néhány napra rá óvodai tanévzáróra voltam hivatalos. Tanítottam egész évben őket, most kedvesen invitáltak. Alig ismertem rá a szépen felöltöztetett, kifésült, fegyelmezetten álló tanítványaimra, annyira ünnepélyesek voltak. A színes programban, versek, énekek között egyszer csak felcsendült a koldusgyerek éneke is. Én pedig hirtelen visszavágytam a kibírhatatlan valóságba. Ennek a dalnak ott van létjogosultsága. Ahol a vágy őszintén szólal meg, az a tisztaság helye. Talán nem is azon kellene fáradoznunk, hogy magunk felemelkedjünk, hiszen lesz, aki a karjában visz majd fel, hanem azon, hogy merjünk egymásra nézni őszintén, mi, koldusok. Hogy a reménytelenség benuháza ne tegyen hazuggá minket abban, hol is vagyunk, kik is vagyunk. Hogy a leneti homály ne hagyja elveszni a magasság utáni vágyunkat.

Jártam azóta azon a metróállomáson néhányszor, gyakran visz arra az utam. A koldusasszony és lánya már más helyre vonulhattak, nem látom őket.

A tanítványi lét

Értelmezési kísérlet, elsősorban János evangéliuma alapján

SCHNELLER ISTVÁN

Szubjektív bevezető

Nehéz erről a témáról írni, mert azt kell kérdeznünk magunktól, hogy mennyire felelünk meg azoknak a követelményeknek, amelyekkel a tanítványságot jellemezni próbáljuk. Keresés jellemez elsősorban, s nemigen vallhatom magam tanítványnak a szó szűkebb értelmében, hiszen például nem hagytam el mindent Jézusért. Nagyon sokszor hátratekintettem, miközben az eke szarvára tettem a kezem. Mégis nagyon sok függ attól, hogy kit tekintünk tanítványnak, és milyen értelemben használjuk a tanítvány szót. A tizenkettőt vagy a tanítványok bővebb hetvenkettes körét vagy a Krisztust hallgatók még tágabb csoportját. Megkísérlem a tanítványságot tágabban értelmezni, és nemcsak a szemtanúk és a vándorlásait követők körében keresni a tanítványokat, hanem mindazok körében, akikkel Jézus találkozott, akár saját korában, akár későbbi korokban vagy a jelenben.

A tanítványi kör az evangéliumokban

Előbbiek alapján és egy – nemrég magyarul is megjelent – rendhagyó könyvre (CAROLL 2009) alapozva, arra a hipotézisre támaszkodom, hogy János evangéliuma leginkább a tanítványokkal való találkozás segítségével mutatja be Jézus személyét, hiszen az evangéliumban szereplő hosszú beszédei inkább a fenségét jelenítik meg. Így találkozhatunk a tanítványi kör legtágabb értelmezésével, hiszen ebben az értelemben nemcsak a tizenkettő, nemcsak a követők bővebb köre, hanem mindazok, akikkel Jézus találkozik és beszél, tanítványi helyzetbe kerülnek. Így például tanítvány Nikodémus, a samáriai asszony, Mária Magdolna, a házasságtörő asszony, Mária és Márta, a kapernaumi százados, de még Pilátus is, akik életük megrendítő pillanataiban szembesültek Jézussal, a rájuk átalakító erővel ható Emberfiával. A tanítványi kör

ilyen kibővített értelmezése teszi lehetővé azt, hogy különböző élethelyzeteinkben ma is feltehessük a kérdést: hogyan viselkedhetek tanítványként én magam, ha találkozom Jézussal?

A tanítás tartalma: a tan

Ha tanítványságról beszélünk, óhatatlanul felmerül a kérdés, mit tanít a tanító, mi az elsajátítandó ismeret vagy módszer, amit a tanítványnak meg kell tanulnia. Jézus esetében az a leginkább meglepő, hogy alig van tételes – filozófiai vagy erkölcsi – tanítása, tana vagy elsajátítandó módszere. Őt magát kell követni, őhöz hasonlóan, vagy – mint majd később látni fogjuk – ővele táplálkozni. Így ő maga a tan, amit „meg kell tanulni”. Az *imitatio Christi* a módszer, amit el kell sajátítani. A fentebb hivatkozott szerző írja, némi keserűséggel: „Tanításának tárgya akaratlanul is saját maga lett. És egyelőre ő maga az egyetlen diákja.” (CAROLL 2009, 50. o.)

Innen ered az a közhelyszerű tény, hogy Jézus tanítványának lenni annyiban más, mint a hagyományos értelemben vett mester–tanítvány viszony, hogy itt a tanítvány soha nem haladhatja meg mesterét, vagy válhat egyenrangúvá vele, mint azt akár az indiai, akár a zsidó mestereknél, guruknál vagy rabbiknál tapasztalhatjuk.

A tan tehát maga Jézus Krisztus. Ő az, aki az örömhírt hozza, vagy pontosabban ő az örömhír, vagy még pontosabban: az az örömhír, hogy ő itt van, hogy ő egyáltalán van. Ennek a létélménynek a megértésén múlik a tanítványi lét.

Az örök kérdés: „Kicsoda Jézus Krisztus?”

Előbbiekből szinte adódik az örök kérdés: ki az a Jézus Krisztus, aki maga a tanító és a tan egyszerre? Az evangéliumokban is felhangzik a kérdés például akkor, amikor a

tengeren viharba jutott tanítványi hajón Jézus lecsendesíti a vihart: „*Ki ez – kérdezték egymástól –, hogy még a szél és a víz is engedelmeskedik neki?*” (Mk 4,41)

Éppen ez az életünkbe behatoló hatalmas erő készíti Kierkegaardot, hogy *Félelem és rettegés* című művében arra a következtetésre jusson, hogy „borzasztó lehetett a tizenkettő egyikének lenni”. Ezt írja idézett művében: „Az embereket megindultság fogja el, visszavágnak azokba a szép időkbe, édesen ringató vágy röpíti őket kívánságuk célja felé, hogy láthassák Krisztust az ígéret földjén vándorolni. Elfelejtik a szorongást, a szükségét, a paradoxont. Hát olyan könnyű dolog volt nem tévedni? Nem volt-e borzasztó, hogy az az ember, aki a többiek között járt, Isten volt, nem volt-e borzasztó egy asztalnál ülni vele? Könnyű dolog-e apostolnak lenni?” (SUKI 1969, 319. o.)

Nem könnyű tehát Jézus közelében lenni, vagy akárcsak találkozni vele, hiszen lényem emésztő tűz is lehet, miután ő maga mondja Lukács evangéliuma szerint: „*Azért jöttem, hogy tüzet bocsássak a földre, és mennyire szeretném, ha már lángolna! (...) Azt gondoljátok, azért jöttem, hogy békességet hozzak a földre? Nem – mondom néktek –, hanem inkább meghasonlást.*” (Lk 12,49-51) Ugyanez a jellemzés található az apokrif *Tamás evangéliumában*: „Aki közel van hozzám, a tűzhöz van közel, aki távol van tőlem, az országtól van távol.”

Itt Jézus jelen lévő személye kiemelkedő fontosságú. Ezért igen jellegzetes a jánosi tanítványi létértelmezés, ugyanis János értelmezésében a tanítványt elsősorban a hit, a Jézus személyében való hit határozza meg. Erről írja Joachim Gnilka: „Mint már A. Schlatter megállapította Szt. Jánosnál a hit az a cél, amely minden más törekvésnél fontosabb. Végző soron a szeretet mellett a hit az egyetlen cél, amelybe a tanítványi lét beletorkollik, az egyetlen követelmény, amelyet megszabnak, lényeges lehetőség, amely által tanítvány lehet valaki.” (GNILKA 2007, 248. o.)

Három kiemelkedő fontosságú tanítványi helyzet János evangéliumában

Ha a fentieket tekintjük „legfontosabb” követelménynek, akkor ezen az úton elindulhatunk a tanítványság tágabb értelmezése felé, hiszen az a szigorú követelmény, amely a mindennapok elhagyására, a kereszt hordozására szólít fel, itt átmenetileg háttérbe szorul.

A negatív bizonyosság

A tanítványi lét legnagyobb nehézségét éppen a Jézus igazi valójával való találkozás megrendítő ereje, az attól való megrettenés jelenti. Ebben a vonatkozásban Jánosnál olvassunk arról, hogy Jézust a tanítványai közül sokan elhagyták, éppen mert igazi valója megrettentette őket.

Igen fontos témánk szempontjából az elhagyást megelőző párbeszéd, amely éppen azzal a kérdéssel kezdődik, amely a tanítványság „módszerére” kérdez rá: „*Mit tegyünk, hogy Istennek tetsző dolgokat cselekedjünk?*” (Jn 6,28) Jézus válasza éppen az önmagára, saját személyére való rámutatás: „*Az az Istennek tetsző dolog, hogy higgyetek abban, akit ő küldött.*” Majd indoklásul hozzáteszi: „*Én vagyok az Élet kenyere, aki énhozzám jön, nem éhez meg, és aki énbenem hisz, nem szomjazik meg soha.*” (Jn 6,37) Ezt az „élet kenyere” metaforát tovább élezi: „*Bizony, bizony mondom néktek: ha nem eszitek az Emberfia testét, és nem isszátok a véréét, nincsen élet tibennetek. Aki eszi az én testemet, és issza az én véretem, annak örök élete van, és én feltámasztom őt az utolsó napon. Mert az én testem igazi étel, és az én vérem igazi ital.*”

Erre a radikalizmusra mondják korábbi tanítványai közül is sokan, hogy kemény beszéd, és nem lehet hallgatni, majd: „*Ettől fogva tanítványai közül sokan visszavonultak, és nem jártak vele többé.*” (Jn 6,66) Itt a tanítványi helyzet tagadását, a negatív bizonyosságot látjuk. Csak az lehet tanítvány, akit nem botránkoztat meg a lét erejével, a személyes lét jelenvalóságával való töltekezés, táplálkozás. Ugyanakkor éppen a János-evangélium kezdete alapján mondhatjuk, hogy Jézus teste a teremtő logosz testét öltése, és a vele való táplálkozás a logosszal való táplálkozás. A benne való hit a személy misztériumának szól.

Döbbenetes ez a kép és ez a történet, hiszen a tanítványok egy külső köre éppen e radikális kijelentéskor hagyja el Jézust, nem pedig akkor, amikor megtöri a szombatot vagy az előírt böjtöt, vagy a templom lerombolásáról és újjáépítéséről beszél. A tanítványság feltétele tehát nála nem rítusok vagy aszketikus előírások megtartása, nem dogmák igaznak tartása, nem cselekvés és módszer, hanem a lényével, a létezésével való táplálkozás. Ez a feltétel ma aktuálisabb, mint valaha. A korábban már idézett John Caroll írja *Jézus, a létező* című könyvében: „A huszadik században az európai filozófia újra a létezést helyezte előtérbe. Ezzel visszatért a kezdetekhez. A nyugati kultúra történelmi kezdetén az ókori Görögországban kőbe vésett felirat hirdette a delphoi szent jósda bejárata fölött: Ismerd meg önmagad. A titok minden egyes emberi lény lényegében – az énben – rejtőzik. Valójában mindenki erre kíváncsi: »Ki vagyok én?« Nyugaton egyetlen ember tud mindent a létezésről. Csak egy valaki tárta fel mélységeit. A nyugati kultúra Homérosztól napjainkig tartó hosszú történetében Jézustól tanulhatunk legtöbbet az énről. Ő maga úgy fogalmazott, hogy én vagyok, aki vagyok.” (CAROLL 2009, 15–16. o.)

Ezért legbotránnyosabb az, hogy Jézus testét és véréét enni kell annak, aki tanítvány akar lenni. Mert ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy a *vagyokkal* kell táplálkozni, más-képpen Istent kell enni ahhoz, hogy tanítványok legyünk, azaz Jézushoz hasonlítsunk.

A már idézett J. Caroll szerint a Márk által bemutatott Jézus e létezés helyreállításával foglalkozik. Márk szerint

az ember az igazság lelőhelye. A bűn pedig *hamartia*, azaz céltévesztés, az egyensúlyát veszített jellem, az igazságból kibillent ember sajátja. Ezért olyan mérhetetlenül sötét – talán az evangéliumok legkártékonyabb mondata – Pilátus cinikus kérdése: „Mi az igazság?” Hiszen ezt a kérdést előzi meg Jézus „királyi létének” öndefiníciója: „*Én azért születtem, és azért jöttem a világba, hogy bizonyosságot tegyek az igazságról: mindenki, aki az igazságból való, hallgat az én szavamra.*” (Jn 18,37) Jézus igazsága a létezés igazsága, Pilátus kérdése a tanítványság megtagadásának kérdése.

A tanítványok körének bővítése – Jézus búcsúbeszédei

Amikor a tanítványok egy része Jézust elhagyja, úgy tűnik, csak a tizenkettő marad vele. Azt lehetne hinni, hogy a tanítványság csak a legbelső körre vonatkozik, akiket Jézus maga választott ki.

János értelmezésében azonban ez a kör kitágul mindazokkal, akik a tanítványok szavára hisznek Jézusban. Jézus főpapi imájában értelmeződik a vele, illetve szavával való táplálkozás, a léttel való táplálkozás felszólítása. Mindazokra, akik hisznek őbenne, vonatkozik a kérés: „*De nem értük könyörgők csupán, hanem azokért is, akik az ő szavukra hisznek énbennem, hogy mindnyájan egyek legyenek. Úgy, ahogyan te, Atyám, énbennem, és én tebenned, hogy ők is bennünk legyenek, hogy elhiggye a világ, hogy te küldtél engem. És azt a dicsőséget, amelyet nekem adtál, nekik adtam, hogy egyek legyenek, ahogy mi egyek vagyunk: én őbennük és te énbennem.*” (Jn 17,20)

Ahhoz, hogy Jézus „benne legyen” a tanítványokban, ahhoz, hogy egyek legyenek vele, ahhoz kell vele táplálkozni, azaz létének erejét hinni, azt befogadni. Ez az ígéret a tanítványi lét legszélesebb horizontja. Amíg az első pontban tárgyalt

beszéd a tanítványi kör szűkülését „eredményezte”, a főpapi ima a legnagyobb tágitás lehetőségét villantja fel. A már korábban idézett Gnilka írja erről: „A kölcsönös egymásban lét a legbehatóbb hírül adása az Istennel elnyerendő közös-ségnek. Ez a célja a tanítványi létnek.” (GNILKA 2007, 254. o.)

A tanítványok közössége

A mostanáig említett két jánosi gondolatkört ki kell egészíteni egy harmadikkal, ami nem pusztán a léttel, hanem az együtt léttel is foglalkozik. Azzal a jelenettel, amikor Jézus megmossa a tanítványai lábát. Ez a jelenet teszi emberi szinten megfoghatóvá a tanítványság fogalmát. Az eddigiekben azt mondtuk, hogy a tanítványi lét feltétele a Jézus Krisztusban való hit, a vele való táplálkozás, a benne való lét. A lábmosásjelenet rajzolja ki a tanítványi lét e világi tartalmát: „*Ti így hívtok engem: Mester és Uram, és jól mondjátok, mert az vagyok. Ha tehát megmostam a ti lábaitokat, én, az Úr és a Mester, nektek is meg kel mosnotok egymás lábát. Mert példát adtam nektek, hogy amit én tettem veletek, ti is úgy tegyetek.*” (Jn 13,13–15)

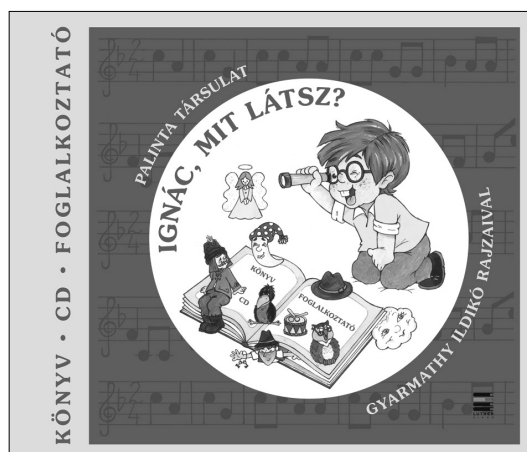
A tanítványi lét summája tehát a Jézusban való hit és a szeretet az emberek iránti szeretet. Itt találkozhatunk a „módszerre” történő utalással. A hit a létező Jézusban, a személyes létezés erejébe vetett hit, és ennek legtágasabb kiterjesztése a szeretet a másik ember iránt.

Felhasznált irodalom

CAROLL, John 2009. *Jézus, a létező*. Typotex, Budapest.

GNILKA, Joachim 2007. *Az Újszövetség teológiája*. Szent István Társulat, Budapest.

SUKI Béla (szerk.) 1969. *Sören Kierkegaard írásai*. Gondolat, Budapest.

Ignác, mit látsz?

Könyv – CD – foglalkoztató

Veres Andi zenéjével – Gyarmathy Ildikó rajzaival

Luther Kiadó – Palinta Társulat – Gryllus Kft., Budapest, 2010. 53 o.

Nincs is nagyobb csoda, mint gyerekfejjel bepillantani a messze néző szerzárba és látni a sok csodát. Hallani az édes hangot, keverni a legszebb színt és odabújni a kedvenc mesefigurához. Erre kínál most nagyszerű kalandot a Palinta Társulat. Éneklés, csupa játékos szövegű vers és elbűvölő rajzok világa. Lehet hallgatni, énekelni, olvasni és együtt alkotni a varázslatos figurákat, a kedves kis arcképeket gyerekeknek és szülőknek egyaránt.

Ezen a lemezen minden vers életre kel. Csupa mozgás, igazi és tiszta játék. Magával ragad kicsiket és nagyokat az éneklés, a színes rajz és a játékos

vers. Táncba és játékba visz minket Ignác és Emese vagy bármelyik kedves alak egy esztendő borús és napfényes perceiben. Kicsik és nagyok egy sarokban, a mesészönyegen pompás érzések között hallgathatják, játszhatják és élvezhetik a varázslatos világot.

A közösség a hitre és az Igére épül¹

TOMKA FERENC

Bevezetés

A meghívásról

Azért vállaltam el örömmel ezt a szolgálatot, mert számomra is fájdalmas seb a kereszténység szétszakadozottsága és azok a hiányosságok is, amelyek a reformáció okai lettek.

Nagy örömöm, hogy Jézus Krisztusban már most is meg tudjuk találni a leglényegibb egységet. Minél közelebb vagyunk Jézushoz, annál közelebb vagyunk egymáshoz.

Magamról

1965-ben kezdtem papi szolgálatomat, a kommunizmus idejében. Életem része lett az akkoriban tilos ifjúsági és csoportmunka, a nyári táborok vezetése. Sokszor megéltem a rendőrség üldözését és Krisztus erejét ebben is.

Teológus koromtól egyik nagy benső kérdésem volt, hogyan valósul meg Jézus szava: „arról fognak titeket megismerni, hogy szeretitek egymást”; hogyan válik az egység szentháromságos titka (Jn 17,20–24) láthatóvá a keresztény közösségben, illetve az egyházak között is.

1971-ben szociológiai tanulmányokra küldött püspököm Rómába. Itt is elsősorban ez érdekelt: hogyan lesz az egyház, a közösség Jézus látható jelévé? Hogyan fog misszionálni? Hiszen a Biblia szerint a misszió első eszköze maga a szeretetben élő közösség. Az Apostolok cselekedetei három helyen írja: „A hívőknek egy volt a szíve lelke; a hívők száma pedig növekedett.” (ApCsel 2,45k; 4,32; 5,12k)²

A szociológiától sokat vártam, s talán még többet vártak ettől barátaim: paptársaim és katolikus világiak, akik ugyancsak közösségben dogoztak. Amikor hazatértem, szociológiai doktorátussal, mindenfelé hívtak, hogy tartssak előadásokat a közösségről. Közben főiskolai tanár lettem Egerben a hittudományi főiskolán, egyetemi magántanár a budapesti Pázmány Péter Katolikus Egyetem akkori elődintézményében, és lelkipásztori teológiát, valamint szociológiát tanítottam.

Időközben rájöttem, hogy bár nem egészen hiábavalóak szociológiai tanulmányaim, de a hitből fakadó élet és a Krisztusból élő közösség titkai legteltesebben a Bibliában, Isten Igéjében találhatóak. Láttam, hogy mindaz, amiről a szociológia álmodik az ideális társas élet vonatkozásában, a legnagyobb világossággal a Bibliában van megfogalmazva.

Lényeges fordulat volt életemben találkozásom egy katolikus (és ökumenikus) lelkiségi (kegyességi) mozgalommal: a Fokoláre mozgalommal Rómában. Tagjaik között mindenféle ember van, fiatalok és idősek, családok, papok, munkások és értelmiségiek. Közösségeket alkotnak az egész világon. Életükben erős sugárzást tapasztaltam, valamint azt, hogy körülöttük sok ember megtért, megtalálta Jézust. Amikor titkukat kutattam, elsősorban is kettőt fedeztem fel: 1. Mindennapjaikat Isten Igéjére építik (minden nap nemcsak gondolkoznak egy-egy igén, hanem megpróbálják azt a szeretet tetteiben életre váltani). 2. Közösségeik sugárzóak és meghívóak; s úgy éreztem, azért, mert különösen az egység és a kölcsönös szeretet igéire építik életüket: „Szeressétek egymást, ahogy én szerettelek titeket...” (Jn 13,34) „Legyenek egy, ebből ismerje meg a világ, Atyám, hogy te küldtél engem.” (Jn 17,23) A velük való találkozás meghatározta életem további irányát.

Életem folytatása: tizenhat évig tanárkodás Egerben. Majd a politikai fordulat idején lelkipásztort kerestek Budapest-Káposztásmegyerrre, s egy paptársammal elvállaltuk ezt.

Közösségépítésünk Káposztásmegyeren

Káposztásmegyér egy 25-30 ezres „kommunista lakótelep” Budapest peremén. A lakótelepeken nem épülhetett templom, nem működhetett egyházi élet. Káposztásmegyeren nagy számban kaptak lakást a kommunista rendszer volt funkcionáriusai: rendőrök, katonatisztek. Itt missziós munkára volt szükség.

Egy hozzám hasonlóan gondolkozó paptársammal (aki ugyancsak az említett kegyességi mozgalom tagja) elvállaltuk Káposztásmegyér katolikus lelkipásztori gondozását.

¹ Előadás az Evangélikus Hittudományi Egyetem gyakorlati (hatodéves) konzultációján 2010. január 25-én.

² A tanulmányban idézett bibliai szövegek a Szent István Társulat által kiadott katolikus bibliafordításból valók (a szerk.).

A lelkipásztorok életének alapelvei

Nekünk, az alapító lelkipásztoroknak az életét elsősorban két ige határozta meg:

a) „*Ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, ott vagyok közöttük.*” (Mt 18,20) Így próbáltunk együtt élni elsősorban mi, lelkészek. Minden nap együtt imádkoztunk, s újra és újra megpróbáltuk megújítani vagy helyreállítani magunk között a szeretetet, hogy Jézus valóban közöttünk élhessen. Esténként megbeszéltük, hogy működött az Ige, illetve Jézus az életünkben.

Kapcsolatunkban természetesen jelentkeztek feszültségek is, alkalmasint egészen hétköznapi kérdésekben. Például első közösségi kirándulásunkra készülve mindketten másként képeltük el az útvonalat, a napirendet. Állandó gyakorlatunk volt: egyrészt, hogy kimondjuk egymásnak véleményünket, másrészt hogy a köztünk lévő szeretetért készek akarunk lenni elveszíteni elgondolásunkat.

b) „*Nem akarok másról tudni köztetek, csak Jézus Krisztusról, a megfeszítettről.*” (1Kor 2,2) Pál ezzel a hittel ment Korinthusba, s mi is ezzel a hittel kezdtük munkánkat. Ez az ige a Krisztussal és az ő megváltó szeretetével való egyesülés ígéje volt számunkra. Át akartuk adni életünket Krisztusnak a keresztig. Azt mondtuk neki, hogy készek vagyunk az ő útját járni, s ő tegye, amit gondol.

Azt éreztük, ez egy ige, amely minden kapcsolatépítésnek és gyülekezetépítésnek is alapja. Kettőnk kapcsolatában is készek akartunk lenni erre, hogy ha ez az ára, inkább elmegyünk a lemondás keresztjéig, csak hogy Jézus szeretete köztünk maradhasson.

Kértük a Lelket, legyünk képesek a keresztig vállalni mindazt a fájdalmat is, amivel a születendő gyülekezetben szembetalálhatjuk magunkat.

Gyülekezetépítő munkánk alapelvei

Készítettünk lelkipásztori tervet, hosszabb távút is megévre lebontott tervet is. De a távlati célokat a Szentírás igéi határozták meg, a konkrét feladatok és körülmények figyelembevételével.

a) „*Legyenek egy (...), ebből ismerje meg a világ, hogy te küldtél engem*” (Jn 17,23). Az előzők folytatásaként, munkánkban alapigénk ez a jánosi ige volt, és ma is ez.

Amikor első alkalommal istentiszteletet tartottunk, a telep minden levelesládájába bedobtunk egy meghívót. És e hatalmas lakótelepről, amelynek az országos átlag alapján 60-70 százaléka katolikusnak volna kereszttelve (tehát vagy 20 000 ember) mintegy 80 ember jött el. Ebben benne voltak a kisgyermek is. Vagyis hat-nyolc család tagjai s néhány egyedülálló személy jött el.

Amikor a lakótelepre kerültünk, természetesen felmerült a kérdés, hogyan kezdjük a munkát. Sokan javasoltak

családlátogatást, különböző figyelemfelhívó rendezvényeket. Persze ezek mind pótolhatatlanok, de mi úgy éreztük, hogy az idézett jánosi ige az elsődleges útmutatónk. Az említett Fokoláre megújulási mozgalom világszerte működő tapasztalata is ez: az egységben valóban megjelenik Jézus, illetve maga a Szentháromság, s ő megmutatja magát a világnak, és meghív sokakat a megtérésre.

A kis kezdeti csoportnak elkezdtünk tehát beszélni meggyőződésünkről, hogy Isten szava igaz. És ha igazán megvalósul köztünk a testvéri szeretetre alapuló egység, akkor környezetünk meg fogja ismerni Istent. Valóban ez történt.

Nem rendeztünk nagyobb toborzásokat, bár kísérleteket tettük... Ökumenikus szinten például bekapcsolódtunk az EMO (Evangéliumot Minden Otthonba) programba. A többi keresztyén gyülekezetekkel összefogva minden lakásba bekopogtattunk. Ennek bizonyára termett több gyümölcse. Gyümölcse volt az is, hogy az egész Újpest (IV. kerület) felfigyelt arra, hogy itt a keresztyények összefognak, testvérek. Erről a helyi újságok is írtak. De a teljes lakótelep végiglátogatása után kevesen mozdultak meg a látogatások hatására.

Ami közösségünk igazi növekedését okozta, az valójában a közösségből kiáradó, láthatóvá váló jézusi szeretet volt, illetve az egyes keresztyények személyes kapcsolatai és példája.

Egész kezdeti munkánk arra irányult, hogy azt a kis csoportot, amely gyülekezetünkhöz akart tartozni, meghívjuk a Jézusnak adott életre, és konkrétan Jézus fő parancsára: „*Amint én szerettelek benneteket, úgy szeressétek ti is egymást.*” (Jn 13,34b)

Munkánk eleinte abból állt, hogy különböző alkalmaikon ismételt és különböző szempontokból erről beszélgettünk, s erre hívtuk a születő kis csoportokban a fiatalokat, felnőtteket, családokat, hogy újítsuk meg életünket ezen ígék alapján. Újra és újra beszélgettünk arról is, kinek hogyan sikerült, ki hol ütközik nehézségbe; s ilyenkor mit kell tenni, mit mond Jézus. Gyülekezetünk így nőni kezdett.

b) „*Igéd lámpás a lábam elé, Uram, világosság az utamon.*” (Zsolt 119,105) Pásztori szolgálatunk alapelve volt – amint ez az előzőkből is kiviláglott –, hogy meghívjunk az *Isten Igéjére épült életre.*

A Fokoláre mozgalom gyakorlatából tanultuk: nemcsak tanulmányozni kell a Bibliát, hanem kiválasztani időről időre egy-egy ígét, s azt naponta életre váltani. Ebbe a gyakorlatba kapcsolódtunk mi is.

Eleinte nem ment könnyen. Gyülekezetünk első tagjai hívó katolikus keresztyények voltak, de ehhez nem voltak szokva. Idővel azonban megértették, hogy ez így jézusi út.

Hittanokon, bibliaórákon az óra első felében, kiscsoportokban arról beszélgettünk, kinek hogyan sikerült életre váltani az ígét, kinek az életét hogyan alakította az ige...

Legelkötelezettebb fiataljaink a gimnáziumokban és az egyetemeken a szünetben összejöttek megbeszélni, hogyan él bennük ma az ige. A buzgóbb házaspárok ezzel indultak a napnak, s este megbeszélték, mit jelentett az ige életükben.

Az ige valóban olyan, mint a kétélű kard, behatol a szív mélyéig. Különösen láttuk ezt *megtérőinknél*. A megtérések hamar elkezdődtek: amint híveink első csoportja elkezdett Jézussal s az ige szerint élni (s a kölcsönös szeretet útját járni), elindultak felénk: valakinek a szomszédja, másnak a munkatársa, iskolatársa stb.

Egyik megtérőnk mondta egy testvérünknek: egy év óta figyelem az ablakból, amint indultok vasárnaponta istentiszteletre. Olyan mások vagytok. Szeretnék én is ilyen lenni.

A megtérést keresők számára létrehoztunk egy külön csoportot, amelynek tananyagát alapozó hittannak neveztük el. Ma megtérőink két-három évig készülnek a keresztségre, illetve a hívő közösségbe való beavatásra. A megtérőkkel is rögtön elkezdtük élni az igét. Az első találkozások alkalmával rögtön azt mondtuk nekik (ez azóta gyakorlatunkká vált): a keresztyénység élet, szeretetben. Akkor fogod megsejteni, mi a lényege, ha azonnal elkezdeshz megújulni abban a szeretetben, amelyre Jézus hív minket. Jézusnak van egy új parancsa: szeressétek ellenségeiteket! Ez legyen a feladatotok a következő találkozásig! Amikor a következő találkozásra jöttek, többen megrendülten számoltak be, milyen hatással volt rájuk magukra és „ellenségeikre” is, hogy elkezdték szeretni azokat. Ezzel láthatóan valami egészen új isteni mozgás, élet indult el bennük.

c) *Ki szabadít meg a halálra szánt testtől?* (Róm 7,24k)

Az ige élésére törekedve rövidesen *átérezzük kicsiségünket*, bűneinket is. Előbb-utóbb minden hívőben felszakad a kérdés: „Ki szabadít meg a halálra szánt testtől?” Ez közelebb visz a vágyhoz, hogy átadjuk életünket a Megváltó Krisztusnak, hogy éljünk, de már nem mi, hanem Krisztus bennünk.

A közösség (a gyülekezet) legfontosabb termőtalaja maga a közösség

A gyülekezetépítés közben fedeztük fel igazán a címben megadott érdekes szabályt. Ez tautológiának is tűnhet: a közösség iskolája, termőtalaja a közösség. De a pszichológia, a szociológia, pedagógia tele van ilyen tautológiának tűnő törvényekkel. Például, hogy felelősséget csak felelős helyzetben lehet tanulni; vagy kapcsolatteremtést csak kapcsolatban tanulhatunk stb. Hasonló ez is: közösséget, krisztusi, közösségi magatartást megtanulni, begyakorolni krisztusi közösségben lehet.

A római katolikus egyház a vatikáni zsinaton több do-

kumentumban megfogalmazta: „Korunk lelkipásztorkodásának nagy tévedése, hogy egyénekké és tömegekkel foglalkozik, de nem tartjuk első feladatunknak, hogy igazi kapcsolatokra, személyes kapcsolatokra épülő közösségre neveljünk.” (Vö. II. vatikáni zsinat: Papi szolgálat, 6. pont) Ezt teljesen így láttuk mi is (így látja ma sok katolikus lelkipásztor is).

Persze ha közösségről beszélünk, tisztáznunk kell, hogy amikor a közösség/gyülekezet kifejezést használjuk, ezt *krisztusi, igei értelemben* értjük-e. Mert gyakran „keresztény közösségnek” szoktak hívni olyan közösségeket is, amelyek elméletileg sem tűzik céljuknak, hogy a közösségre vagy az evangéliumi életre vonatkozó krisztusi elveket mindenáron kövessék. (Céljuk olykor inkább az, hogy maguk érezzék jól magukat egy közösségben.) Ezért e közösségek könnyen s olykor véglegesen áldozatul esnek a minden közösségre leselkedő veszedelmeknek: hogy csak magukat keresik, s nem tudnak befogadni kívülről jövőket; nem élnek az egyetemes felelősséget az egyházzal, a világgal, s így általuk nem indulnak el megtérések. Egy Istent sugárzó, megtéréseket kiváltó plébánia „iskolája” természetesen az olyan közösség lehet, amely elkötelezetten krisztusi elvekre akar építeni.

Mennyiben igaz tehát tételünk, hogy a közösség termőtalaja a közösség? Amint egyesek élő tagjává lesznek a közösségnek/gyülekezetnek, amint konkrét feladatokban együtt kell dolgozniuk, elkerülhetetlen, hogy a rendszeres együttlétek, közös munkák kapcsán ne támadjanak közöttük nézetkülönbségek, ellenszenvék és pártoskodások. De ha újra és újra sikerül tudatosítaniuk, hogy – amint Péter apostol mondja – „mindenekelőtt való” a köztük lévő „folyamatos és kölcsönös szeretet” helyreállítása (1Pt 4,8), akkor *meg „kell” tanulniuk* napról napra megbocsátani; meg „kell” tanulniuk elfogadni a másként gondolkozót; lemondani mások kedvéért akaratukról, örömet szerezni, odafigyelni másokra, olyankor is, amikor erre semmi kedvük sincs. Sőt megtapasztalják, hogy ott, ahol már nehéz, csak a *megfeszített Krisztussal együtt* tudnak tovább szeretni. Így egyre közelebb kerülnek Jézus Krisztushoz – az ő keresztjéhez és feltámadásához.

Megdöbbenő volt látnunk, hogy azok a testvéreink, akik vállalták az alapelvet, hogy mindenekelőtt törekedjünk a kölcsönös szeretetre, hatalmas arányban váltak plébániák aktív tagjaivá. Csendes és visszahúzódó emberek nyitott és felelős plébániai munkatársakká nőttek fel; zárkózott személyek nagyszerű csoportvezetőkkel.

Vagyis azt tapasztaltuk, hogy aki következetesen vállalja a közösség, az egymás iránti szeretet iskoláját, azt a közösség jézusi emberré csiszolja. Aki egy közösségben hosszabb ideig gyakorolja a másokra figyelést, az önmagáról való lemondást, az egyre alkalmasabbá válik egyrészt arra, hogy mély kapcsolatokat legyen képes kialakítani, másrészt, hogy a hithez vezető kapuvá, megtérések

eszközeivé váljon a kívülállók számára. Hiszen kevés dolog nyitja meg úgy az ember – és a nem hívő – lelkét, mint ha valaki képes (magáról lemondva) végighallgatni, megérteni őt. Sok megtérőtől hallottuk, hogy ez az emberi magatartás – amit egy hívő részéről tapasztaltak – indította el őket a hit útján.

A hívek általános papsága – és a feladatok megosztása

Egy rövid összefoglalásban nehéz némi áttekintést adni pásztori munkánk gyakorlatáról és az elméleti kérdésekről is. A következőkben még egy fontos szempont-ról szólok.

A római katolikus egyházat és gyülekezeteket – a reformáció idején és sokáig utána is – elég sajnálatosan a korabeli feudális társadalmi struktúra jellemezte. A reformáció jóval erősebben hangsúlyozta a hívek egyetemes papságát (1Pt 2,9), s ennek megfelelően építette gyülekezeit.

A II. vatikáni zsinat után a római katolikus egyház önmagáról alkotott képe is jelentősen változott. Ismét hangsúlyozzuk minden hívő egyetemes küldetését, általános papságát. Az újabb kori katolikus lelkiismereti/kegyességi mozgalmakban, közösségekben a megkeresztelt egyetemes küldetésének tudata és valósága jelenik meg. Számunkra is kezdettől kézenfekvő volt ez.

Plébániánkon/gyülekezetünkben irányító elv volt:

a) *Ami feladatot másra bízhatunk, azt bízunk másra.* Még akkor is, ha kockázattal jár.

b) *Azokon a területeken, ahol lehet, ne döntsünk egyedül.* Ha másokat megkérdezek, és véleményüket figyelembe veszem, akkor ők is magukénak fogják érezni az adott feladatot, s ami még fontosabb, kapcsolat születik közöttünk. (Természetesen van egy képviselőtestületünk, presbitériumunk, akiket a közösség tagjai választottak. Velük különösen is megbeszéltünk minden döntést, illetve velük próbáljuk hordozni a problémákat.)

c) *Kezdjük el munkatársakat nevelni* az együtt gondolkodásra, együttes döntésre. Munkatársainkat is arra képezzük, hogy ők se egyedül vezessenek, hanem próbáljanak másokkal együtt látni, dönteni.

Két befejező gondolat

Botlások és újrakezdés a hit erejével

Amikor közösségünk életéről beszámoltam, sok szépet elmondtam – és Isten kegyelméből ez is igaz. De a lelkipásztorok és a belső munkatársak valóban sokszor megélik, hogy minden csak az ő kegyelme. Mert gyengeségeink folyton megjelennek, s olykor majdcsak nem összedöntenek mindent...

Életünk alapelve tehát az *újrakezdés*, Jézus erejében: „*Felejttem, ami mögöttem van, és az előttem levő után rugaszkodom.*” (Fil 3,13) Jézusba és az ő megváltásába vetett hit ad újra és újra erőt, hogy minden botlásunk, gyengeségünk után megvalljuk: Jézus Krisztus az, aki vezet, aki megszabadít (Róm 7,24–25).

A plébániaközösség építése számomra is mindennapos vízre lépést jelent Péterrel: mindennapos bizonytalanságot, a hit mindennapos új meghívását és válaszát. A hit tapasztalata az, hogy Jézussal *lehet* vízen járni.

Római katolikusságunk és ökumenizmusunk

A mondottakból talán kiderült, hogy közösségünk egyrészt római katolikus, másrészt természetesen ökumenikus is.

Amikor a Jézus kívánta egységet tettük életünk középpontjába, ez egyszerre megalapozta a katolikus egyházban való létünket (az egységet egyházzal) és az ökumenét, a minden keresztény közötti egység vágyát.

A katolikus egyházban ma sok hozzánk hasonló közösség él, amelyeknek tagjai próbálják a hitre és Isten ígéjére építeni életüket; akik próbálunk szembenézni egyházunk történelmi mulasztásaival, próbáljuk megérteni az egyházak szétszakadásának reális okait s a tanítást, amit számunkra ez jelent; s akik így próbáljuk megérteni más egyházakhoz tartozó keresztény testvéreinket.

Mindenekelőtt pedig az a tapasztalatunk, amelyről a bevezetőben szóltunk, hogy az Igére, a Jézusra épült élet hamar felfedezi a testvért a másikban, aki ugyancsak az Igére és Jézusra építi életét.

Néhány egyházi tanítás még szétválaszthat minket, de ha a legfontosabb számunkra Jézus és az ő szava, akkor már most megélhetjük teljes egységünket őbenne.

Kicsoda a te Istened?

Egy dialógus lehetőségei

GLATZ JÓZSEF

Németországban ma közel 3,5 millió muzulmán él. Ezek nagyrészt vendégmunkások és azok utódai, de nő az iszlámba térő németek száma is (jelenleg évente körülbelül 4000 fő). Hürthi gyülekezetünk megpróbált a helybeli muzulmán közösséggel beszélgető viszonyba kerülni. Egyik találkozáson a tolmács a török imám köszöntőjéből Allahot egyszerűen Istennel fordította. Az egyik résztvevő azonnal tiltakozott és feltette a kérdést: „Nem Mohamed Istenének a neve Allah? Annak az Istennek, akit a muzulmánok imádnak?”

Valóban vannak itt különbségek, de például Indonéziában és Törökországban a keresztények is Allahnak nevezik Istent. Valahogy szót kell értenünk. Nem ugyanezen probléma előtt állunk, ha *közülünk* beszélnek *ketten* Istenről? Mindannyian összekapcsolunk ezzel a szóval valamiféle nézetet, néha talán pogány elképzeléseket. Míg szemünket le nem hunyjuk, marad a kérdés: kicsoda a te Istened?

Nem a konfrontációt keressük. De annak sincs értelme, hogy a különböző istenképeket egyszerűen összemossuk. A közös szóhasználat mellett se felejtjük el, hogy „az »Isten« szó mögött sokrétű, állandóan változó tartalom rejtőzhet” (AULÉN 1968, 17. o.).

Goldziher Ignác 1900 szeptemberében, a párizsi Sorbonne-on rendezett első nemzetközi vallástörténeti kongresszuson tartott előadásában (GOLDZIHÉR 2007, 437–438. o.) figyelmeztette hallgatóit, hogy az iszlám pénteke ugyan a bibliai sabbath kópiája, de egy lényeges ponton különbözik attól. A sabbath a nyugalom napja, szüntelenül arra emlékeztet, hogy a Teremtő hatnapi alkotó munkája után *megpihent*. A muzulmán péntek munkanap:

Ti hívők! Ha elhangzik a hívás a pénteki istentiszteletre, akkor siessetek Allah megemlékezésére és hagyjátok a kalmárkodást! Ez jobb nektek – ha tudástok van. Ám ha az istentisztelet véget ért, akkor *menjete*k, *ahova akartok* [azaz ki-ki a maga dolgára], és törekedjete Allah kegye után!” (Korán 62,9.10)¹

Ha Isten Isten, akkor nem fáradhat el; pihenésre nincs szüksége. Ez az iszlám határozott álláspontja: „Hat nap alatt teremtettük az eget és a földet, s ami a kettő között van, és nem fogott el fáradtság bennünket” – mondja a Korán (Szúra 50,38). Bibliánkban is vannak hasonló megjegyzések. „*Hát nem tudod, vagy nem hallottad, hogy örökkévaló Isten az Úr? Ő a földkerekség teremtője, nem fárad el és nem lankad el*” – olvashatjuk Ézsaiásnál (Ézs 40,28).² Mégis az az érzésünk, hogy itt jelentős árnyalati különbségről van szó. A bibliai ige biztatás, és nem Isten időtlen, örök lényének megfogalmazása.

Goldziher szerint valószínűleg perzsa hatással van dolgunk. A párszizmus tanítása szerint – a Bibliához hasonlóan – hat periódusa van a teremtésnek. Minden periódust külön megünnepelnek, de hiányzik náluk a nyugalom napja, a teremtés teljességének ünnepe. Ennek az első pillantásra jelentéktelen különbségnek mély oka, komoly jelentősége van. Erre a kérdésre még vissza kell térnünk.

A Korán 24-szer említi Jézus nevét, de *róla* nem sok történetet közöl. Történetei különben is elég sematikusak; általában hiányzik belőlük az élet lehelete. Jézus születése körül mélyen kétszer szól: a 3. szúrában (3,45–49) és valamivel bővebben a 19.-ben (19,16–35). A Koránt fordító Simon Róbert szerint „e Mária-legenda forrásai főleg apokrifák: Protoevangelium Jacobi 7, Pseudo-Máté 9,20, arab Gyermekségevangélium 24”.³ Az elbeszélésben kiemelkedő jelentősége van Mária kérdésének:

„Uram!” – mondta (Mária) – „Honnan lesz nekem fiam, holott nem illetett engem ember?” „Ekképpen (lesz)” – mondta. Allah azt teremt, amit akar. Ha egy dolgot elhatározott, akkor csupán azt mondja annak: „Legyél!” – és (az) van. (Korán 3,47)

betűs részt itt azonban Goldziher német szövegéből tettem át magyarra.

² Vö. Zsolt 121,4.

³ Szúramagyarázatok 9,16-hoz. In: Simon 1987.

¹ A Koránt általában Simon Róbert fordítása szerint idézem; a dőlt

A 19. szúrában Mária még külön megjegyzi: holott nem illetett engem ember, és nem vagyok céda. Az isteni válasz pedig, ha lehet, még hangsúlyosabb:

„Könnyű ez nekem. És (neked ajándékozzuk), hogy (csodás) jellé tegyük őt az embereknek, és irgalmunkat tanúsítsuk (szolgáinknak). Eldöntött dolog ez.” (Korán 19,20–21)

Az említett két szúra Mária története előtt Zakariás esetét is elmondja. Az ő kérdésére is egyszerű a válasz: „Ekképpen (lesz)” – mondta ő. Allah azt teszi, amit akar (Korán 3,40b). És: „A te Urad azt mondta: Könnyű ez nékem, hiszen téged (is) megteremtettek korábban, amikor semmi sem voltál (Korán 19,9).

Ha a Korán Máriának adott válaszait összehasonlítjuk Lukács szövegével, feltűnő a hasonlatosság. Az evangélium is hangsúlyozza: *Istennek semmi sem lehetetlen* (Lk 1,37). Mégis más a két szöveg atmoszférája. Míg az evangélium szövege fölött mintha az isteni titok fátyla lebegne,⁴ a Korán szinte kérkedik Isten mindenhatóságával: könnyű ez neki; Allah azt teszi, amit akar. A Korán válasza logikus. Ha Isten Isten, akkor nála problémák nincsenek.

Ha a Korán Jézusról mondott történeteit szemügyre vesszük, akkor egyből feltűnik egy bizonyos hangsúlybeli eltolódás az evangéliumokkal szemben: a csodák dominálnak és egyre csodálatosabbak. Lukácsnál még a tizenkét éves Jézus feleletein és értelmén csodálkozik mindenki, aki hallgatja (Lk 2,47). A Koránban már a bölcsőben szól a gyermek (Korán 3,46; 19,24–33). Jánosnál Jézus a tanácstalan tanítványok okulására egy gyermek őt árpakegyerével és két halacszkájával vendégel meg ötezer embert (Jn 6,1–15), a Koránban a tanítványok egyenest azt kérdezik tőle: „Ó Jézus, Mária fia! Vajon a te Urad képes arra, hogy leküldjön nekünk egy asztalt az égből?”

„Allah (pedig) azt mondta: »Leküldöm (hát) nektek (az asztalt). És bárki közületek ezután hitetlen lesz, bizony olyan büntetéssel fogom azt (majdan) megbüntetni, ahogyan még nem büntettem senkit a teremtmények között!«” (Korán 5,115)

Ebbe az összefüggésbe tartozik a Tamás gyermekségevangéliumából átvett történet, ahol a gyermek Jézus az agyagból formált madárba életet lehel. Jézus – Allah engedelmével – a nagy csodatévő. Az emberi szituációk, melyekben a történetek játszódnak, nem fontosak; Jézusnak a betegekkel folytatott beszélgetései mellékeseek. A gyógyítások csak summás említést nyernek:

„Jellel jöttem hozzátok a ti Uratoktól: teremtek nektek agyagból valamit, ami úgy fest, mint a madár. (Életet) lehelek belé, s – Allah engedelmével – (igazi) madár lesz. Meggyógyí-

tom – Allah engedelmével – azt, aki születésétől fogva vak, s (meggyógyítom) a leprást és föltámasztom a halottakat...” (Korán 3,49)

Ez a tendencia – a mirákulum előtérbe kerülése – megfigyelhető már a keresztény apokrifáknál és helyenként valószínűleg az evangéliumokban is. Itt nem muzulmán specialitással van dolgunk, de a dolgok ilyen szupranaturális szemlélete jellemző az iszlámra. Az iszlám sajátossága talán éppen abban van, ahogy benne a csodák világa perzsa racionalitással, az „isteni és emberi bölcsesség manifesztációjával” (POPP 2007, 451–452. o.) kapcsolódik.

Ha Isten Isten, akkor neki nincs szüksége pihenésre. Gondoljunk itt a muzulmán péntek kérdésére, amire még vissza akartunk térni. És ha Isten Isten, akkor könnyű neki azt mondania: *legyél!* Amit akar, az van. A Korán az észre apellál. Jellemző fordulatai: „talán megjön az eszetek” (Korán 2,73), „elment az eszetek?” (Korán 2,44) stb. Az iszlám Istene logikus. Isten valóban lehet ilyen, a logika szabályainak megfelelő Isten, de mi inkább arról az Istenről beszélünk, akit megtapasztalunk, akivel adott körülményeink közt találkozunk.

Az iszlám racionalitásának kifejeződése konzekvens monoteizmusa is: ha Isten Isten, akkor nem lehetnek mellette más istenek, nincsenek „részesársai”. Nem bocsátja meg, hogy (más isteneket) társítsanak mellé (Korán 4,48.116). Ha az egekben és a földön rajta kívül más istenek lennének, akkor bizony mindkettő romlásnak indulna (Korán 21,22a). Nem nemzett fiat, és nem volt mellette más isten. Különben minden isten elvenné azt, amit ő teremtett meg, s egyesek bizony a többiek fölé kerekednének (Korán 23,91a).

A monoteizmusról nem kell az iszlámmal vitáznunk, hiszen Izraellel együtt mi is valljuk: „Az Úr a mi Istenünk, egyedül az Úr” (5Móz 6,4). Krisztológiánkkal kapcsolatban pedig értelmes beszélgetés indulhat a két vallás között, ha mi keresztények is bizonyos nyíltsággal közeledünk a kérdéshez: „A tartalmi analógiák a koráni Jézus-kép⁵ és a keresztény jellegű krisztológia között tagadhatatlanok.” (KÜNG 2004, 601. o.) A közel-keleti nagy egyházszakadás, mely végül az iszlám keletkezéséhez vezetett, nem volt teológiai szükségszerűség (Vö. GLATZ 2006, 221–224. o.).

Alf Ahlberg svéd gondolkodónál olvastam, hogy a zsidóság vallástörténeti specialitásának gyakran a szigorú monoteizmust tekintjük. Buber – Ahlberg szerint – ezzel szemben nem győzi eléggé hangsúlyozni, hogy az sokkal inkább abban a tegező viszonyban van, ahogy Izrael fiai Istenhez közelednek (AHLBERG 1966, 49. o.). Érzésem szerint mi sem látjuk ezt másképp. Az iszlámmal folytatott dialógusban sem indulhatunk ki egy előjel nélküli közös monoteizmusból. Válaszolnunk kell a kérdésre: kicsoda a mi Istenünk?

*

⁴ Máté itt még tartózkodóbb, vö. Mt 1,18.

⁵ Magam inkább „koráni álláspontról” beszélnek.

Vessünk végül egy pillantást a muzulmám misztika faszcináló világára. Ugyan kicsoda az az Isten, akivel ott találkozunk, és nyílnak-e ott új lehetőségek a vallásaink közti dialógusra?

Tor Andræ svéd püspök és vallástörténész *I Myrträdgården* című hátrahagyott, gyönyörű tanulmánykötete bevezetőjében elmondja, hogy egyszer véletlenül kezébe került egy középkori tudós gyűjtő könyve a fenti címmel, ami magyarul talán így hangzana: „Az illatozó virágok kertjében – a kegyesek erényei emlékének”. Ebben a 15. századi muzulmán gyűjteményben találta a következő megragadó történetet:

„A Kábánál találkozott Mohamed egy beduinral, akinek az egyszerű kegyessége mély benyomást tett rá. Beszélgetés közben hozzájött Gábrriel egy kinyilatkoztatással az Úrtól, hogy adja át üzenetét a beduinral: »Kegyelmembe és irgalmamba vetett bizodalma mit sem segít neked, mert holnap eljövök hozzád, és elszámolunk a kis és nagy dolgokról, a háncsmadzagtól a szandálszigig mindenről.« Mire a beduin így válaszolt: »El akar az én Uram velem számolni? (...) Ha számon kéri bűneimet, számon kérem tőle bocsánatát. Ha számon kéri kapzsiságomat, én is számon kérem tőle bőkezűségét.«” (ANDRÆ 1947, 13–14. o.)

Tor Andræ később rájött, hogy a fenti történet a szufizmus egyik ősi mestere, Abu Sulejman al-Darani (†830), híres imádságának fantáziadús átköltése:

„Uram, ha számadásra hívsz titkos gondolataim miatt, akkor én számon kérem tőled istenségedet. Ha felszámolod bűneimet, számon kérem tőled kegyelmedet. Ha leküldesz a pokol mélyébe, lakóinak is hozzád való szeretetemet fogom hirdetni.” (ANDRÆ 1947, 151. o. Német kiad.: 121. o.)

Ha az iszlám kezdeteiről az utóbbi években egyre világosabban kirajzolódó nézeteink megfelelnek a történeti valóságnak, ha az iszlám valóban egy körülbelül kétszáz éves folyamat során alakult ki a keleti szír–arab kereszténységből, akkor a nagy szúfi tanító, Abu Sulejman al-Darani, könnyen lehetett még *keresztény* remete.

Tudományos nézeteink azonban nem sokat segítenek a vallási dialógusban. Muzulmán testvéreink bennük könnyen csak rosszindulatú polémiát látnának. De talán jó nyomon lennénk, ha felkeresnénk a szufizmus világában azokat a nagy misztikusokat, akik hozzájuk és hozzánk is közel állnak.

A vallásközi dialógus számára jó iránytű Nathan Söderblom tanítása a misszió feladatáról: „A misszió feladata nem az, hogy valakit svéd vagy angol kereszténnyé, lutheránussá, katolikussá vagy baptistává, vagy hogy egyáltalán valakit valamivé is tegyen, hanem hogy Jézus Krisztus ismert legyen, hogy az elveszett és elkárhozott embert

szabaddá tegye a bűn, a halál és az ördög hatalmától.”⁶ Saját szavaimmal ezt úgy is mondhatnám: a misszió feladata nem az, hogy valakit valamivé tegyen, hanem hogy Jézus Krisztus Atyja ismert legyen széles e világon, hogy sokakkal együtt kereshessük Isten országát és annak igazságát.

Terray László idézi Gisle Johnsont, aki egész életét a zsidómisszió szolgálatában töltötte (először a romániai Galatiban, később pedig Budapesten): „A misszió nem »vallási erőszakoskodás«. A feladat az, hogy a zsidóknak megmutassuk Jézust, akit csak úgy ismernek, ahogy katolikus templomokban a kereszten függ, vagy ahogy egy ortodox istenházában látják a feje köré festett arany glóriával. Az egyik épp oly taszítólag hat rájuk, mint a másik.” (TERRAY 2003, 68–69. o.)

Ne akarjuk a muzulmánokat minden áron keresztényekké tenni, de beszéljünk nekik Jézusról, mondjuk el nekik az evangéliumok csodálatos történeteit arról a Jézusról, akinek inkább csak neveit ismerik (GLATZ 2008).

Felhasznált irodalom

- AHLBERG, Alf 1966. *Troende utan tro* [Hitetlen hívők]. Natur och Kultur, Stockholm.
- ANDRÆ, Tor 1947. *I Myrträdgården. Studier i sufisk mystik*. Bonniers, Stockholm. (Németül: *Islamische Mystik*. Kohlhammer, Stuttgart, 1960.)
- AULÉN, Gustaf 1968. *Das Drama und die Symbole. Die Problematik des heutigen Gottesbildes*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.
- GLATZ József 2006. Homályba borult kezdetek. *Lelkipásztor*, 6. 221–224. o.
- GLATZ József 2008. Mohamed Jézus. Hogyan lett Jézus felségnevéből az iszlám prófétája? *Koinonia*, 74. sz.
- GOLDZIHNER Ignác 2007. Neu gelesen: Islamisme et Parsisme. In: *Der frühe Islam. Eine historisch-kritische Rekonstruktion anhand zeitgenössischer Quellen*. Szerk. Karl-Heinz Ohlig. Berlin. 437–438. o.
- KARLSTRÖM, Nils 1947. *Kristna samförståndssträvanden under världskriget 1914–1918*. Svenska kyrkans diakonistyrelses bokförlag, Stockholm.
- KÜNG, Hans 2004. *Der Islam. Geschichte, Gegenwart, Zukunft*. Piper Verlag, Munich.
- POPP, Volker 2007. Der Einfluß persischer religiöser Raster auf Vorstellungen im Koran. In: *Der frühe Islam. Eine historisch-kritische Rekonstruktion anhand zeitgenössischer Quellen*. Szerk. Karl-Heinz Ohlig. Berlin. 451–452. o.
- SIMON Róbert 1987. Szúramagyarázatok 9,16-hoz. In: *Korán*. Helikon, Budapest. /Prométheusz Könyvek 17./
- TERRAY László G. 2003. *Et liv i grensland – Gisle Johnson (1876–1946). Et liv for Israel i Romania og Ungarn*. Oslo.

⁶ Karlström 1947, 195–196. o. Nathan Söderblom záró beszéde 1904 februárjában, az uppsalai egyetemi ifjúság missziói egyesülete 20 éves jubileumán.

Mi lesz belőle?

*Avagy hogyan befolyásolja a nevelés a gyermek fejlődését?*¹

KOLTAINÉ SOMOGYI LILLA

Bevezetés

Hogyan befolyásolja a gyermek fejlődését a család különböző társadalmi szinteken elfoglalt helye, státusza, a család által alkalmazott nevelési stílusok és a társadalmi kultúra? A téma kifejtésének alapötletét két kísérlet adta, melyekkel az Evangélikus Hittudományi Egyetemen végzett tanulmányaim során ismerkedtem meg.

Az első kísérlet arra keresi a választ, hogy az érvényesüléshez szükséges benyomáskeltés kultúrafüggő-e? A kísérlet során Japán, izraeli és amerikai egyetemistákat vizsgáltak abból a szempontból, hogy egy problémát hogyan oldanak meg idegen közegben. A megfigyelés során az izraeli fiatalok bizonyultak a legfrappánsabbnak, 70-80 százalékuk tökéletesen megoldotta a feladatot. Az amerikaiak 40-50 százaléka, míg a japánok 20-30 százaléka tudta csak a feladatot végrehajtani.

Az ok pedig a kultúrák nevelési elveiben rejlik. A zsidó kultúrában a gyermek kiemelkedő szerepet tölt be. A zsidó szülők gyermekeik felé megengedő, dicsérő, elfogadó nevelési stílust alkalmaznak, ezáltal a gyermekek elég önbizalommal rendelkeznek az érvényesüléshez. Ezzel szemben a Japánban alkalmazott teljesítménycentrikus nevelés félnké és gátlásossá teszi a gyermekeket. (Nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy Magyarországon is inkább ez a teljesítménycentrikus porosz nevelés az elterjedt.)²

A másik kísérlet Lewin kísérlete³ arról, hogyan válto-

zik a teljesítmény és a hangulat a különböző nevelési stílusok alkalmazásával. Lewin három óvodáscsoportot különített el, ahol a gyermekekkel foglalkozó óvónő csoportként a demokratikus, az autokratikus és a laissez-fair vezetési stílust alkalmazta. (A stílusok jellemzőit lásd később, itt csak a legfőbb jellemzőit sorolom fel).

- Autokratikus vezetésnél a legjobb a gyermekek teljesítménye, de rosszul érzik magukat, szorongók, agresszívek lesznek, és elindul a bűnbakképzés.
- A demokratikus stílusnál a teljesítmény bár nem olyan jó, mint az előzőnél, mivel nem gépies, hanem kreatív, a gyerekek azonban jól érzik magukat, egymás munkájában is a jót látják meg. Ösztönözve vannak a kreatív munkára az elismerés által.
- A megengedő stílusnál rossz a teljesítmény és a hangulat is. A gyerekek egyáltalán nem motiváltak, nem figyelnek, rendetlenek. A légkör azt is magával ragadja, aki az elején még tiltakozik.⁴

Napjainkban oly sokszor hangzik el nevelőktől és szülőktől az a panasz, hogy kezelhetetlenek a gyermekek. Számomra ez a kísérlet azt is mondta, nem mindegy, hogy a családban melyik nevelési elvet választják és alkalmazzák a szülők. Hiszen a kísérlet is mutatja, hogy a rosszul megválasztott nevelési légkör teszi kezelhetlenné a gyermekcsoportot.

Ezen alapfelvetésekből kiindulva dolgozatomban először a gyermekstátusz fogalmát határozom meg, majd megvizsgálom a gyermek elsődleges szocializációs területét, a családot. Ezt követően több példán keresztül mutatom be, hogy egyes társadalmakban mit jelent gyermeknek lenni.

¹ Az EHE pedagógia szemináriumára benyújtott dolgozat szerkesztett változata.

² Kutatásaim során nem találtam irodalmat a kísérletről, így a szociálpszichológia órán elhangzottakra támaszkodtam.

³ Kurt Lewin kísérletét, amelyet pedagógiaóra keretében néztünk meg felvételről, Magyarországon Mérei Ferenc ismételte meg. Az eredetiben nem gyurmáznak. Módszerek, rendező: Vas Judit (Mafilm).

⁴ VAJDA Zsuzsanna: Nevelés, pszichológia, kultúra. *Jegyzetek*. http://www.freeweb.hu/bohusgabi/jegyzet/modules.php?name=btj_jegyzet&file=nevpszicho. Letöltve: 2008. november 25.

A gyermekstátusz értelmezése

A gyermekstátusz értelmezése történeti koronként, kultúránként változó. A 20. századig a gyermekkor alatt a születtől serdülőkorig tartó szakaszt értelmezték.

Azonban a 20. század második felétől a gyermekstátusz jellegével, tartalmával kapcsolatban a régebbi tendenciák felerősödése, illetve újak megjelenése tapasztalható, ennek oka a modern társadalmakban az iskoláztatás meghosszabbodott ideje.

„A fejlett országokban a jóléti és fogyasztói társadalom kibontakozása következtében megnövekedtek az egyén lehetőségei, kevésbé volt szükség a gyerekeknél korlátozásra, erősödtek a gyermeki emancipáció esélyei és a személyiség sajátosságaira épülő nevelés lehetőségei. Előterbe került a gyermekeknek a viselkedés belső szabályozása, az önkontroll. Ugyanakkor a modern társadalmakban felerősödik a »bizonyítvány« megszerzésének kényszere az életpálya alakulása szempontjából, így a szülők a gyermekeket arra ösztönzik, hogy minél nagyobb kulturális tőkét szerezzenek iskoláztatásuk ideje alatt, ezzel biztosítsák maguknak az előnyösebb társadalmi pozíció elérését. Mindez együtt jár azzal, hogy hangsúlyosabbá válik az iskola szerepe, a gyerekkor túlterhelődik tanulási feladatokkal, az életpálya korai kialakításának terheivel, a gyermekek, a fiatalok konkurenciaharcot folytatnak társaikkal a kulturális források elsajátításáért. Megnő az iskolába járás ideje, kitolódik az ifjúság kora, a keresőpozícióba lépés ideje.” (GOLNHOFER 2001, 86. o.)

Egyre inkább az a tendencia figyelhető meg, hogy eltűnik a különbség a gyermek- és a felnőttvilág között. Ezt a jelenséget a tömegkommunikáció át feljűk áramló információáradat idézi elő, a média célja „kis felnőttek gyártása”.⁵ Manapság már egy kisgyermek is „tudatos vásárló”, és gyakran jobban tudja, mi mire való, mint szülője.

Ezáltal már korán a fogyasztói társadalom része lesz, biológiailag is előbb érik, de lelkiileg tovább marad gyermek. Később kell önállósodnia, felelősséget vállalnia – ezt manapság gyakran emlegetik kapunyitási pániknak, bizonytalanságnak, ijedtségnek a felnőttkor küszöbén.

A gyermek szocializációja a családban

A gyermekkorutatásban kitüntetett figyelem irányul a szocializációra, ezen belül is a két alapvető szocializációs közegre, a családra és iskolára. A kutatások arra irányulnak, hogy a változó gazdasági, társadalmi, kulturális tényezők hogyan befolyásolják a gyermekkor sajátosságait

és a gyermekkorhoz kapcsolódó intézmények működését (GOLNHOFER–SZABOLCS 2005).

Dolgozatom témájához kevésbé kapcsolódik az iskola, mint szocializációs közeg, ezért csak a családi szocializációra térek ki. A szocializáció első és döntő színtere a család, amely kettős vezetésű kiscsoport (ez az értelmezés a hagyományos családmódelre alapul, de hasonlóan a gyermekstátusz értelmezéséhez, ez is változóban van). Az apa a családot kifelé képviselő, ún. instrumentális vezető, az anya az expresszív-erotív vezető, akinek fő feladata a családi harmónia, az érzelmi kontaktusok fenntartása, megőrzése és gazdagítása.⁶

„A család *informális kiscsoport* is, és ennek megfelelően speciális sajátosságokkal rendelkezik:

1. A családhoz tartozás tudata az első „mi-élmény”. Az összes többi „mi-élményünk” erre épül rá, és erre mintázódik.

2. Első minta az emberi kapcsolatokban való létezésre. Itt a szerepek kölcsönösen feltételezik egymást. Az itt szerzett korai tapasztalatok nagyon mélyen vésődnek, és kivetülnek a későbbi életünkre. Tapasztalataink nem feltétlenül tudatosulnak.

a) Itt kapunk *mintát* a különböző *szerepkapcsolatokra*, szimmetrikus és aszimmetrikus viszonyokra egyaránt.

b) Itt tanuljuk meg a szerepek státuszértékét és a *státuszok hierarchiáját*. Nem feltétlenül tudatosult módon, de itt tanuljuk meg azt is, hogy a fölérendelt státuszú felelősséggel tartozik a másikért. Másak a jogok, és másak a kötelességek is.

c) Itt tanuljuk meg – főleg testvérkapcsolatokban –, hogy az *emberi kapcsolatok* a kölcsönösség elvén működnek.

d) A családban alakulnak ki a későbbi *csoport-hovatartozás motivációi*. Milyen csoportok lesznek azok, amelyek majd vonzanak, s melyek azok, amelyek taszítanak. Az a család, amelynek kapcsolati légköre elégtelen, vonzás helyett taszító erővel sodorhatja a gyermeket más közösségek, normaszegő kiscsoportok felé, amelyekben azután a másodlagos szocializációs folyamatok során átveheti a deviáns normákat és motivációkat. A túl erős érzelmi szállal kötő családnak is van veszélye, hisz erősen behatárolja a csoport-hovatartozási motivációt, vagy épp teljesen sejteti ki is zárja azt.

3. A család a *mintavétel első bázisa*. Megalapozza az ember szokásrendszerét, viselkedéskultúráját. Ezek a korai élmények irányt szabnak a későbbi csoportokhoz való viszonyulásunknak.

4. A családban alakul ki az *alapszemélyiségünk*, amely nem zárja le a későbbi személyiségfejlődést, de irányt szab neki.⁷

⁵ Jó példa erre a Megasztár 4 két gyermekversenyzője. Ami szerintem inkább tragikus, mint szenzációs volt.

⁶ Szocializációs színterek. *Nyíregyházi Főiskola*. <http://old.nyf.hu/others/docs/psicho/szocialpszichologia4.doc>. Letöltve: 2008. november 22.

⁷ Uo.

A szülők a családban különböző nevelési stílusokat választanak. Ennek típusai lehetnek (mint ahogyan a bevezetésben Lewin kísérletében is említettem): autokratikus, demokratikus és a laissez-faire.

Autokratikus, tekintélyelvű családok

- Követelése parancsjellegű felszólításokon alapul, egyértelmű a feladat kijelölés, de nem ad teret az egyéni kezdeményezéseknek.
- Ellenőrző tevékenységében hibakereső beállítódású.
- Értékelésben inkább büntet, nem teszi lehetővé a hibák korrigálását.
- A gyerekek közötti viszonyrendszer alakulására jellemző, hogy a gyerekek egy része a felnőtt távollétében átveszi a felnőtt szerepét, és kritikus megjegyzésekkel illeti a többi gyereket. A gyerekek közötti kommunikáció sivár, inkább suttognak, félnek a beárulástól.
- A felnőtt modell szerepében mind a teljes azonosulás, mind a szereppel való azonosulás, mind a behódolás jelen van. Ennek megfelelően a gyermeki viselkedésben az önálvetés és a rejtett agresszió egyaránt megfigyelhető.

Demokratikus, együttműködve irányító családok

- A felnőtt egyértelmű követelményeket támaszt, melyek magas színvonalú teljesítményre serkentik a tanulókat. Teret ad az egyéni kezdeményezéseknek.
- Ellenőrző és értékelő tevékenységében az elismerés dominál, amely személyre szabott. Lehetőséget ad a hibák korrigálására.
- A gyermekek közötti kapcsolat kiegyensúlyozott, a hangulat jó, a kommunikáció nyílt.
- A demokratikus vezetést reprezentáló pedagógus teljes azonosulási modellt képes nyújtani.

Laissez-faire (szabados, ráhagyó) – engedékeny családok

- A laissez-faire stílustípust megjelenítő pedagógus nem fogalmaz meg a gyerekekkel szemben követelményeket. Ha a követelés meg is fogalmazódik, azt pedagógus nem tudja vagy nem akarja betartatni.
- Ellenőrző, értékelő tevékenységére alapvetően a ráhagyás jellemző, ha valaki nem teljesíti a megjelölt követelményeket, annak nincs következménye.
- A gyerekek közötti viszony kedvez a nyílt agresszió és az anarchia kialakulásának.

- A gyerekek bár kedvelik az ilyen pedagógust, mégsem szeretnék rá hasonlítani.⁸

A gyermekkor a különböző társadalmi rétegű családokban

A falusi gyermekek státuszának változása a 20. század második felében⁹

A paraszti réteg élete a téészesítéssel, azaz a saját föld elvesztését követően változott meg a 20. század második felében. Ennek hatására felbomlott a faluközösség, az addig érvényben lévő társadalmi és erkölcsi norma. A gyermekről alkotott elképzelések is megváltoztak.

A paraszti társadalom életét a különböző munkatevékenységek szabályozták. Ez érvényes egy napra vagy egy évre is. Ennek volt alávetve a gyermek nevelése, iskolába járása is. A mai értelemben használatos szabadidő nem létezett, mivel a szórakozás, kikapcsolódás sok esetben összefonódott a munkaalkalmakkal (szüret, fonó stb.). A téeszkek megjelenésével órákban mérik a munkát, így a fel szabaduló idő kitöltésére új tevékenységeket iktathatnak be. Ezután éles határ húzódik a szabadidős tevékenységek és a munka között.

Amíg a család saját földdel rendelkezik, a gyermek is munkaerő, részt vesz a mezőgazdasági munkákban és az állattartásban egyaránt. A közösségi munkaalkalmak a gyermekek számára játékkalkalmakat, a kortárs csoporttal való találkozásokat is jelentenek. A téészesítéssel az addig természetesnek tartott gyermekmunka megszűnik, ahol van háztáji, ott továbbra is ki kell vennie részét a feladatokból, és segíteni kell a szülőknek, de mivel ez nem minden gyermekre vonatkozik, ezért már nem természetes, hanem inkább kötelesség. Tehát a hagyományos paraszti társadalom fennállásáig a gyermekekre mint fontos munkaerőre számítottak, felnevelésük bár sok költséggel járt, de gazdaságilag is hasznos volt. Az életmód megváltozásával és a nyugati minták átvételével természetesen a gyermek helyzete is megváltozott. A paraszti társadalom szigorú szabályai fellazultak. Addig a gyermek feltétlen engedelmességgel tartozott szüleinek, idősebb rokonainak.

A parasztságban bekövetkezett változás hozzájárult a magánszféra megjelenéséhez, és a korcsoporttal töltött kevesebb időt, a közösségi játékok háttérbe szorítását eredményezte. Ezenkívül megjelennek a vásárolt gyermekjátékok

⁸ Uo.

⁹ HORTOVÁNYI Piroska: Noked volt gyerekszobád? A falusi gyermekek státuszának változása a 20. század második felében. *Skanzen. Szabadtéri Néprajzi Múzeum*. <http://www.skanzen.hu/files/hortovanyiPiroska.pdf>. Letöltve: 2008. november 22.

is. A faluszerkezet átalakulása, az autók megjelenése következtében nem mozoghatnak olyan szabadon a gyermekek, ez is hozzájárult a közösségi játékok háttérbe szorulásához.

A nők munkába állása következtében nagyobb szerepet kap az intézményesített nevelés, és a hagyományos férfi–női munkák megszűnése. Az óvodai nevelés által a kisfiúk is átveszik a női tevékenységhez tartozó munkákat. A gyermek az óvodai nevelésnek és az állandó felügyeletnek köszönhetően sokkal önállótlanabb, védtelenebb lett, akit ezért sokkal jobban óvnak mindentől, s aki így sokkal később és kisebb mértékben önállósodik.

A szülők egyre több mindent a gyermek akarata alapján tesznek. A gyermek vált a család központjává, az ő igényei irányítják a családot egyre több és fontosabb kérdésben. A gyermekkor meghosszabbodik, a felnőtt státusz elérése a függetlenedés, új család alapítása más értelmet nyert.

A gyermek nevelése a zsidó családban

„A zsidó nép létalapja, támasza és talpköve a nevelés.”¹⁰

A zsidó *muszár* ('nevelés') szónak sok jelentése van; alapjelentése a fenyítés, melyen túl további jelentéseket is hordoz: 'fegyelmezés', 'intés', 'korholás', 'dorgálás', valamint 'tanítás', és 'nevelés'.

Történeti kitekintés: az ősi zsidó források azt mutatják, hogy az ókorban a zsidó gyereket, mint minden más társát, a szülei és tanárai verték. Ennek az az oka, hogy a gyerekek verése a mindennapi élet elfogadott viselkedése volt (BAR-ILAN 1999, 130. o.).

Napjainkban (is) a zsidó gyermekkel szemben a szülők legfőbb célja, hogy megismertessék vele hitük alapját, a Talmudot. A zsidó ember akkor tekinti befejezettnek iskolázottságát, amikor a Jeshivát is elvégezve, azaz a Talmud ismereteinek lehető teljes birtokában van. Ez a rendszer az alapja annak, hogy a valódi zsidó családfő teljes ismeretében van a Talmudnak, ennek alapján tölti be azután a család keretében a családfő, egyúttal a család belső legfőbb papi tisztségét is.¹¹

Tehát „valamennyi zsidógyermek a Talmudon nevelődik, és az egész gondolköre, érzésvilága, erkölcsi felfogása a talmudi elveknek megtestesítését mutatja. Hiába kerül azután bármely nevelési rendszerbe a zsidó gyermek, a gyermekkorban szerzett ismeretek eltörölhetetlen nyomokat hagynak lelkében, és soha sem tudja elfelejteni származását, és nem tudja teljesen levetkőzni magáról azokat

az elveket, amelyeket a család legtekintélyesebb tagja adott bele, s így marad meg minden külső megváltozás esetén is zsidónak s vele önkéntelenül a zsidó faj zárt rendű képzett harcosának.”¹²

Nevelési stílusok Észak-Amerikában

Diana Baumrind a szülői-nevelői stílus következményeit vizsgálta Észak-Amerikában. Hosszas kutatás után a fentiekben már tárgyalt három szülői viselkedésmintázatot fogalmazta meg. (Tekintélyelvű nevelési stílus vagy megkövető szülők, irányító nevelési stílus vagy megkívánó szülők, engedékeny nevelési stílus.)

Baumrind kutatásai azonban azt mutatják, hogy kétségek merülhetnek fel abban, hogy tényleg az eltérő nevelési stílus okozza-e a gyermekek különböző viselkedését. Úgy gondolja, hogy inkább a gyermek jellemzői, temperamentuma befolyásolják a nevelői stílust, de egyúttal a nevelési stílusnak jelentős hatása van a gyermek személyiségére és későbbi iskolai eredményeire. De különbség mutatkozik fiúk és lányok között is abban, ahogyan a különböző nevelési stílusokra reagálnak.¹³

A gyermek a japán társadalomban

A mai japán nyelvben a gyerek fogalmát kifejező alapszó a *ko* és a *kodomo*. A gyerek fogalmát elemző magyarázatok rendszerint két fő aspektusról beszélnek: egyik az élet egy bizonyos szakaszában lévők jelölése, azaz a felnőttel szemben még nem felnőtt vagy nem érett életkorban lévők jelölése. A másik a szülővel szemben a tőle szülöttek jelölése. Azaz egymáshoz fűződő kapcsolatot vagy viszonyulást fejez ki a gyerek fogalma.

A mai japán törvény a huszadik életév betöltésével avatja a fiatalokat felnőtté, s különböző, önálló jogkörrel ruházza fel őket. A japán oktatási törvény a kiskorúságon belül a hatodik életév betöltésétől tizenkét éves korig lévő gyerekeket „iskolaéves gyerek”-ként határozza meg.

A régi japánok számára tizenöt-tizenhat éves korban ért véget a gyermekkor, és ezt felnőtté avatási rítusokkal erősítették meg. Azt a gondolatot, hogy a gyerek más, mint a felnőtt, még a ruházattal és hajviselettel is kifejezték. Az ősi sintó világképből eredhet az a gyermekkép, amely a csecsemőt és a kisgyereket makulátlannak, istenek közé valóznak tartja, a japánoknak jogszabályokban is mutatkozó, alap-

¹⁰ A zsidó nevelésről. *Országos Rabbiképző Zsidó Egyetem*. <http://www.or-zse.hu/halaha/zsoktatata.htm>. Letöltve: 2008. november 22.

¹¹ MOLNÁR Dezső, dr.: A zsidóság belső szervezete a talmud tükrében. *Betiltva.com*. <http://betiltva.com/files/molnari1.php>. Letöltve: 2008. november 22.

¹² Uo.

¹³ NÉMETH Zsuzsanna – TÓTH Ágnes: Fejlődéslelektan referátum. *Pázmány Péter Katolikus Egyetem pszichológia szak honlapja*. <http://pszicho.uw.hu/anyagok/csalad.pdf>. Letöltve: 2008. november 22.

vetően pozitív gyerekképét alapozhatta meg (MASANORI 1999, 154–160. o.).

„Manapság a legtöbb japán család (szülők és 1–2 gyerek) lakótelepi lakásokban él. A férj keményen dolgozik, hogy előteremtse a jóléthez és a gyerekek oktatásához szükséges anyagiakat, a háztartás vezetése és a gyereknevelés pedig a feleség feladata. Az anya szinte reggeltől estig együtt van gyermekével a lakásban, egészen a gyermek két-három éves koráig, amikor is a kisgyerek először megy óvodába. A japán kisgyermek felőli gondoskodásban azonban nem ez a legfigyelemreméltóbb, hanem az, ahogyan az édesanya törődik gyermekével.

Egy felmérésből – amely azt vizsgálta, hogy amerikai és japán édesanyák hogyan viselkednek 2-3 hónapos csecsemőkkel, illetve hogyan reagálnak egymás jelenlétére – az derült ki, hogy a japán édesanyák nem tekintik autonóm lénynek a gyermeket, hanem sokkal inkább saját lényük egy részeként kezelik őket. Ezzel szemben Amerikában a gyermeket már születésétől kezdve önállóságra igyekeznek nevelni. Japánban úgy vélik, hogy anya és gyermeke között olyan szoros a kapcsolat, hogy az édesanya verbális kommunikáció nélkül is pontosan tudja, mikor mire van szüksége a picinek, és annak érdekében mindent meg is tesz.” (IMRE 1999, 161. o.)

A japán gyerekek életének egyik legfontosabb állomása, amikor elkezdnek óvodába járni. Ez az időszak a gyerekek életében háromtól öt-hat éves korig tart, és a japán gyerekek számára itt nyílik először lehetőség arra, hogy elszakadjanak az otthontól, az igen intenzív anyai gondoskodástól, és bekerüljenek a társadalomba. Itt találkoznak először több, velük azonos életkorú gyerekekkel, itt kezdik tudatosítani bennük, hogy ők egy csoport, átvitt értelemben pedig a japán társadalom tagjai, s mint ilyen, a csoport elvárásokat támaszt velük szemben, amelyeknek meg kell felelniük. Tehát az óvoda az a hely, ahol elkezdik megismertetni a japán kisgyerekekkel a társadalmi élet szabályait, illetve ahol a gyerekek elkezdnek megismerkedni a sajátosan japán fogalmakkal, ami lehetővé teszi számukra a beilleszkedést a hierarchiáról és szigorú szabályairól híres japán társadalomba (uo. 161–162. o.).

Gyermekek a harmadik világban

Az indián gyermek¹⁴

A sziúk

Úgy gondolom, nem feladatom antropológiai elemzést adni a sziú gyerekek születéséről, de több körülményre is rácsodálkoztam. Nagyon érdekes, hogy a megszületett gyermeknek első ételként a legkiválóbbat akarták adni, ez pedig

¹⁴ ERIKSON 2002.

értékes bogyók nedve volt, amit a törzs férfi tagjai gyűjtöttek össze, és csak ezután következett a szoptatás, ami a gyermek három-öt éves koráig is eltarthatott. Másrésről az anyatej, melyre a saját csecsemőnek nincs szüksége, köztulajdon. Ez táplálja a sziú élet által megkívánt nagylelkűséget.

Azonban a szoptatás fontossága miatt a csecsemőket korán le kellett szoktatni a mell harapdálásáról, ami később ujj és kézrágásban megmutatkozó frusztrációt okozott.

A sziú gyermek számára megengedett volt, hogy önmagától, fokozatosan érje el a tisztasági szabályok teljesítését. Ennek példáját a nagyobb gyermekektől, nem pedig szüleiktől sajátítják el.

Amikor elérik ötéves korukat, a fiúkat és lányokat különválasztják, és gyerekcsoportok nemüknek megfelelő játékot játszanak. A szülők nevelésközveiket arra használták, hogy a lányokat anyának, a fiúkat pedig maximális önbizalomra neveljék, olyanak, aki helyt áll a vadászatban.

A jurokok

Hasonlóan a sziú gyermekek születéséhez, a szüléshez több jurok tabu is kapcsolódik. A megszületett gyermeket itt sem szoptatják rögtön, tíz napot várnak vele, de itt az ok, hogy a gyermek megmarad-e. A jurokoknál azonban meghatározott elválasztási idő van – hatodik hónap – ami a legrövidebb szoptatási időszak az amerikai indiánok körében. A szülők törekvése, hogy a gyermek minél hamarabb leváljon, és ezt a folyamatot már az anyaméhben belül elkezdik.

A jurok gyermekek nevelésének központjában az önuralom áll. E képesség hiányának rátságáról szólnak meséik is.

Nevelésük a halászatra, lazacfogásra irányul. A fiúk célja a halászat által elegendő pénzt összegyűjteni egy feddhetetlen, emiatt drága nőre. A nők célja, hogy megőrizzék feddhetetlenségüket, hogy kellően sokat érjenek, ezáltal biztosítva saját és gyermekeik státuszát.

Az afrikai gyermek

Az afrikai gyermek egyik legfőbb jellemzője, hogy sok van belőle. Ez az indítógondolata FÜSSY NAGY Géza afrikai gyermekről szóló cikkének (1999, 165–168. o.). Részletesen és érdekesen kitér a kultúrából eredő gyermeknevelés sajátosságára, a gyermekhalandóságra és a túlszaporodás okára. A dolgozatban azt az Afrikát érintő két problémát szeretném kiemelni, amely e gyermekek gyermekkorának elvesztését mutatja be.

Az első ilyen probléma a gyermekmunka. A fejlődő világban munkára kényszerülő, becsült számuk szerint vagy 260 millió gyermekmunkás dolgozik. „Fekete-Afrikában a 6–14 éves gyerekek 20 százaléka rendszeres kenyérgyártó munkát végez. Ez az összes dolgozók 17–18 százalékára rúg. Csak néhány kiragadott példa: Egyiptomban másfél-két millióra teszik a 6–10 éves gyermekmunkások számát, más mutatóval mérve Tanzániában ez az arány 13–15 százalék. Nigériában 12 millióra becsülhető a robotoló gyerekek száma, s ebben az országban a hivatalos munkavál-

lalási korhatár mindössze 12 év! A hasonló korú zimbabwei kávészüretelő gyerekek hat 10 órás munkanap fejében mintegy 3 amerikai dollárnak megfelelő »bért« kapnak.» (Uo. 168. o.) Az még a jobbik eset, ha kapnak pénzt a munkájukért, mert sokan vannak, akik mindössze azzal könnyítnek a család terhein, hogy élelemért dolgoznak, s így nem a többiek szájából veszik ki a falatot.

A másik probléma a gyermekek részvétele a harcokban. Fekete-Afrika nincs híján háborúknak. „A lázadásokban, puccsokban, polgárháborúkban ezrével, tízezérek harcolnak gyermekkatónak. A harcoló csapatok előtt vagy után alsó tizenéves korú kiskamaszok géppisztollyal, robbanószerkezetekkel és még ki tudja mivel fölfegyverzett hordái bukkannak föl a terrorizált városok és falvak utcáin, a mezőkön, erdőkben és kikötőkben. Ítéloképességük kialakulatlan, ha van egyáltalán. Vak imádatlalt tekintenek gátlástalan parancsnokaikra, vagy éppenséggel rettegnek tőlük, s ez kényszeríti őket a föltétlen engedelmességre. Olyan betegek ők korunknak, akiknek kigyógyításáért semmi sem lehet túl drága, s amely kúra a legnagyobb türelem és nem csekély idő mellett is csak halvány reménnyel kecsegtet. De ők is csak gyerekek, még nem igazán felelősek a cselekedeteikért, valahol a rájuk rakódott mocskok rétegei alatt éppoly tiszták, szeretni valók és szeretetre éhezők, mint az iskolapad fátadalmait vidám szünidei viháncolással kipihe-nő, szerencsésebb kortársaik.» (Uo. 168. o.)

Befejezés

Láthattuk, hogy a családok társadalomban elfoglalt szerepe hogyan befolyásolja a gyermek státuszát, a gyermekkor alakulását.

Azonban az elolvasott cikkek alapján egyetértek azzal a nézettel is, hogy nem csak az eltérő nevelési stílus okozza a gyermekek különböző viselkedését; legalább ilyen nagy szerepe van a kultúrának, földrajzi elhelyezkedésnek, a család társadalomban betöltött státuszának is. Sokszor az is látható, hogy az idegen kultúra ráerőltetése egy primitívnek vélt társadalomra sokkal nagyobb sérüléseket okozott, mintha a saját hagyományait követve nevelték volna gyermekeiket.

Mint ahogyan a gyermekkor mást jelentett a különbö-

ző korokban, ugyanúgy mást jelent a különböző társadalmi rétegekben.

Irodalomjegyzék

- ERIKSON, Erik 2002. *Gyermekkor és társadalom*. Osiris Kiadó, Budapest.
- GOLNHOFER Erzsébet 2001. A pedagógusok nézetei a gyerekekről, a diákokról. In: Falus Iván et al. (szerk.): *A pedagógusok pedagógiája*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 84–112. o.
- GOLNHOFER Erzsébet – SZABOLCS Éva 2005. *Gyermekkor: nézőpontok, narratívák*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.
- BAR-ILAN, Meir 1999. A gyermekek verése és az ókori zsidóság. *Műhely Kulturális Folyóirat*, XXII. évf. 5–6. sz. 127–130. o. (Téma: a gyermek)
- FÜSSI NAGY Géza 1999. Az afrikai gyermek tegnap és ma. *Műhely Kulturális Folyóirat*, XXII. évf. 5–6. sz. 165–168. o. (Téma: a gyermek)
- IMRE Viktória 1999. A gyermek a japán óvodában. *Műhely Kulturális Folyóirat*, XXII. évf. 5–6. sz. 161–162. o. (Téma: a gyermek)
- MASANORI, Yamaji 1999. A gyermek a japán társadalomban. *Műhely Kulturális Folyóirat*, XXII. évf. 5–6. sz. 154–160. o. (Téma: a gyermek)
- A zsidó nevelésről. *Országos Rabbiképző Zsidó Egyetem*. <http://www.or-zse.hu/halaha/zsoktatás.htm>. Letöltve: 2008. november 22.
- HORTOVÁNYI Piroska: Neked volt gyerekzobád? A falusi gyermekek státuszának változása a 20. század második felében. *Skanzen. Szabadtéri Néprajzi Múzeum*. <http://www.skanzen.hu/files/hortovanyiPiroska.pdf>. Letöltve: 2008. november 22.
- MOLNÁR Dezső, dr.: A zsidóság belső szervezete a talmud tükrében. *Betiltva.com*. <http://betiltva.com/files/molnar1.php>. Letöltve: 2008. november 22.
- NÉMETH Zsuzsanna – TÓTH Ágnes: Fejlődéslelektan referátum. *Pázmány Péter Katolikus Egyetem pszichológia szak honlapja*. <http://pszicho.uw.hu/anyagok/csalad.pdf>. Letöltve: 2008. november 22.
- Szocializációs színterek. *Nyíregyházi Főiskola*. <http://old.nyf.hu/others/docs/pszicho/szocialpszichologia4.doc>. Letöltve: 2008. november 22.
- VAJDA Zsuzsanna: Nevelés, pszichológia, kultúra. *Jegyzetek*. http://www.freeweb.hu/bohugabi/jegyzet/modules.php?name=btk_jegyzet&file=nevpszicho. Letöltve: 2008. november 25.

Az egyháztörténet tanítása

Módszertani ötletmorzsák

SÓLYOM ANIKÓ

Rögtön az elején egy vallomással tartozom. Nem vagyok tudományos alkat, és nem szakterületem az egyháztörténet. Amit el tudok mondani, azt a hétköznapi gyakorlatomból veszem, tizenöt éves oktatói tapasztalatomból. Segítségemre van két dolog: egyrészt az, hogy tanítóként is végeztem, és a legjobb módszertani képzést a tanítók kapják, ráadásul német szakos vagyok, és az idegen nyelv oktatásában is elég változatos módszereket használunk. Talán épp ezért kezdettől részt vettem egyházunk tantervének kidolgozásában és tankönyveinek elkészítésében, ha az egyháztörténetre vonatkozó részeket mindig másra is hagytam. Nem kínálok most sem elméleti rendszerezést, hanem azt remélem, hogy a konkrét példáimon keresztül tudok használható segítséget nyújtani.¹

Az egyháztörténet tanításának keretei iskoláinkban

Az egyháztörténet helye az evangélikus tantervi struktúrában

Hosszas vita előzte meg egyházunkban a tantervek készítését, hogy egy tanévnek egy profilja legyen, vagy német mintára keverjük össze a bibliai, egyháztörténeti és dogmatikai-etikai témákat. Végül az első változat mellett maradtunk, és így készültek el a tankönyveink is. Ebből következően vannak a tanulók körében is kedvenc és nagyon nehéznek ítélt tanévek. Az egyháztörténet egyértelműen ez utóbbi csoportba tartozik.

Tanításunkban abból indulunk ki, hogy az egyház története szoros folytatása a bibliai időknek. Az Ószövetség foglalkozik Isten és a választott nép közös történetével, az Újszövetségben megtaláljuk Jézus történetét, amikor Isten közöttünk él a földön. És már az apostolok cselekedeteitől elkezdődik az egyház története, ami folytatódik mind a mai napig. Ebben a történetben is Isten és ember közös történetére igyekszünk figyelni.

A 7. évfolyamon különböző egyháztörténeti alakokat állítunk a középpontba, rajtuk keresztül igyekszünk

megmutatni azt a helyzetet, amelyben ők benne élnek, azokat a kérdéseket, amelyek foglalkoztatják őket, azokat a tapasztalatokat, amelyeket Istennel találkozással szereztek, és azokat a gondolatokat, amelyekkel így ők gazdagították az egyház életét. A 11. évfolyamon tanítunk kronologikus egyháztörténetet, mind egyetemes, mind hazai vonatkozásban.

Merhetünk úgy nyúlni ezekhez a történetekhez, ahogy a bibliai történetekhez is, hogy nem egyszerűen tényanyagot szeretnénk továbbadni, hanem élővé, átélhetővé tenni, hogy magunk is épüljünk belőle.

A 7. évfolyamos könyv címe *Krisztus tanúi a változó világban*.² A cím azt tükrözi, hogy a tárgyalt személyek Krisztus elhívottjai voltak, az ő szeretetének tanúi.

Az egyháztörténet ilyen megközelítése jól bevált, a könyv azonban nem tartja magát következetesen az alapelvhez, sokszor merül bele a történelmi részletekbe a személyes élmények, motivációk megragadása helyett. Sok tartalmi leegyszerűsítést és a módszerekben változatos, kreatív kiegészítést igényel. Éppen ezért átdolgozása folyamatban van, reményeink szerint őszre egy szövegében lerövidített, viszont sok feladattal bővített könyvet adhatunk a tanulók kezébe.

A konkrét példákban, amelyekről beszélni fogok, többet viszontláthatnak majd az új tankönyvben és a hozzá készülő tanári kézikönyvben.

A 11. évfolyamos könyv Jánosi Valéria munkája (*Egyháztörténet*, Luther Kiadó, Budapest, 2006). A szerző magyar-történelem-hittan szakos tanár. Műve az egyetemes és hazai egyháztörténet összefoglalása, tömör, lényegre törő, alapos munka. A terjedelmes anyagot sok forrással, szemelvényvel és informatív képanyaggal teszi érdekessé. Kis egységekre tördelt, szép kiállítású, könnyen olvasható. A tanulást fogalomtár segíti. A legnehezebb tanévet teszi könnyebbé. Ami azonban hiányzik: a történelemoktatás módszertanáról tudunk a legkevesebbet, a változatos módszerek megtalálása ebben a tanévben is a tanár feladata marad. Tanári kézikönyv sajnos nem készült a tankönyvhöz.

¹ A 2010. március 13-án a Nagykovácsi Református Tanítóképzőben elhangzott előadás szerkesztett változata.

² Sárkányné Horváth Erzsébet – Trajtlerné Koppányi Ágnes, Evangélikus Sajtóosztály, Budapest, 1998.

Módszerek, ötletek konkrét példákon keresztül

Behelyezkedés az elbeszélésbe, az adott személy életébe

Amikor először kellett egyháztörténetet tanítanom, segítséget kértem egy néhány ével azelőtt végzett fiatal kolléganőtől, aki történelem–angol szakos. Legnagyobb meglepetésemre röviden és tömören csak annyit mondott, hogy „bemegegyek, kiállok, és elmondom...”

Azt hiszem, ez az, amit hittanórán semmiképp nem szabad tennünk.

Gyakorlatias emberként nem tudom bölcs elméleti csoportosítást nyújtani a használható módszereknek, inkább csak konkrét ötletek sorával szeretném felvillantani, milyen sok lehetőség áll előttünk.

Számomra a legfontosabb, hogy *közel kerüljön a tanulóhoz az az alak, akiről beszélünk*. Hogy ne csak az eszünkkel, hanem érzéseinkkel, érzelmeinken keresztül is találkozzunk vele.

Vannak történetrészletek, amelyek ideálisan alkalmazsak arra, hogy az *egész osztályt behelyezzük az elbeszélő történetbe*. Például: Itt ülünk a gyönyörű milánói templomban, ahol nagy tömeg sereglett össze. Püspökválasztásra készül a város, de nagyon feszült a hangulat! Hiszen két nagy párt emberei töltik meg a padokat, és érződik, hogy ebből könnyen balhé lehet... (A pártok közötti feszültség ismerős a tanulóknak. Itt lehet röviden bemutatni, hogy milyen is ez a két párt, és feladatként adni, hogy a hívek elbeszélgessenek várakozás közben, milyen is lenne szerintük egy jó püspök...) És aztán visszük tovább a történetet: most megjelenik egy tiszteletet parancsoló alak, és elcsendesedik a tömeg. Az emberek követik a szemükkel, amint előre megy. (Saját testmozgásunkkal is érzékeltehetjük, ahogy Ambrosius jobbra-balra nézve előre sétál.) Ha időben gondoltunk rá, akkor még óra előtt megbeszéljük egy tanulóval, hogy jelzésünkre egyszer csak kiabálja be: Legyen Ambrosius a püspök! Így az osztály sem fogja elfelejteni, hogyan is választották végül épp Ambrosius.

Ebben a behelyezkedésben segíthet a *belső monológ* írása – amikor megfogalmazzuk, hogy az illető egy adott helyzetben mit gondol magában. Püspökké választják az előbb bemutatott Ambrosius, aki pedig csak azért ment a püspök-választás helyszínére, hogy rendet tegyen a két rivális párt között. Vajon min gondolkodik megválasztásának estéjén?

Ilyen belső monológhoz megadhatunk szempontokat is. Gellért például Imre herceg halála után visszahúzódik a Bakonyba remetének. Vajon min mereng ott? Szempontként adhatjuk, hogy mérlegelje az ország helyzetét és az ő viszonyát mindehhez.

Hasonló a feladat, ha a szereplő nevében levelet írunk. Például Gellért ír egykori szerzetestársának Velencébe, amikor István udvarában van, és Imre herceg nevelését végzi.

Gyűjthetünk kérdéseket is, amit az illető az adott helyzetben feltesz magának, vagy kétségeket, amelyek gyötrik.

A *szerepjátékban* már nemcsak egy főszereplő belső világára koncentrálunk, hanem többekre. Kíváncsiak vagyunk a környezet érzéseire, indulataira, reakcióira. Eljátszhatunk konkrét történetrészleteket, és akkor a játék során máris lehetőséget kínáltunk a szerepekben való elmélyedésre. De az egyszerű reprodukción túl is nagyon sok lehetőségünk van.

Szent Ferenc barátai például a kocsmában beszélgetnek, szép lányok veszik körbe őket, boroznak (fontos, hogy jól érzékeltessük a tanulókkal a tárgyi környezetet is), és közben Ferencre terelődik a szó, akit már rég nem láttak. Ezt a jelenetet lehet megragadni, hogy a tanulók maguk fogalmazzák meg, milyen kérdések, megjegyzések, érvek, ellenérvek hangozhatnak el a barátok részéről. Hogyan reagálnak ők a Ferencről hallottakra? Bizonyára van közöttük, aki megértő, és van, aki nem tud mit kezdeni barátja változásával.

Hasonló helyzet lehet, ha Savonarola kivégzéséről beszélünk, és utána azt a feladatot adjuk, hogy a kivégzés után a fiatalok beszélgessenek Firenze főterén a kivégzetről, a kivégzésről, arról, amit Savonarola tenni akart, ahogy ezt a városi fiatalok megélték.

Eljátszhatunk vallatást is, eretnekpert. Vald Péter követője legyen a vallatott, és a vallatóbírák állnak a másik oldalon. Derüljön ki a vallatásból, hogy miért akarják elítélni a valdenst.

Elkísérhetjük Bonifatiust vagy Patrikot missziós útjukon, és szembeállíthatjuk velük a pogányokat, akik gyanakodva fogadják őket, akik kérdeznek, érdeklődnek, de adott esetben ellenkeznek is a hittérítőkkal. Izgalmas beszélgetések alakulhatnak ki így.

Válhatunk az osztályban nagy emberek tanácsadóivá is, akik egy-egy problémás helyzetben javaslatot teszünk a továbbiakra. Így lehetne például tanácsot adni a pápának, mielőtt Husz Jánost eltiltja a prédikálástól: a tanácsadók feladata összesíteni az információkat az adott személyről, felidézni a hasonló történelmi tapasztalatokat. Husz esetében lehetne ez például az a Gamáliele-féle mondat az Apostolok cselekedeteiből, hogy ha emberektől való ez a dolog, akkor úgymint rövidesen vége lesz, ha az Istentől való, akkor ne akarjunk ellene tenni. Vagy emlékeztetése idézhetjük a pápának Szent Ferencet, aki végül szabad utat kapott, és rendet alapíthatott. A tanácsadók feladata azonban az érdekek mérlegelése is. Mindezek alapján kell tudni megfogalmazni egy javaslatot, mit is tegyen a pápa Husz Jánossal.

Tanácsadói lehetnek egy alaknak a saját barátai, akikkel megvitatja elképzelését. Mielőtt ismertetjük, hogyan alakul Firenze élete Savonarola uralma alatt, megvitatathatjuk terveit a teljes erkölcsi szigorúságról, és elvitatkozhatunk azon, vajon működőképes-e az ötlet.

Egymáshoz való viszonyok ábrázolására megfelelően

alkalmas az *állókép*, amikor egy jelenet szereplői úgy állnak össze egy képpé, hogy mozdulataikkal, gesztusaikkal kifejezzék mindazokat az érzéseket, félelmeket, reményeket, szándékokat, amelyek rájuk abban a helyzetben jellemzők. Ilyen állókép születhet úgy is, hogy egy festményt jelenítenek meg. Például Szent Erzsébet rózsacsodájáról azt a képet, ahol ölében a rózsákkal férjével találkozik. Az állókép szereplőit megkérdezhetjük személyük, helyzetük érzéseik felől (szerepriport), de meg is elevenedhet a kép, tovább lehet játszani.

Kiről is van szó?

Jó egy alaknak nem csak a tetteit látni, hanem személyiségéből minél több mindent megragadni. Használhatunk ehhez portréképet, szoborról készült fotót stb. Milyen embert sejtünk e mögött az arc mögött? Mely vonásai tűnnek föl? Vajon szívesen találkozna vele? Mit kérdeznél tőle?

Hozhatunk néhány szellemes, rövid idézetet az illetőtől vagy akár viccet róla (mint például Szent Ferencről, akit egyszer letojt egy madár. Mire Ferenc hálát ad Istennek, hogy a tehenek nem tudnak repülni), és elgondolkodhatunk, milyen ember lehet az, aki így beszél, és akiről így beszélnek.

Egy-egy hangulat megragadásában segíthetnek énekek. Van például ír népdal az evangélikus énekeskönyvben, amelyet felhasználhatunk Patrick, az írek térítője történeténél, vagy olvashatunk a jól ismert ír áldások közül.

Felhasználhatunk verseket, imákat, énekeket a tárgyalt személyektől, amelyek közelebb visznek bennünket gondolatvilágukhoz. Luther énekei például nagyszerű és közérthető összefoglalásai egy-egy teológiai gondolatának vagy akár megtérése élményének. Vajon milyen egyéniség az, aki olyan verset ír, mint a *Naphimnusz*?

Sok egyháztörténeti alak fordul elő regényekben, más irodalmi művekben, amelyekből szintén idézhetünk. Itt azonban vigyáznunk kell, hogy frappáns, rövid, valóban odaiálló részletet válasszunk. Egy regényből sokszor nem könnyű valóban célszerű szakaszt kiemelni.

Kapcsolatteremtés a mai korral, a tanuló valóságával

Ahogy a bibliai történetek rólunk, nekünk, hozzánk szólnak, úgy az a jó, ha az egyháztörténet eseményei sem egyszer volt történetekként élnek bennünk. Meg kell mutatni a tanulóknak, hogy hasonló kérdések, hasonló élethelyzetek, hasonló problémák azok, amelyekkel mi is szembesülünk életünk során.

Az óra bevezetéseként felvethetünk például egy olyan problémát, amely a tárgyalandó személy életében is fontos lesz. Például Savonarola vagy akár Kálvin kapcsán elbeszélgethetünk arról, hogy miben változik meg egy em-

ber élete, ha valóban komolyan veszi a keresztény tanítást. Vajon megváltozhat-e egy egész közösség, egy város élete? Mi kell ehhez?

Lehet, hogy az ilyen kérdések az eseménysorba illeszkedve tárgyalhatók jól: vajon milyen a jó püspök? – tették fel a kérdést Ambrosius kapcsán a szerepjátékban a tanulók, de igazából itt a maguk mai tapasztalatait viszik bele a beszélgetésbe. Arról van szó, hogy ma milyen püspökre van szüksége az egyháznak. Merhetünk konkrét példákat hozni, mai eseményekről beszélni. Vagy megint csak Savonarola kapcsán megnézhetjük, hogy ma mit dobnánk a hiúságok máglyájára.

Jó megkeresni azokat a hatásokat, amelyeket ma is megtapasztalunk: például Szent Ferenc rendalapítása – hol találkozunk ma ferencesekkel? Mit tesznek? Milyennek látjuk ma őket?

Augustinusra hangolódunk azzal a beszélgetéssel, hogyan is él ma egy nagymenő, egy világfi? Hogyan telnek a mindennapjai, mi iránt érdeklődik, milyen ruhában jár, milyen kocsija van. El tudjuk képzelni, hogy stílust vált? Mi lehet az oka? Ki tudja befolyásolni?

Kitalálhatunk mai szituációkat, jeleneteket is egy-egy probléma köré. Augustinus történetéhez kötődően adtam a tanulóknak a következő mondatot: „Tudom, hogy nem így kéne, de nem tudom rászánni magam, hogy változtassak.” Ehhez a mondathoz kellett szituációkat kitalálniuk, eljátszaniuk úgy, hogy a történetnek kétféle kimenete legyen – valami mégis rábír arra, hogy változtassak, vagy épp hogy úgy marad az ember, beleszárad a helyzetébe. Jó ezután látni, hogy Augustinus végül mégis megtér, és egészen új életet tud kezdeni.

Szent Benedek regulája pedig arra indíthat, hogy saját osztályközösségünk számára készítsünk regulát.

Munka különböző szövegekkel

Minél változatosabb módszereket használunk, annál könnyebb lekötni a tanulókat. Nem lehet mindig jelenetet játszani, nem lehet mindig belső monológot írni, néha az a legjobb, ha elmélyedünk a tankönyvi szövegben.

Párhuzamos vizsgálódások

Foglalkozhatunk egyszerre két olyan személyiséggel, akiknek a munkaterülete hasonló volt, például Patrickkal és Bonifatiusszal, Vald Péterrel és John Wycliffel. Ilyenkor két csoportra bonthatjuk az osztályt, és adhatunk egy közös megfigyelési szempontsort. Táblázatot készítünk a füzetbe, amelynek azt az oszlopát, amelyik a csoport feladatul kapott személyéről szól, kitéltük szövegolvassás közben, utána pedig ismertetik a másik csoporttal az olvasottakat. Ekkor

jegyzik le a másik személyről szóló információkat. Vald és Wyclif kapcsán például a megfigyelendő szempontsor lehet

- az eredeti foglalkozás, életmód,
- megtérésük,
- munkájuk,
- tanításuk, kifogásaik,
- haláluk,
- hatásuk, követőik
- és egyéb fontos jellemzők.

Önálló munka

Néha megszorulok, és arra kényszerülök, hogy önállóan dolgoztassam a csoportot, például azért, mert többen pót-dolgozatot írnak, vagy mert elmegy a hangom, vagy mert jelen sem tudok lenni az órán. Ilyenkor előre elkészített kérdéssorral vezethetem végig a tanulókat a feldolgozandó témán, úgy, hogy a lényeges dolgokra rávilágítsak.

Az alábbi kérdések alapján húzd alá a lényegyet a tankönyvben, és írd vázlatot a füzetedbe! Önállóan dolgozz!

Tk 127. old. alapján:

1. Miről határoz, és miért lehet példaértékű mind a mai napig az 1571-ben Erdélyben hozott vallásügyi törvény?

130. old. alapján:

2. Hogyan sértette meg I. Lipót a protestánsok vallásszabadságát?
3. Protestáns lelkészek százait idézték bíróság elé, és ítélték halálra őket. Milyen ürüggyel?

Milyen „lehetőségeket” ajánlottak nekik a halálbüntetés elkerülésére? Miért nem éltek vajon ezzel az ajánlattal sokan?

4. Miért küldik végül gályarabságra az elítélt protestáns lelkészeket?

A fénymásolt forrás és a tk 131. old. alapján:

5. Mely gályarabok nevét ismerjük meg a forrásból?
6. Hogyan kellett eljutniuk a raboknak Nápolyig?
7. Kikkel raboskodtak együtt a lelkészek a gályán?
8. Hogyan csaltak az eladók? (Három dolgot keress a forrásban!)
9. Kik tartják fontosnak, hogy a gályarabokat kiszabadítsák, és milyen eszközökkel teszik ezt?
10. Miért nevezzük gyászévtizednek az 1671–1681-ig terjedő időszakot?

Írd belső monológot, amely egy gályarab esti gondolatait tükrözi a hajón! (Erre a feladatra, ha alaposan kidolgozod és beadod, lehet jó jegyet kapni!)

Segítem a tanulókat a tankönyvi oldalszámok megadásával, helyenként azzal, hogy egy kérdésre hányféle választ kell találni, a tankönyv mellett a változatosság kedvéért fénymásolt forrást is kapnak a gályarabok beszámolóiból, és a végén kreatív feladatuk is van. Sok szép, mély imádságot fogalmaztak meg a tanulók, érezték, hogy abban a helyzetben ott a gályán egy belső monológ óhatatlanul Istenhez kiáltássá válik.

Eseményvadászat

Bornemisza Péter kapcsán a következő vadásznivalókat adtam meg (akkor éppen szóbeli elbeszélésben kellett kereshniük, de lehetett volna írott szöveggel is dolgozni):

- 1 dráma,
- 2 vers,
- 3 börtönsztori,
- 4-féle könyv.

Aki az elbeszélést elég figyelmesen nyomon követte, és mindent megtalált, ötöst kaphatott a füzetébe lejegyzett válaszokra.

Új információk keresése

Vannak az egyháztörténetnek olyan, az egyetemes történelemből ismert részei, amelyekhez hittanórán még valami új szempontot hozzá szeretnénk tenni és mindenképp átismételni a már tanultakat. Ilyen tipikus eset Szent István és Gellért története. Ilyenkor célszerű azt kerestetni a tanulókkal, hogy eddigi ismereteikhez képest milyen új információt kapnak a szövegből. Ehhez persze előzőleg célszerű összegyűjteni azt is, hogy mi az, amit tanultak már. Ez csoportmunkában jól megtehető. A csoportok egymásnak is beszámolnak, így az óra első részében máris kikerekedik az ismeretek jelentős része.

Források

Mindig izgalmas dolog forrásokkal dolgozni. Ki lehet bűtözni például Bornemisza bölcsődalának szövegét (ezzel mindig lelkesen birkóznak a diákok), vagy már az előbbi feladatlapon is láttuk, hogy a tankönyvi szövegen kívül gályarabok emlékirataiból is idéztem.

Érdekes szembesülni a szerző eredeti gondolataival, feltevével, ha ez a tanulók számára érzékelhető. Erre azonban oda kell figyelni! Sok forrás értelmezhetetlen a tanulóknak, vagy nagyon hosszan fejt ki olyan dolgokat, amelyeket elég csak röviden említeni. A forrásokat tehát célszerű alaposan megválogatni. A tizenegyedik könyvünk erőssége az, hogy nagyon sok forrást idéz.

Tankönyvön kívüli leírások, érdekes cikkek

Az internet világában egyre könnyebb adott témához izgalmas kiegészítő anyagokat találni. Nagy Konstantin kapcsán szobrának képe és részletes szöveges leírása az, amivel a tanulók a lecke elején találkoztak. A fiúknak utána a Milvius-hídnál zajló csata leírását kellett elolvasniuk, míg a lányok egy olyan újságcikkkel találkoztak, amely azt latolgatja, hogy Konstantin látomása talán egy meteorit becsapódásának köszönhető, amely üstökösként hasított végig az égbolton. A cikk mindenesetre nem egyszerűen szenzációhajász, hanem tömören ismerteti a történelmi tényeket és a milánói ediktumnak kereszténység életére gyakorolt hatását is. A két csoport végül itt is beszámolt egymásnak az olvasottakról.

Adhatunk otthonra is internetes kutatómunkát, ezt a gyerekek általában szívesen végzik el. De soha ne elégedjünk meg különböző honlapokról egyszerűen kinyomtatott szövegekkel, mert akkor lehet, hogy a diák el sem olvassa, amit nyomtat. Kérjünk tömör, kézírásos összefoglalót vagy vázlatot az olvasottakról.

Luther-projekt

Olyan nagy lélegzetvételű témánál, mint például Luther élete és munkássága, nagyon unalmassá válhat sok egymást követő, a témában lassan előrehaladó óra. Ezért szoktam a témát projekt formájában feldolgozni. A projekt főbb lépései a következők:

- A korszak rövid áttekintése, előzmények ismétlése
- Az életrajz kulcsfontosságú pontjainak közös áttekintése
- Csoportmunkában (max. négyfős, két-három tanórán keresztül)
 - Önálló szövegrészletek feldolgozása, kutatómunka
 - Jelenetek készítése – írásban beadandó forgatókönyv
- A csoportok jelenetrészleteinek bemutatása időrendi sorrendben
- Adott kérdéssor szerint rendszerezés, amely újra felhívja a figyelmet a leglényegesebb dolgokra

A projekt részletes leírása megjelenik majd a *Krisztus tanúi* tankönyvhöz készülő tanári kézikönyv új változatában.

Füzetvázlat

Nincs még egy témakör, amelynek kapcsán annyira fontosnak érezném értelmes füzetvázlatok megszületését, mint egyháztörténetből. A lényeglátásra komolyan tanítani kell a gyerekeket, és amikor hittanórán füzetvázlatot készítünk,

akkor erre a nagyon általános feladatra is gondolnunk kell. Arra sem időnk, sem energiánk nincs, no meg értelme sincs, hogy a füzetbe újraírjuk azt, ami a tankönyvben megvan. Úgyhogy csak azt írjuk fel a füzetbe, hogy az adott személy kapcsán miről is kell tudni beszélni.

Íme egy példa Ambrosiusról. A következőképpen strukturálhatjuk és tehetjük könnyebben memorizálhatóvá a hosszú tankönyvi szöveget.

Ambrosius

- Származása, családja, neveltetése
- Jellemvonásai
- Püspökválasztás Milánóban
- Ambrosius püspök fő céljai (miért volt ezekre szükség?)
- Jelentős intézkedései
 - a Victoria-oltár ügye
 - az ariánus templom ügye
 - I. Theodosius bűnbánatra szólítása
- Prédikációi, imák, himnuszok
- Szegények megsegítése

Számonkérés

Elsősorban ott jelentős kérdés, ahol egyházi iskolai keretek között osztályzatot kell adni. Igazán részletesen most nem térek ki erre a témára, mindössze néhány gondolatot villantok fel.

Mit kérek számon? Semmiképp sem a pontos évszámokat, egy-két kulcsfontosságú adat kivételével. Megelégszem azzal, ha a tanuló évszázadra pontosan elhelyezi az eseményt a korban, és tudja, hogy az évszázad elején, közepén, végén járunk-e. Fontos, hogy azt kérem számon, amit tényleg megtanítottam, amire a tanítás során hangsúlyt helyeztem, nem pedig az apró tankönyvi részleteket.

Az ismétlésre viszont akkor is sor kerül, ha utána nem íratunk dolgozatot, és ezeket az ötleteket hasznosítani lehet egy-egy témakör lezárásánál. Egemásnak kereshetnek a tanulók a tankönyvi szövegben „Ki mondta kinek, milyen helyzetben?” kérdéseket. Fontos, hogy itt a szituációra is rákérdézzünk, ne csak a személyekre. A füzetvázlat kulcsszavai jó hívószavak az ismétléshez. Készíthetünk ismétlő vetélkedőket vagy ötperces dokumentumfilmeket, híradó-bejátszásokat a fejezet legfontosabb témáihoz.

A számonkérésre végül szóban és írásban is sor kerülhet. Szóban elsősorban a füzetvázlat gondolatmenete alapján fellettek. Írásban változatos kérdéstípusokat használlok, fogalommagyarázattól a kisebb esszékérdésekig. „Ki mondta kinek, milyen helyzetben?” típusú feladatok mindig vannak, az összehárosítás, sorba rendezés is alkalmas az ellenőrzésre.

Remélem példáimon keresztül sikerült megéreztetnem, hogy mennyire változatosan, a tanulókhöz közel állóan lehet tanítani ezt az amúgy nehéznek és száraznak tűnő tananyagot.

Hálaadás és pásztori szó

Néhány gondolat az ötvenhat esztendővel ezelőtt végzett lelkészek találkozója után

KARNER ÁGOSTON

Szép hagyomány, hogy a május–június hónapokat a balagások és az azokra emlékeztető találkozók hónapjának szenteljük. Ezek a hónapok tele vannak óvodai, iskolai, érettségi, diplomaosztó ballagásokkal és ezekre való emlékezésekkel, baráti összejövetelekkel. Az egy évfolyamban tanult lelkészek is összejönnek találkozóra. Nagyon hasznosak ezek a találkozások. Az elmúlt évtizedekben megtépzott lelkészi fraternitás megújulásává válhatnak. Mi is, akik 1954-ben végeztünk, már több alkalommal találkoztunk. Kezdetben a jelesebb évfordulókon jöttünk össze. Aztán az „élet” felgyorsulása arra döbentett rá bennünket, hogy minden ilyen jubileumi találkozón egyre kevesebben lettünk. Isten úgy döntött, hogy ennek a nagy létszámú volt évfolyamnak a hallgatóit is megrostálja. Az 50. jubileumi találkozón elhatároztuk, hogy a későbbiekben két-három évenként fogunk majd találkozni. Amikor 2008-ban Bagon, Dókáné Lakos Magdolna otthonában egy nagyon kedves napot töltöttünk együtt, egyhangú döntés született, hogy ezentúl évenként vagy kétévenként fogjuk ezt az együttlétet megismételni. A terv és annak megvalósítása azonban különböző okok miatt elmaradt. (Nyolcvan esztendő életkor küszöbén már nehéz ilyen messzire tervezni.)

Hála Istennek, az 56. évi találkozót az ideai esztendő májusában sikerült megszerveznünk, és pedig a számunkra is kedves piliscsabai egyházi otthonban. Mint minden alkalommal, most is Isten igéjével kezdtük az együttlétet. A kezdő áhítatra *Sárkány Tibort*, évfolyamtársunk férjét kértük fel. Igehirdetése a jelenlévők számára igazi elcsendesedést és közös múltunknak és szolgálatunknak az alapjait erősítette meg.

Örüljetez – imádkozzatek – hálát adjatek

Úgy gondoltuk, hogy a találkozón elhangzott mindkét igehirdetést közreadjuk lapunk hasábjain. Sárkány Tibor igehirdetéséhez a következő igét választotta: *„Mindenkör örüljetez, szüntelenül imádkozzatek, mindenért hálát adjatek, mert ez az Isten akarata Jézus Krisztus által a ti javatokra.”* (1Thessz 5,16–18)

„Örüljetez – imádkozzatek – hálát adjatek. Három rövid, érthető, világos felszólítás. Mégsem könnyű megtartani. Lehet mindenkor örülni, szüntelenül imádkozni és mindenért hálát adni? Könnyebbnek tűnik erről prédikálni, mint eszerint élni. Igyekezzünk most mégis nem az igehirdető szemével olvasni, hanem az igehallgató fülével hallgatni.

Mindenkor örüljetez! Augustinus szerint »a lélek abból táplálkozik, aminek örül«. De lehet mindig örülni, mindig van okunk az öröme? Pascal szerint »a boldogság sem rajtunk kívül, sem bennünk nincs, a boldogság Istenben van«. A mi örömünk is Istenben van, akit hosszú évtizedeken át igyekeztünk hűségesen szolgálni. Az öröm megőriz az elkeseredéstől, új színben tünteti fel még életünk nem kívánatos, keserves dolgait is. Az öröm olyan, mint egy tarca üveg. Ha az ember átnéz rajta, mindent más színben ragyogtat. Azt is, amire szívesen emlékezünk, de még a kudarcainkat is, melyeket jobb szeretnénk elfelejteni. Szolgálatunk nehézségei és kudarcai között megtapasztalhattuk, hogy nem minden öröm vezet Istenhez, de Isten mindig az örömhöz vezetett. A neves indiai költő – Rabindranath Tagore – szavaival élve:

Aludtam és azt álmodtam: az élet – öröm.
Felébredtem és azt láttam: az élet – kötelesség.
Dolgoztam és azt láttam: a kötelesség – öröm.

Biztos, hogy mindnyájan átéltük szolgálatunk nehézségeit, de örömeit is.

Szüntelenül imádkozzatok! Pál apostol bizonyára nem a római katolikus »örök imádás« templomára gondolt, amelyben szerzetesek a hívek segítségével megszákítás nélkül folyamatosan mondják az imádság szavait. Sem a vatikáni rádió adására, amely éjjel-nappal sugározza az *Üdvözlégy Máriát*. Mit jelent szüntelenül imádkozni? A különböző bibliafordítások keresik a legmegfelelőbb kifejezést: szüntelenül, szakadatlanul, folytonosan, abba nem hagyva, feltétlenül, meg nem szűnve stb. Nem előírt időpontokban, előre megfogalmazott liturgikus imádságok elmondására buzdít, hanem az élő Isten előtti megállásra késztet. Teremtettségünkől következik a beszélgetés igénye. A bűn miatt sokszor megszakad az Istennel való beszélgetésünk. A szívünk Istennel való beszélgetése helyett önmagunkkal való monológgá lesz az imádságunk. Ezért szorulunk rá a felhívásra és buzdításra: szüntelenül, az imádkozásban meg nem fáradva keressük és erősítsük az Istennel való közösségünket.

Imádságunkban meg-megfáradó és rosszul imádkozó gyermekeink – rajtunk – maga az Úristen könyörül meg. Egyrészt maga a Szentlélek könyörög érettünk, mert nem tudunk úgy imádkozni, mint kellene. Másrészt Isten maga teremt számunkra imádkozási alkalmakat. Isten olykor különös módon kényszerít térdre bennünket. Hartai lelkészem idején egy zivataros nyári éjszakán nem jött álom a szememre. Egy ideig álmatlanul forgolódtam az ágyamban. Mikor láttam, hogy ebből nem lesz alvás, felkeltem, hogy olvasással enyhítsem az álmatlanság gyötrelmét. A könyvespolcra találok kivételként egy vékonyka könyvet. A címe ez volt: *Gebete für mein Dorf* (Imádságok a falumért). Ötvennégy különböző témájú imádságot tartalmaz. Mire megvirradt, végigimádkoztam a könyvecskét. Több olyan témája volt, amire nem gondoltam. Isten maga nevelt vele az elmélyültebb imádkozásra.

Mások példáján keresztül is nevelt az Isten. A 89 éves korában elhunyt G. J.-né is hitben tanítóm volt. Baleset következtében tizenhárom és fél évig ágyhoz kötött fekvő beteg volt. Szavait idézem: »Naponta végigimádkozom az utcánkat.« Azaz házról házra imádságában hordozta az utcájában lakókat. Pedig jó hosszú volt a Templom utca. De Krisztina néni nem fáradt bele az utcájáért való imádkozásba. Mostanában másként emlékeztem Istennem a szüntelen imádkozásra. A csütörtöki gyülekezeti bibliaórák végén mindenki kihúzza egy nevet, akit egy hétig imádkozásában hordoz. Mostanában három héten keresztül a saját nevemet húztam ki. Az Úr így figyelmeztetett az anekdota szerinti teológiai professzor szavait magamra vonatkoztatva: »Tibor, Tibor du bist im Gebet faul gewesen!«

Gyakran füstölgök magamban, amikor egy-egy igehirdetés után üres kézzel jövök ki a templomból. Ilyenkor megszégyenülök, ha eszembe jut az apostol kérése: »*Imád-*

kozatokat egyúttal értünk is, hogy Isten nyissa meg előttünk az ige ajtaját, hogy szólhassuk a Krisztus titkát (...), hogy azt hirdethessem.« (Kol 4,3–4) Pedig kezdő segédlelkész koromban a pécsi gyülekezetben magam is átélhettem, mit jelent az, amikor nemcsak a lelkész készül az igehirdetésre, de a hívek is annak jó tolmácsolására, megértésére és befogadására.

Mindenért hálát adjatok! Ez talán még nehezebben teljesíthető, mint az első két felszólítás. Mindenért hálát adni? Valóban mindenért? Még a rosszért is, azért is, amit jobb lenne inkább gyorsan elfeledni, mint érte hálát adni? Ez a felszólítás csak annak a bizonyosságnak a felismerésével és elfogadásával teljesíthető, amit Rodigast Sámuel (1649–1708) berlini gimnáziumi igazgató így fogalmazott meg énekében: »Mit Isten tesz, mind jó nekem, És bölcs minden végzése (...) Ezt vallom bármi ércen.« (EÉ 348,1,5) Friedrich von Bodelschwingh szerint: »A keresztyén ember éretté válása alapjában véve az, hogy megtanul mindig hálás lenni.« Dietrich Bonhoeffer pedig arra hívja fel figyelmünket, hogy »ne panaszkodjunk amiatt, amit Isten nem ad meg nekünk, hanem köszönjük meg Istennek azt, amivel naponta megajándékoz minket.«

Visszatekintve életünkre és szolgálatunkra – mulasztásainkat, hibáinkat és bűneinket sem elfeledve – van miért hálát adnunk. Hála, hogy szolgálhattunk, hála a családukért, hála, hogy most együtt lehetünk, hála mindenért, a jóért és a rosszért is. Mert Isten kezében vésővé lett minden, amivel formálta életünket.

Egy bájos anekdotával zárom mondanivalómat. A történet szerint két kisgyerek eltévedt a sötét erdőben. Már egészen rájuk esteledett, de nem találták a hazavezető utat. Sírvan tanakodtak: »Mit tegyünk?« »Imádkozunk« – mondta az egyik. »De én nem tudok egyetlen imádságot sem« – így a másik. »Én sem. De mondjuk el az ábécét. A Jóisten majd összerakja.«

Legyen örömünk abban, hogy imádkozhatunk és hálát adhatunk – mindenért. Csak mondogassuk szorgalmasan imádságainkat, amit nem tudunk vagy rosszul mondunk – Isten azt is meghallja, összerakja és kijavítja. Csak némák ne maradjunk. Ámen.»

Az elhangzott ige üzenete mindnyájunkat arra indította, hogy számolva az idő korlátjával, jól osszuk be az előttünk álló másfél napot, amelyet együtt kívántunk tölteni. Az előkészület idején már mindössze kilenc főre apadt kis csapatunk. Lelkes „szervezőbizottságunk” – Sárkányiné Horváth Erzsébet – már az esztendő kezdetén munkába állt, hogy lehetőség szerint mindenki el tudjon jönni, és jól ki tudjuk használni a rendelkezésünkre álló szűk időt. Csörögtek a telefonok, mentek az e-mailek, és a legnagyobb rendben elkezdtük megszervezni korábban megálmodott programunkat. Azt csak mi gondoltuk, hogy a pontos előkészítés emberi fáradozása elég ahhoz, amit célul tűztünk ki. Korábbi együttléteken az volt a

gyakorlat, hogy a volt évfolyam bármelyik tagja tehetett javaslatot egy-egy adott téma megbeszélésére, a vélemények ütköztetésére, egyre bővülő családunk „bemutató-sára”, diákéveink kellemes és kellemetlen eseményeinek a felelevenítésére.

Az idén sem akartunk eltérni ettől a gyakorlattól. És jöttek a témák és az igények. Csak az idő korlátja, amely az együttlétet megszabta, bírt parancsoló erővel, hogy a témák között válogassunk. Ebben az esztendőben egy teológiai kérdést akartunk megvitatni. A kérdést Vértessy Rudolf, volt dombóvári lelkész vetette fel. A témát így fogalmazta meg: „Mit tennénk másként, ha újra kezdhetnénk?” Nem másokat akartunk bírálni, hanem önmagunk elé szeretnünk volna tükröt tartani. Mennyiben ragaszkodtunk az ige igazi tolmácsolásához? Mennyire végeztük hűségesen a lelkipásztori szolgálatunkat? A téma számunkra, a nyugdíjas éveket élő, idős lelkészek számára is izgalmasnak tűnt. Készültünk rá, hogy vallomásainkban „csak az igazat” mondjuk el. Hiszen e kérdés mögött tulajdonképpen az ígéhez való hűségünkről, szolgálatunk hitelességéről kellett számot adnunk – magunknak, egymásnak és a jelen lévő Mindenhatónak. Sajnos az ideai találkozón a témát felvető és előterjesztését vállaló Vértessy Rudolf testvérünk már nem lehetett jelen. A találkozó előtt néhány nappal örökre itt hagyta volt évfolyamtársait, szeretteit és volt gyülekezetét. Szeretettel emlékeztünk meg róla és Isten irgalmas szeretetébe ajánlottuk.

A beszámoló alapján eleven, izgalmas, olykor feszült vita is született a mi szolgálati időnkről. A vita magától értődő volt, hiszen annyira különbözően alakult az életünk és szolgálatunk. Voltak, akik évtizedekig külföldön szolgáltak. Az itthon maradottak helyzete sem alakult egyformán. Így más-más szempontból ítéltük meg a mögöttünk maradt évtizedeket, de a különböző nézetek valahogy feloldódtak az őszinte, testvéri beszélgetésekben. Ilyen eleven, feszült, mégis „gyógyító” beszélgetésekre többször és másutt is szükség lenne egyházunkban.

Másnap elérkezett a búcsúzás órája. Ezt megelőzően a piliscsabai otthon kis templomának az oltára elé térdepeltünk, hogy együttlétünket az úrvacsora szentségével pecsételjük meg. Ennek a szolgálatát Keveházi László (Czégényi Klára évfolyamtársunk férje) végezte, aki az alábbi ígéhirdetéssel zárta az együttlétünket. Az úrvacsorai istentisztelet ígéhirdetésének alapigéje Jn 21,15–22 volt.

Pásztori szó a találkozón

„Ti határoztátok el, hogy a két áhítatot két »külsős férj« tartsa. Amikor ezt megtudtam, ijedtemben elővettem felszentelések 50. évfordulójára kiadott könyveteket: *Legeltesétek az én juhaimat*. Ezt olvasgatva került elélem a felolvasott szöveg, aztán továbbolvastam, mert rájöttem,

hogy a folytatásnak is és így az egésznek fontos üzenete van hozzánk ma.

Pásztori szó a találkozón – így fogalmazódott meg bennem az összefoglaló üzenet. Amikor ezt halljuk, mi persze a mostani vagy már megtörtént találkozónkra gondolhatunk. A záró alkalmon elmondhatom én is: tartalmas, szép és méltó volt. De én most alapvetően arra a találkozóra gondolok, amiről ígénk szól, amikor a tanítványok összejöttek, mert Péter reménytelenül ezt mondta: »elmegek halászni«, és a többiek követték. A szomorúnak ígért összejövetelből azonban életre szóló örvendetes találkozó lett a Feltámadottal. Szívből remélem, hogy itt és most mi sem csak egymással, hanem vele is találkozunk, és a Feltámadott pásztori szavát ma is meghalljuk.

Közös szolgálatunk könyvetek megfogalmazásában egyetlen szóban foglalható össze: »*legeltesd*«. Tudjuk, hogy az eredeti szövegben Urunk erre két szót használ, az egyik jelentése: legelőre vinni, a másiké: táplálni, őrizni. Röviden Jézus küldetése itt a »poimenika«. Érdemes lenne ebből a szempontból elgondolkoznunk: mennyire legeltettünk, milyen táplálékot adtunk a ránk bízottaknak? Ehhez most két dolgot fűzök.

Az egyik mondatot, ami elgondolkoztatott, a *Lelkipásztorban* olvastam nemrég: »a lelkipásztoralás elhagyta az egyházat.« Nem vagyok felhatalmazva ennek megítélésére, csak azt jegyezni meg, hogy nagyon fontos az ígéhirdetés, az ifjúsági- és gyermekmunka, valamint a liturgia is. De mindez poimenika nélkül, vagyis a ránk bízottakkal való személyes foglalkozás, mondjuk ki, a látogatás nélkül vagy velük való találkozás és beszélgetés nélkül nem teljes. Néhai Szabó József püspökünk régi mondata jutott eszembe a lelkészről: egész héten láthatatlan, vasárnap meg érthetetlen. Reméljük, nem ebbe az irányba haladunk, mi csak a magunk szolgálatát mérjük le ezen. Mert – és itt a másik idevágó gondolat – mi már nyugdíjasok vagyunk. Az ígéhirdetésünk már nem rendszeres, a gyermek- és ifjúsági munkát utódaink végzik, a liturgiával kapcsolatos mostani folyamat tőlünk már aktivitást nem igényel. Maradt azonban a pásztoralás! Ha nem is gyülekezetben, de családjainkban, környezetünkben. Ebből nincs nyugdíj, ez megmaradt közös küldetésünknek ma is. Hozzáteszem, hogy ez az ige nemcsak számonkérés, hanem konfirmáció is ebben a kérdésben. Így kellene meghallanunk a szót: »*legeltesd*.«

Egyéni sorsunk is benne rejlik a pásztori szóban. Most különösen Jézus és Péter beszélgetésére gondolok. Urunk a közös küldetésben is különböző egyéni utakat jelöl meg. Péter mártírhálállal halt meg, János hosszú időt kapott, és »természetes« halállal fejezte be. Mindez Jézus kezében van, »ha akarom« – mondja. S talán ezen a találkozón idős nyugdíjasként ez a mondat is megérint minket: »Amikor fiatalabb voltál, felövezted magadat, és odamentél, ahová akartál, de amikor megöregszel, más övez fel téged, és odavisz, ahová nem akarod.« Közmondás volt, vagy Jézus fo-

galmazta, mindegy, érezzük a súlyát. Mindenesetre ez az ige közös küldetésről és ugyanakkor külön utakról is szól. S itt megint két dolgot hadd említsek meg.

Textusunk tükrében Péter nemcsak Jézus ellen vétett. A tanítványok közül is kiemelte magát. »Lehet, hogy a többiek elárulnak, én nem!« S jött a bukás. Igen, Péter kiemelte magát a körből, és most Jézus visszahelyezi. Nem így van-e sokszor? Figyeljétek meg, a mi évfolyamaink idején kezdődött (1950 utáni évek!) a »polarizálódás« köztünk is. Ez arra a gondolatra vezethetett, hogy én más, esetleg külön úton járok. Itt az egyéni életek alakulásáról beszélek, nem pedig bűnökről. Jézus pedig, bár a más-más út akaratára szerint is lehet, behelyez minket – a másik megbecsülésével és elfogadásával – a körbe.

De van ennek másik oldala is. Péternek kérdése is van: »Hát vele mi lesz?« Nem jellemző a kérdés? Itt véleményem szerint nemcsak érdeklődésről, hanem kíváncsiságról is szó van. Mindig kíváncsiak vagyunk a másokra. Talán még véleményünk is van róla. Sőt: nem tudjuk elfogadni, hogy más út is lehet, mint a miénk. Erre felel Jézus: »Mit tartozik rád?« És itt érkezünk a pásztori szó utolsó üzenetéhez. Az alapvető felszólítás viszont mindnyájunkra érvényes: »Te kövess engem.« Figyeljétek meg, itt képváltozás is történik igénkben. Már nem a tóparton ülnek, hanem menetközben vannak. »Péter pedig megfordult, és látta, hogy követi az a tanítvány is«, így lett kíváncsi. Jézus pedig szinte ezt mondja: ne azzal törődj, hanem magaddal! Ne a másokra figyelj alapvetően, hanem Uradra. És kövesd őt aktívan és

nyugdíjban egyaránt. Ez életed alapvető és döntő kérdése és felszólítása, ezt a »körben« és szolgálatodban se felejtse el! De ez befogadó hívás is. Nemcsak Péternek ott, hanem nekünk is itt. Ezt a pásztori szót kell búcsúzásul meghalatlannak életünk hátralévő részére. Ez az út hozzá vezet!

Pásztori szó a találkozón. Benne rejlik közös küldetésünk, egyéni életünk, de szolgálatunk és életünk döntő útmutatása is egyben. Legyen válaszuk: hadd lehessenek a jó pásztor pásztorai. Rád bízom sorsomat. Követlek téged. Ámen.»

Amikor az ilyenkor szokásos csoportképet fotóztuk, döbrentünk rá, hogy csak egy kis részét tudtuk kibeszélni annak, ami még ott van a szívünk mélyén. Mindnyájan – és a velünk együtt ott lévő házastársaink is – úgy éreztük, hogy valami csodálatos kapocs él köztünk, amely hatvanegy esztendőn keresztül (beleértve a teológiai tanulmányaink öt esztendejét is) sem lazult meg és nem vált unalmasá vagy megszokottá. A jelenlévők egy nagyon gazdag, barátságban megerősödő találkozó lehetőségéért áldhatták a Mindenhatót. Sajnos hárman a régi évfolyamból, akik még köztünk élnek, betegségük miatt nem tudtak eljönni. Őket telefonon keresztül köszöntöttük.

Számomra a legfontosabb esemény a búcsúzás pillanata volt. Amikor kocsink előtt megnyílt a piliscsabai otthon vaskapuja, nemcsak a szokásos karlengetés fejezte ki a viszontlátás igényét, hanem a hazafelé indulók felé elhangzó kérdés is: jövőre mikor fogunk találkozni?

Adja Isten, hogy arra a találkozóra is sor kerülhessen.

Szabó Lajos (szerk.): A közösségépítő lelkész

Gyakorlati teológiai kézikönyv lelkészeknek és nem lelkészeknek

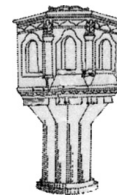
Luther Kiadó, Budapest, 2010. 302 o.

A jó lelkész a gyülekezet megújulásának egyik feltétele. Az életképes és aktív közösség pedig a legjobb motiváció a jövő lelkészeinek. Megkerülhetetlen ez a kölcsönhatás. Különösen igaz ez egyházunkban, ha az egy évtizede elindult hatodéves gyakorlati képzésre gondolunk. A programban résztvevő gyülekezetekben a lelkészjelöltet fogadó mentor lelkész és a gyülekezeti közösség sok energiát fektet abba, hogy a valóságnak megfelelően mutassa be a lelkészre váró mindennapi igénybevételt, és segítsen kialakítani a pályához szükséges bátorságot és testi-lelki erőnlétet. Hálásak lehetünk ezeknek a vállalkozó gyülekezeteknek és lelkészeknek. Példáikat viszik tovább a fiatal lelkészek.

Ez a kézikönyv nem szeretne egyoldalúan csak a lelkészek szemszögéből közelíteni a lelkészi hivatás mai értelmezéséhez és az ezzel összefüggő gyakorlati teológiai kérdésekhez. A könyvben kiválasztott témák és a megközelítésük is a lelkész és a gyülekezet szoros kapcsolatának szükségességét tükrözik: a közösségépítő lelkész csak a munkatársak

közösségében tudja elvégezni a munkáját. Ez a szoros együttműködés veszélyeket és megpróbáltatásokat is hordoz magában. Erről is érdemes együtt gondolkodni a gyülekezetek tagjainak és a hozzájuk készülő teológushallgatóknak.

Ehhez szeretne ez a könyv segítséget és iránymutatást adni. Lelkészjelölteknek tananyagként, nem lelkészeknek pedig a gyülekezeti aktivitásukat fokozó olvasmányként. Célunk az is, hogy a tradíció és a modern közösségépítés gyümölcsözőbb együttélését segítsük a gyülekezetekben, elsősorban preventív módon, de kríziskezelés esetén is.

Szentháromság ünnepe után 7. vasárnap Jób 5,6–21

Igehirdetési előkészítő

Bevezető gondolatok, a kontextus értelmezése

Elifáz a zsidó írástudó bölcsességével szólal meg, és tapintatosan vigasztalni kezdi szenvedő barátját (4,2). Szavai, ha kiemeljük őket a konkrét kontextusból, sok igazságot tartalmaznak, ám ha a könyv bővebb összefüggésében értelmezzük az általa mondottakat, rádöbbenünk: szépen csengő mondatai nem vigasztalják, hanem még mélyebb nyomorúságba taszítják szenvedő barátját.

Jób szenved. Nem elvont, hanem a szó valódi, fizikai-lelki fájdalmat jelentő értelmében. Arra lenne szüksége, hogy barátai jelenlétükkel, szavaikkal enyhítsék fájdalmát. Ehelyett Elifáz részéről egy szép, de tartalmát tekintve semmi enyhülést nem nyújtó „prédikációt” hall (a szó pejoratív értelmében). A vigasztalni akaró barát jó szándéka, kitartása dicséretes, de mondanivalója nem ad választ Jób sanyarú élethelyzetére, szenvedésének okára. Valódi, enyhülést adó válaszok helyett arra biztatja Jóbot, hogy bízson saját kegyességében. Logikája ok-okozati összefüggést lát a kegyes, istenfélő élet és Isten jutalma, védelme között. Csakhogy Jób története pont ezt az ok-okozati rendszert kérdőjelezi meg.

Elifáz beszéde jól felépített, és a bölcsességirodalom általánosan elfogadott, kikutatott (5,27) igazságain túlmenően új gondolatot is megfogalmaz, nevezetesen: a szenvedés Isten nevelőeszköze (lásd 17–19. versek). Álláspontja szerint a szenvedés csupán átmeneti, Isten akaratából bekövetkezett „szükséges rossz”, melyet értelemszerűen követ majd a kegyeseknek *járó* jutalom és boldog életfolytatás. Jób könyve azonban arra világít rá, hogy *nincs* oka Jób

szenvedésének, az „érdemes kegyesnek lenni” életfilozófiája pedig nem véd meg a szenvedéstől.

Elifáz minden jó szándéka ellenére nem tudja megvigasztalni barátját. A szenvedés *okára* akar magyarázatot találni, ahelyett, hogy a szenvedőt a *jelenben* vigasztalná. Jób példája nem egyéb, mint annak bizonyítéka, hogy az élet nem fogható fel ok-okozati összefüggések láncolataként. Mert van úgy, hogy nincsen gyógyulás. Van úgy, hogy nincs megoldás. Van úgy, hogy nem lesz jobb az istenfélő ember élete, egészen haláláig. Van úgy, hogy nem dicsőítetnek meg az alázatos szívűek egészen halálukig. Van úgy, hogy hosszú szenvedés után sem fordul jobbra az istenfélő kegyes sorsa ebben a földi életben. Az élet közhellyel élve: nem ennyire egyszerű. Elifáz általánosságban megfogalmazott bölcsessége használhatatlan minden olyan élethelyzetben, amikor szenved valaki.

Meditatív töprengés

Hogyan lehet enyhíteni a szenvedést, amellyel nap mint nap találkozunk? Korunk természeti csapásai, villongásai, társadalmi feszültségei meghatározzák a 21. századi ember életérzését. Amikor textusunk szószekekre kerül, nagy valószínűséggel még mindenhol zajlanak a tavaszi árvíz pusztításának helyreállítási munkálatai. Nagyon sok helyen, szerte az országban találkozhattak az igehallgatók kétségbeesett, reményvesztett emberekkel.

Hogyan lehet úgy megszólalni, hogy hallgatóink megérezzék: van vigasztalás, lehet vigasztalni, hitelesen megjelenni a legkiélezettebb élethelyzetben is?

Moralizálástól és sallangoktól mentes melléállásra van szüksége a szenvedő embernek mindenkor, Jób korában és ma is. Lehet, hogy saját magunknak kell ezt megértenünk, alázatosan elfogadnunk és gyakorolnunk.

Az igehirdetés felé

A „tiszta bölcsesség”

Gyerekkorom óta idegesített és bántott az, ha valaki egy ígét mondott akkor, amikor arra lett volna szükségem, hogy együtt érezzem velem. Valahogy mindig összehozott olyanokkal a sors, akik számtalan ígét hordoztak a tarsolyukban, és gondolkodás nélkül, fejből idézték, és mondták őket azonnal. Akkor is, amikor hallgatni kellett volna. Akkor is, amikor két segítő kézre lett volna szükség. Akkor is, amikor egy mosoly vagy egy ölelés szívet, lelket melegíthetett volna át, gyógyulást hozva. Egy idő után aztán kerülni kezdtem ezeket az embereket, mert úgy éreztem, tőlük nem vigasztalást, hanem valami olyasmit kapok, ami nem teszi elviselhetőbbé helyzetemet.

Vannak körülöttünk ma is, akik Elifáz táborához tartoznak, ők a „tiszta bölcsesség” bajnokai. Szájuk igazat szól, mégsem vigasztal. Jó szándékú, kegyes emberek, segíteni mégsem tudnak. Képtelenek rá, mert számukra fontosabb az, amit mondanak, annál, akinek mondják. Tragédiájuk ebben rejlik.

Megtalálni a szenvedő embert, és megszólítani, megérinteni úgy, hogy mindez enyhülést hozzon. Nem valamikor, hanem *most*. Az általánosan igaznak elfogadott mondatok a szenvedő ember számára hidegek, mint a jég. Hidegek, mert hiányzik belőlük az érzelem, az együttérzés, a személyesség, az érintettség és az alázat. A szenvedő, kétségbeesett szívnek nem bölcs gondolatok befogadására van szüksége, mert arra ott és akkor *nem alkalmas*.

Jób meghallgatja barátja szavait, és utána, amikor megszólal, elmondja, hogy mire lett volna szüksége: „*Baráti szeretetre van szüksége a szenvedőnek*” (6,14). Szeretetüket spórolják meg tehát azok, akik a szenvedőket teológiai igazságokkal traktálják. Másképpen fogalmazva: igazat szólnak, de szeretet nincsen bennük. És hogy mit ér az ilyen beszéd, azt jól tudjuk Pál apostoltól (lásd 1Kor 13).

A baráti szeretet

Jézus egyszer azt mondta: „*Nincs senkiben nagyobb szeretet annál, mint ha valaki életét adja barátaíért.*” (Jn 15,13) Az evangéliumokat olvasgatva régóta felfigyeltem valamire: Jézus mert *találkozni* az emberekkel. Nem oktatta, nem nevelte, nem igazította helyre őket, hanem találkozott velük, és ebben a találkozásban mindenki azt kapta, amire éppen szüksége volt: a beteg egészséget, a hitetlen hitet, az üldözött méltóságot, a megvetett tisztességet, a kételkedő bizonyosságot.

Találkozott az emberekkel, és e találkozásokból mindig valami új, valami üdítő frissesség, gyógyulás született. Előbb mindig adott, és utána a legtöbb esetben következett a változás: „magától”. Jézus nemcsak a kereszten adta életét, hanem ezekben a találkozásokban is. Pazarolta a szeretetét, korábban elképzelhetetlen mó-

don lehetett megtapasztalni mellette a szeretet mindent elfedező hatalmát.

Ha valami, akkor az Elifáz-féle bölcselkedés távol állt Jézustól. A szívtelen farizeusi igazság és ismeret minden esetben arra indította, hogy igazságot szóló, ám valójában kegyetlen vitapartnerreit szembebesítse saját farizeusi kegyességük könyörtelenségével.

Baráti szeretetre van szüksége a szenvedőnek – tanít Jób, és Jézus megmutatja, élénk éli, mit jelent a baráti szeretet. Nem humánnumról van itt szó, nem is valamiféle etikai vagy erkölcsi magatartáskódexről. Jézus ennél sokkal többet adott: saját magát. Találkozásában és a keresztfán.

A kérdés az, hogy merünk-e mi is találkozni szenvedő, kétségbe esett, bajba jutott embertársainkkal? Fel merjük-e vállalni, hogy ebben a találkozásban saját magunkat adjuk? Van-e bátorságunk, hogy ne bújjunk el általános igazságok, idézetek, automatikusan idézett igék védőbástyája mögé?

Van-e bátorságunk szeretni? Szeretni ott és akkor, amikor minden ingatag. Nem okítani, nem korholni, nem teologizálni, nem okokat keresni, egyszerűen, feltétel nélkül szeretni. Lehet, hogy egyszerűen hangzik, mert valójában az is. Ha van bátorságunk kilépni jól felépített falaink mögül, ha van bátorságunk megnyílni, ha van bátorságunk találkozni, akkor nem kell félnünk attól, hogy mit mondunk vagy teszünk. A szeretet pontosan tudja, hogy ott és akkor mire van szükség.

Isten úgy szeretett, hogy egyszülöttjét adta értünk. Ha ezt elfogadjuk, nincs más választásunk, mint önmagunkat, szeretetünket adni a ránk bízottakért: mindazokért, akiknek szenvedését nekünk kell enyhítenünk.

SZABÓ SZILÁRD

Tallózó

„A boldog szó héber megfelelője az *’sr* gyökkel van kapcsolatban, melynek jelentése: ’bátran tovább haladni’, ’egy távoli célt elérni’. A szó tehát nem valami statikus állapotot jelöl, hanem magán hordja az állandó fejlődés és haladás gondolatát.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„(...) a tanács, miközben jó, nagyon körmönfont, mert téves premisszákra épül.” (Arno C. Gaebelein: *Ószövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

„Elifáz (...) Tanításának a tapasztalati tények és látomása ad biztos alapot. (...) Ékesszólóan cseng ez a beszéd, tartalmában hű az ortodoxiához, szövegösszefüggésében mégis parodisztikus. Hiszen az olvasó az előszóból már tudja, hogy Elifáz tévesen mérte fel Jób helyzetét, és mivel nála a »profitmotívum« döntő szerepet játszik, szemléletmódját nemigen lehet megkülönböztetni a Sátánétól.” (*Jeromos Bibliakommentár. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat*)

„Két dologban bizonyul hibásnak Elifáz okfejtése. Ta-

lán nem tudja eléggé beleélni magát Jób kínjaiba. Másrészt nem lát közbenjárót, aki Jóbon igazán segíthetne.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd.* Kálvin Kiadó)

„Olyan tanítás ez, amely teljes tudatlanságról árulkodik Isten igazság(osság)át és útjait illetően. (...) Azt sem látjuk, hogy szívük érzéseit befolyásolta volna az Istennel való közösség. (...) noha mondanak sok olyan közhelyszérű dolgot is, amelyet még Isten Szelleme is igaznak ismer el. Bár Jób nem Isten előtt értékeli önmagát, ezekben a dolgokban helyesen ítél. Rámutat arra, hogy (...) azok a körülmények, amelyek között a bűnösök gyakran találhatók, megdöntik barátainak érveit. Olyan szívet látunk Jóbnál, amely lázadó ugyan, mégis Istentől függ, és boldog lenne, ha megtalálná őt.” (J. N. Darby: *A Biblia könyveinek áttekintése.* Evangéliumi Kiadó)

„Elifáz beszéde éppen azon a ponton mond általánosításokat, ahol Jób nagy kérdései szólalnak meg. Mindig ad esőt az Isten? Nincs úgy, hogy felborul a természet rendje? (...) Elifáz szavai, amelyek bizonyára jól ismert, általában igaz és vigasztaló zsolnárokból származnak, elszállnak Jób feje felett, mert aki ezeket idézi, nem érti a szenvedő legnagyobb kérdéseit.” (Muntag Andor: *Jób könyve.* Luther Kiadó)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„Elifáz megmutatja a kivezető utat is Jób számára: adja fel eddig tanúsított dacos magatartását, és bízza sorsát Istenre. Ebben természetesen benne kell lenni bűnössége elismerésének is... Mindezzel Jóbot az Istenhez fordulásra akarja rábírni...

Elifáz szerint a szenvedés célja, hogy a megpróbált kegyesek még nagyobb áldásban részesüljenek. Tehát minden jóra fordul, ha Jób is ezzel a lélekkel fogadja Isten kezéből a verést...

Szavai lelkigondozói felelősségből származnak és magukban véve igazak, azonban elmennek Jób felett. Oktató hangon olyan igazságokat közöl Jóbbal, amelyeket az maga is jól ismer. Elfelejtji, hogy Jób helyzete gyökeresen megváltozott. Nem veszi tudomásul, hogy barátja mi minden ment át, és mit szenved. Hiányzik belőle a szenvedő helyzetébe való beleérzés képessége. Beszéde nem más, mint orthodox-pietista közhelyek szeretet nélküli halmozása. Iskolapéldája annak, hogyan nem szabad egy szenvedőt vigasztalni.

Elifáz (és általában a barátok szavai mögött) az a gondolat húzódik meg, amelyet a Sátán 1,9k versekben fejezett ki: érdemes jónak lenni, érdemes Istenhez megtérni, mert akkor minden rendbe fog jönni. Ez mindvégig a legfőbb argumentuma, nem csoda, ha Jób válasza még élesebb lesz.”

Jubileumi kommentár

(*az ember maga szüli a vést*)

„Könnyű annak, kit baj nem ért, a szenvedőt a biztos partról bölcs szavakkal inteni.”

Aiszkhülosz (Kr. e. 525–456) görög drámaíró

(*De én az Istenhez fordulok*)

„Nem egyéb az orvos, mint a lélek vigasza.”

Titus Petronius Arbitor (?–66?) római regényíró

„Ne érezek kint vigasztalás nélkül; hanem hogy kint és vigaszt érzek egyszerre...”

Blaise Pascal (1623–1662) francia matematikus, filozófus

„Szeretet nélkül az igazság halott.”

Romano Guardini (1885–1968) olasz származású német teológus

„Egy teremtmény szeretete Isten iránt fölfoghatatlan csoda és bizonyítéka (talán egyetlen bizonyítéka) Isten jóságának. A sors minél mélyebbre taszít a nyomorúságba, ez a csoda annál csodálatosabb, s amit bizonyít, annál világosabb.”

Simone Weil (1909–1943) francia író és filozófus

VERS

(*De én az Istenhez fordulok*)

Reviczky Gyula (1855–1889) költő:

Schopenhauer olvasása közben (részlet)

Nagy bölcs! olvaslak bámulattal;

De bölcseséged nem vigasztal.

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Jób könyve az emberi lélek mélységeit tárja elénk, melyben rádöbbenhetünk, mennyire igaz, hogy életünkben a bajok forrásai sokszor mi magunk vagyunk. Sokszor könnyebb másban keresni a hibát, átruházni a felelősséget tönkrement kapcsolatért, családi békétlenségért, kialakult háborúskodásért, melyet barátainkkal vagy testvéreinkkel folytattunk.

Az emberi bűnösségnek vannak fokozatai, de a bűn mint a rossz jelenvalósága egyformán elmarasztalható tulajdonsága mindnyájunknak. Az ember által okozott vész szikrái a magasba szállnak. Elég egy meggondolatlan cigarettázó ember ahhoz, hogy erdőtüzet okozzon vagy házat borítson lángba, elég egy figyelmetlen pillantás, és máris karambol lehet a vége.

Kimeríthetetlen a bajok forrása, mégis a legnagyobb dolog, hogy mindezekben a bajokban, veszedelmekben van kihez fordulnunk. Ez a csúcsa, a magassága és a mély-

sége ennek az igeszakasznak: „*De én az Istenhez fordulok, Istenre bízom ügyemet.*” (Jób 5,8) Nem önmaga erejében bizakodik Jób, hanem abban az Istenben, aki hatalmas dolgokat művel. Rádöbbenhetünk Isten gondviselő munkájának csodáira, a rejtőzködő, de olykor magát nyilvánlatkoztató Isten tetteire.

Tudunk-e így Istenhez fordulni a nyomorúságban? Tudunk-e boldogok lenni, ha megfedd? Első hallásra bizony furcsa, hogyan lehet boldog az az ember, akit az Isten megfedd, büntet. Isten gondviselő munkája kifürkészhetetlen és kikutathatatlan, mert benne sokszor hiába keressük emberi ésszel és bölcsességgel a választ. Ő tudja, miért büntet és miért sebez meg, ő tudja, miért is próbál meg bennünket. Mint egy jó edző, újabb és újabb feladatok és nehézségek elé állít gyakorta, hogy elérjük a célt és odataláljunk hozzá. (Hatodszor is megment a nyomorúságból, hetedszer sem ér veszedelem.)

Életünkben megtapasztalhatjuk a szenvedést, és mindközben ráébredhetünk arra, ha Istenhez fordulunk, és rá bízunk ügyünket, ő ad erőt ahhoz, hogy azt el tudjuk hordozni, mert *ő megsebez, de be is kötöz.* Gondviselő szeretete abban mutatkozott meg leginkább, hogy elküldte Jézust, hogy a bajok forrását, a bűnöket, a vész szikráit, amelyek magasba szállnak, keresztalála árán magára vegye. Azért lehetünk boldog keresztények még akkor is, ha megpróbál és megfedd az Isten, mert bizodalunk, remény-ségünk és ígéretünk van az Úrtól a vele való találkozásra.

Szentháromság ünnepe után 8. vasárnap

Jer 2,1–9.29–32

Igehirdetési előkészítő

Bevezető gondolatok

Hűség és hűtlenség minden kapcsolatban éles kérdésként jelenik meg. A jó, szép, tartós kapcsolat – akár barátság, akár szerelem – alapja az elköteleződés, a kizárólagosság, a hűség. Ahol ez megtörik, ott olyan komoly bizalmi szakadás jön létre, ami csak nagyon nehezen és bizony némely esetben egyáltalán nem orvosolható. Ezért kell a hűséget őrizni, ápolni, kölcsönösen mindkét félnek fontosnak tartani.

A hűség kizárólagosságot jelent. Egy irányba való elköteleződést, egy életre szóló, komoly választást hitben és emberileg egyaránt. Megfontolt, alapos, átgondolt döntést, amelyhez az ember tartja magát végig az élete során.

Kilengések, kerülőutak, elfordulások nélküli odaszánás ez. Kitartás kísértések és nehézségek idején. Emberi kapcsolatokban nagyon sokszor kerül megpróbáltatás alá

a hűség, a kizárólagosság. Hiszen emberek között sosem működhet tökéletes szeretet és kapcsolat, mert mi, emberek nem vagyunk tökéletesek. Az Istennel való kapcsolat azonban egészen más.

Kibontás

Izrael népének történetében mindig Isten tette meg a kezdő lépést. Ő szólította meg az embert, hívta el és adott neki feladatot, küldetést. Ő volt e kezdeményező fél, aki szövetséget kötött az emberrel, amihez komoly ígérek is kapcsolódtak. Ígéret a jövőre nézve, hogy áldásával kísérni fogja őket, és nagy néppé teszi leszármazottaikat. Hatalmas ígérek. Isten azonban el is vár cserébe valamit. Azt várja, hogy a másik fél is komolyan vegye ezt a szövetséget, tartsa magát a szavához, és Isten kizárólagos helyen, első helyen legyen a nép életében.

Így sem tehető egyenlőségjel a szövetség két tagja közé, hiszen Isten mindig magasban az ember felett áll. Tökéletes, szent, büntelen, amit ígér, azt meg is tudja tenni, és mindig tartja magát a szavához. Az ember nem ilyen, mert teremtmény. Nem tökéletes, nem szent és nem büntelen. Ezért nem is lesz egyenlő soha Istennel és az általa kínált szövetség erejével az, amit ő adni tud. Isten mégis kizárólagosságot várt és vár el a népetől. Ebben a kizárólagosságban van benne a teljes bizalom és odaadás. Ami azt jelenti, hogy az ember, a nép bízik Isten vezetésében, szövetségében, iránymutatásában és készséggel, örömmel követi őt. Akkor is, ha épp bizonytalanságot érez, vagy nem az általa elképzelt vagy elvárt úton történik a haladás. Isten ígéretében bízni – ezt is jelenti a szövetség elfogadása.

Izrael népét Isten végig kísérte és vezette. A nép azonban sokszor inkább a maga útját járta, ez kiderült már nagyon hamar. Isten és a nép kapcsolata végig ebben a kettősségben telt: követés – elpártolás. Hűség – hűtlenség. Isten mindig jelzett, mindig küldött határozott és komoly jeleket, üzeneteket választott emberein keresztül, amikor a nép a rossz utat választotta. Az elpártolás, elszakadás azonban mindig önmagában hordozta a büntetést is, a következményeket. Az Isten nélküli, benne nem bízó, tőle elforduló élet nem lehet boldog és nem töltheti be célját itt a földön.

A próféták által sokszor hangzott el vádbeszéd a hűtlen nép ellen, amelyben az Úr maga mondja el a véleményét, felsorolja a nép vétkeit, hűtlenségét, és számon kéri ezt a fajta viselkedést. Isten panasza, vádló szavai jogosak és igazak. Hiszen ő mindig a népe javát akarja, segíteni és vezetni akarja őket, és ők nem bíznak benne. Mintha ezek a hatalmas ígérek mégsem lennének elegendőek a számukra, és a maguk erejében, eszében bízva akarnának boldogulni.

A textus

Az egész második fejezet érdemes lenne arra, hogy felolvassuk, de a kijelölt szakasz önmagában is elég hosszú. Nagyon érzékletesen és jól illusztrálva tárul elénk Isten és a nép kapcsolata, valamint ennek következményei.

A hűtlenné vált Izrael – ez a címe az első résznek. Isten panaszát, vádbeszédét zúdítja most a népre Jeremiáson keresztül. Még ebben is az első szövetség bizalmas és jó kapcsolatával kezd. Erre emlékezik és ezáltal erre emlékeztet Isten. Azután jön csak az értetlen kérdés: „*Mi rosszat találtak bennem őseitek?*” (5. vers) Isten kérdésében kifejeződik, hogy a tőle elpártolt népnek nem adott okot erre a cselekedetre. Nem keresték őt, nem foglalkoztak vele, nem volt már fontos a számukra a szövetség. Hűtlenné váltak, és ezáltal kizárták magukat a szövetségből. A papok, a törvény magyarázóik és a vezetők azok, akik elsődlegesen hibásak azért, hogy a nép is rossz útra tért.

Isten pedig számon kér. Nem hagyja annyiban ezt a hűtlenséget, és figyelmezteti őket: „*Ezért még perbe szálllok veletek!*” (9. vers) A perikópa szerint kimarad a kijelölt textusból a fejezet közepe, mégis vannak benne olyan képek, amelyeket érdemes említeni az igehirdetésben is.

A ma emberére éppen úgy jellemző ez a fajta hűtlenkedés és okoskodás, mint az akkorira. Jeremiás, amikor Istennek az embert vádló és kérdőre vonó megnyilvánulását fejezi ki, nagyon szemléletes képeket használ. 11b. vers: „*De népem fölcserélte dicsőségét haszontalansággal.*” 12b. vers: „*...engem, a folyóvíz forrását, elhagytak, hogy víztartókat vájjanak, repedezett falú víztartókat, amelyek nem tartják a vizet.*”

A dicsőség, Isten dicsősége az emberé is lett, mert ő a népének akarta adni. De a nép földi haszontalanságokkal, emberi csinálmányokkal, bálványszobrokkal helyettesítette Istent, és így eldobta magától a dicsőséget is. Repedezett falú víztartókat vájtak, amelyekbe gyűjtik a vizet, ami a sivatagban maga az élet, de leveszik kezük közül, mert nem jó helyen akarták tárolni azt, a repedéseken át kiszivárog, és így veszhet el lassan az életük is.

A továbbiakban Jeremiás Istennek a bűn, a hűtlenség következményeit taglaló gondolatairól beszél. 17. vers: „*Te magad okoztad ezt magadnak, mert elhagytad Istenedet az Urat, amikor a helyes úton akart vezetni.*” 19a. vers: „*Saját gonoszságod ver meg, elpártolásod fenyíti meg téged.*”

Amikor egy nép úgy dönt, hogy nem akar az Isten útján járni tovább, ezzel saját magát zárja ki a jó lehetőségéből. Ő teszi meg az első lépést, és vágja el a hűség és kizárólagosság kötelékét, ami a nép és az Isten között van. Magára hozza ezzel a bűnök következményét, és így vállalnia kell a felelősséget is. A bűn magában hordozza saját büntetését is, ez mindig következménye, hiszen mindig fájdalommal, szomorúsággal és valamilyen veszteséggel is jár.

A próféta itt is a parázna nőhöz hasonlítja a népet, aki minden magas dombra és zöld fa alá lefekszik (20. vers).

Szilárdan és határozottan ellene mond a nép védekezésének, önmaga mentegetésének is (23. vers).

Az előírt textus ezek után azzal folytatódik, amikor Jeremiás tolmácsolásában Isten végül kimondja, nevével nevezi a hűtlenséget, és elmondja azt is, hogy annak ellenére így tett a nép, hogy az Úr próbálta őket vezetni, segíteni, de nem hallgattak rá, sőt még a küldött prófétái ellen is fordultak.

A kijelölt igeszakasz utolsó verse egyértelmű ítélet: „*Rólam elfeledkezett a népem számtalanszor.*” (32. vers)

Döcögős út az igehirdetés felé

Nagy terhet és ítéletet rak ez az ige a hallgatójára, ugyanis nincsen benne feloldás. A felolvasott szakasz, de az egész fejezet pusztán Isten vádló szavai a hűtlen nép ellen, és ennek a hűtlenségnek a következményei. Nincs benne megtérésre hívó szó, nincsen benne a lehetősége a javításnak, változásnak, újrakezdésnek. Letaglóz és a földre taszít – főleg mert igaz.

Igaz volt akkor is, Izrael akkori népére, és igaz Isten mai seregére is, a mai emberre, a mai gyülekezetre is. Akár közösségként, akár egyénenként nézzük életünket Isten előtt, bizony el kell ismerni, hogy gyakran kacsintgatunk másfelé, forgolódunk más irányba, és keressük a saját emberi okoskodásunkból fakadó megoldásokat.

Ráadásul az evangéliumi szakasz (Mt 7,15–23) sem segít most ebben a feloldásban. A hamis próféták és az isten akaratának cselekvése című részek megint csak arra mutatnak rá, hogy bizony a cselekedeteinknek következményei vannak, és a cselekedeteinkben kell megmutatkozni annak, hogy kihez tartozunk és kit követünk.

Pedig az ember nem tud tisztán és tökéletesen élni, elcsatangol, rossz utakra keveredik, elhagyja Istent, és néha máshol keresi a boldogulását, a maga javát.

Nem bízik. Isten pedig ma is ugyanazt várja el a néptől, mint akkor: hűséget, kizárólagosságot, bizalmat. Követést szívvel-lélekkel.

Valahogyan az igehirdetés végére el kell jutni a feloldás lehetőségéhez, hiszen nem maradhat az igehallgató gyülekezet ebben az érzésben, helyzetben. Isten vádol, ez igaz, de hűség és szeretete megmarad az ember felé.

Minden embernek, minden népnek számot kell vetnie tetteivel és annak következményeivel. El kell fogadnia Isten szemrehányását, vádló szavait, és igazat kell adnia neki, ez az első lépés. Bevallani, nem magunkat mentegetni.

Izrael itt, ebben a helyzetben még nem jutott el ide, de majd eljut a bűnbánat és a megtérés szakaszába is. Ha az ember elismeri hibáját és bevallja az Úrnak, ő megkönyörül és új kezdet lehetőségét adja neki.

A másik fontos gondolat, hogy minden tettünk és minden bűnünk valahol magában hordozza a büntetést, ez benne van már az elkövetés pillanatában. A felelősséget vál-

lalni kell, de hinni és bízni kell abban, hogy Isten mindig megadja az új kezdet lehetőségét, amiben az is benne van, hogy a segítséget is megadja az új élet folytatásához. Nem hagyja magára az embert, aki hozzá menekül, aki keresi őt.

Ezért vitte véghez a megváltás művét, ezért adta Jézus Krisztust.

DEÁK ÁGOTA

Tallózó

„Jeremiás a népet nemcsak morális egységnek, hanem anynyira egy személynek tekinti, hogy fiatal korának érdeme idősebb korában javára íratik. (...) szövetséges viszony áll fenn, amely mindkét félre kötelezettségeket ró. (...) A föld javainak élvezése szüntelenül Isten jóságára, szövetségi hűségére kellene, hogy emlékeztesse Izraelt. Miután a nép semmi hűtlenséget nem állapíthat meg Jahve részéről, teljes joggal el lehetne várni, hogy (...) teljesíti a szövetséges viszony által reá rótt kötelezettségeket: szorgalmasan tudakozódik Isten akarata után, és az ő parancsolatai szerint él.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„A papok, akiknek Isten útjaira kellett volna tanítani a népet, *nem ismerték* Istent, azaz nekik maguknak nem volt szoros kapcsolatuk azzal, akiről tanítottak. (...) A vezetők fellázadtak az ellen, aki kijelölte őket a vezetésre.

A *próféták* (...) Ahelyett, hogy Isten feddését és helyreigazítását tolmácsolták volna, Baal nevében prófétáltak, és arra készítették a népet, hogy haszontalanságok után járjon. (...) Júda lelkileg felelőtlené vált. Bűne ellenére úgy érezte, hogy *perelhet* Istennel. (...) Júda felelőtlenége mutatta legvilágosabban, hogy elfeledkezett Isten múltbeli tetteiről.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„Elválasztotta Izraelt, hogy az övé legyen, szent nemzet legyen, az ő termésének zsengeje, amely valószínűleg azt jelenti, hogy a többi nemzetet Izrael által fogja elhívni, hogy őt megismerjék. (...) A keresztyénség bukása még nagyobb, ha arra gondolunk, hogy Isten szeretete még inkább nyilvánvalóvá lett Fiának odaajándékozásával, valamint a még nagyobb áldással és szabadítással.” (Arno C. Gaebelin: *Ószövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

„A törvényben jártasak Jahvéról szóló »ismerete«, egész vallásosságuk semminek bizonyul.” (*Jeromos Bibliakommentár. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat*)

„Izrael elfordul Istenétől, mintha ő végtelen *puszta* (31. v.), a veszély és a tisztátalanság helye lenne. Valójában a keletlen igát szeretné ledobni magáról (vö. 20. v.), s a maga ura akarna lenni.” (*Biblia – Magyarázó jegyzetekkel. Magyar Bibliatársulat – Kálvin Kiadó*)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„Miután a nép semmi hűtlenséget nem állapíthat meg Jahve részéről, teljes joggal el lehetne várni, hogy a maga részéről teljesíti a szövetséges viszony által reá rótt kötelezettségeket: szorgalmasan tudakozódik Isten akarata után és az ő parancsolatai szerint él. De nem ez történik: Izrael idegen isteneket tisztel, és ezzel megfertőzteti az ajándékul kapott földet...”

Az Istenről való elfelejtkezés legnyilvánvalóbbá az ő parancsolatainak a figyelmen kívül hagyásában, a szociális bűnökben, ártatlan vér ontásában vált.”

Jubileumi kommentár

(*Hitványságok után jártak, és maguk is hitványakká váltak*)

„Hagyjatok fel álerkölcseitekkel és álboldcsességtekkel: az emberek százsorta boldogabbak lesznek.”

Lao-Ce (Kr. e. IV. század?) legendás kínai filozófus

„Hűséget tör arany, s aranyért eladó az igazság.”

Sextus Aurelius Propertius (Kr. e. 49?–15?)

római elégiaköltő

(*országomat tisztátalanná, örökségemet utálatossá tettétek*)

„Isten nem törődik az imákkal, amiket az országos szencsétlenségek elhárításáért mondanak, ha az emberek önmaguk nem szállnak szembe azzal, ami ezeket előidéz.”

Jacques-Bénigne Bossuet (1627–1704)

francia író és hitszónok

(*Miért pereltek velem? Hiszen ti hagyjatok el hűtlenül*)

„Az igazságosság alapja pedig a hűség, vagyis szavaink és megállapodásaink állandósága és valóságosága.”

Marcus Tullius Cicero (Kr. e. 106–43)

római politikus, író

(*többé nem megyünk hozzád!*)

„Sajátossága az emberi természetnek az, hogy gyűlölje, akit megsértett.”

Publius Cornelius Tacitus (55?–118?) római történetíró

VERS

(*Nem kérdezték: Hol van az Úr*)

Kölcsey Ferenc: Himnusz (részlet)

Értünk Kunság mezein

Ért kalászt lengettél,

Tokaj szőlővesszein

Nektárt csepegtettél.
Zászlónk gyakran plántálád
Vad török sáncára,
S nyögte Mátyás bús hadát
Bécsnek büszke vára.

Hajh, de bűneink miatt
Gyúlt harag kebledben,
S elsújtád villámidat
Dörgő fellegedben,
Most rabló mongol nyílát
Zúgattad felettünk,
Majd töröktől rabigát
Vállainkra vettünk.

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Nagyon hosszú a felolvasott igeszakasz. Ahhoz, hogy meg lehessen érteni, feltétlenül szükséges a történelmi háttér kibontása, az utalások csak így válnak érthetővé.

Vajon miért mondta el mindezt Isten Jeremiásnak? Mi volt a célja vele? Isten a köznéphez szól, akik vezetőik után mentek. Bár igaz, hogy a vezetők súlyos bűnöket követtek el, mégis utánuk mentek. Miért nem döntötték meg a vezetőik uralmát, amikor látták, hogy azok a baálok után mentek? Miért nem választottak olyan új vezetőket, akik meg tudták volna tisztítani az országot mindezekről? Olyan vezetőket kellene választaniuk, mint Sámuel vagy Dávid, akik teljes szívükből ragaszkodtak az Úrhoz. Ha a fej nem ragaszkodik Istenhez, akkor mit kívánunk a néptől? Jelenleg a nép a saját keze által alkotott istenekhez fordult és nem az élő Istenhez. A kérdés talán azért hangzik el Isten részéről, mert nagyon nagy a nép hálátlansága, hiszen csak jót kapott Istenétől. Ő a bűneik ellenére jót adott, mert bevezette őket a termékeny földre. Úgy tűnik, hogy ma is hálátlanak vagyunk, és mi is elfordulunk Istentől, és ezért van a világban felfordulás.

Arra is jó lenne választ kapni, hogy miért hagyták el az Urat. A ma emberének is szól ez a kérdés, és őt is meg kellene szólítani, hogy ma miért hagyják el az emberek Istent. Ebből fakad az igeszakasz üzenete, hogy ma is vissza kell térni Istenhez. Az egész szakasz azt taglalja, hogy bár mi szoktuk feltenni a kérdést: „Miért hagyott el Isten?“, valójában fordítva van, mert Isten mindent megad nekünk, és mégis elfordulunk tőle. Igenis idegen isteneket választunk, mint a pénz, karrier, és ezekért hagyjuk el őt.

Jó lenne arról is hallani, hogy Isten miért fog perelni az őket követő nemzedékekkel, akik még meg sem születtek, de mégis őseik mentalitását fogják követni.

Isten megadja az intenciókat, parancsait, az ember pedig magát akarja megvalósítani. A rossz cselekedetekkel pedig rosszá is válunk. Az ember saját magára akar csak hallgatni, hiába beszél hozzánk Isten.

Szentháromság ünnepe után 9. vasárnap 2Móz 32,1–10

Igehirdetési előkészítő

Exegézis

A nép zúgolódása

1–4. vers: Mózes Sínai-hegyi tartózkodása elhúzódik, a zsidó nép körében felébred a bizalmatlanság Mózes iránt, aki a szövetségkötés ügyében jár Istennél, de hosszan elhúzódo küldetése és késedelmes visszatérése kétségeket támaszt az izraeliták szívében. A zúgolódó nép a velük történt csodák és jelek ellenére sem értette meg a velük történtek jelentőségét: az ő szemükben nem Jahve, hanem Mózes hozta ki őket Egyiptomból, ezt a csodát egyelőre még egy ember személyéhez kapcsolják. Éppen ezért könnyen el is fordulnak tőle. Az egyiptomi kontextus, amelyből érkeznek, azért fontos, mert ott sok isten, bálvány vette körül őket: politeista szellemi közegben töltöttek hosszú évtizedeket, ennek hatása tehát még élénken él gondolkodásukban. Áron a nép követeléseivel szembesülve, egyedül maradv gyenge kezű vezetőnek bizonyul: hajlandó a kiábrázolásra, a formába öntésre.

Az aranyborjú elkészítése, az ünnep kihirdetése, bálványimádás

5–6. vers: A nép látható, kiábrázolt, „kézzelfogható” istent akar imádni. A borjú öntött képe, a materiális tárgy ennek a pogány vágnak a szimbóluma. Izrael életében és lelki-szellemi fejlődésében vallási és spirituális regressziót jelent ez a mozzanat. A láthatatlanul cselekvő Isten el nem fogadása vezet az istenség kézzelfogható, anyagi tárgyban történő manifesztálódásához. A nép bűnét Áron betetőzi azzal, hogy oltárt épít, kiönteti a borjút, és orgiaszerű „ünnep” kezdődik, rituális tánccal, étkezéssel, az ősi pogány vallások menetrendje szerint. A révület, az orgiasztikus tánc, a kicsapongások a zsidó vallás szerint az egyetlen Istentől elforduló lélek bűnös cselekedeteinek sora. Áron bűnét különösen súlyossá teszi, hogy a materiális tárgyat a spirituális lényeggel összekeverő nép nyomásának szinte hitehagyó módon enged, és nem figyelmezteti őket az eltévlyedésre, holott ő az isteni rendelés alapján Jahve főpapja, és nem a zsidó népé.

Jahve megszólal

7–10. vers: Isten megszólal. Azt mondja Mózesnek: „a te néped”. Mózes népének, nem a maga népének nevezi őket! Ebben megnyilvánul a bűn miatti távolságtartás – pedig Izrael a szövetségkötés idejét éli. A nép és Jahve kapcsolatában fennakadás keletkezik. A tipikus ószövetségi képet, amikor Isten haragjának kiadásáról beszélnek az ószövetségi írók, annak szimbólumaként értelmezhetjük, hogy

a nép bálványimádó magatartásával maga idézi fejére a büntetést az isteni törvény alapján, az tehát, hogy Isten maga hirdeti ki haragját, annak jelképe, hogy Isten törvénye kérlelhetetlenül érvényesülni fog.

Az igeszakasz meditatív magyarázata

Mindössze hat hét telt el az Istennel történt ünnepélyes szövetségekötés óta, és a nép máris zúgolódik. A felmenés napját is beszámítva – a negyvenedik napra várták vissza Mózeszt. Úgy érezték, késlekedik, s ez a néhány óra már elég is a népnek a bűnbeeséshez, az aranyborjút istenként tisztelő vágyakozás felébredéséhez. Attól félnek, sosem látják többé Mózeszt. Megkérlik tehát testvérét, Áront, hogy készítse el nekik az egyik régi egyiptomi isten másolatát. Áron, Isten főpapja (!) pedig nemcsak elkészíti a bálványszobrot a nép által felajánlott aranyékszerekből, de a végletekig fokozva a bűnös eltévelyedést azonosítja is azt Istennel, Jahvéval. „Rabszolgánép voltak, s még mindig rabszolgaként gondolkodtak, bár Isten már megszabadította őket.” (R. A. Cole)¹

Micsoda helyzet: Isten Áront és családját választotta ki magának minden időkre a papi szolgálata, a főpapi feladatok ellátásával pedig Áront bízta meg (2Móz 28). A szövetség még csak az imént kötött meg Isten és választott népe között. S máris megtörtént a zúgolódás, a lázadás, az elpártolás, a „testet öltött”, tettelegességbe fajuló hűtlenség! A nép még csak tudatában sincs annak, hogy mekkora jelentőségű bünt követ el, hiszen magához Áronhoz fordul.

Melyik parancsolat megszegése történt itt? A „Ne legyen más istened”, vagy a „Ne csinálj magadnak semmiféle istenszobrot, ne imádd és ne tiszteld” épphogy megkapott parancsolatának megszegése történik döbbenetes módon Áron a főpapi vezetésével, vagy mindkettő? A felelet az igében rejlik: az aranyborjút Jahve képmásának tartották azon szavak alapján, melyekkel a nép imádkozta: „Ez a te istened, Izrael, aki kihozott Egyiptom földjéről.” (2Móz 32,4,8 vö. 1Kir 12,28; Neh 9,18) Izrael tehát látszólag nem fordul el Istentől, hanem a második tilalmat szegi meg: kiábrázolja a kiábrázolhatatlant. Látható formát akar adni Istennek. A bikaforma a bálványimádásra azért ad lehetőséget, s veti fel mégis a más isten imádása tilalmának megszegését, mert Egyiptom, Fönícia, Babilónia nagy istenségeit is sok esetben bikaalakban ábrázolták abban a korban. Az Úr, az egy igaz Isten következetesen elítéli és tiltja a bálványimádást, s több helyen is mint Izrael hűtlenségének legsúlyosabb jele kerül említésre ez az epizód (5Móz 9,8kk; Zsolt 106,19kk). Bizony: fölcserélték dicsőséges teremtő Istenuket egy teremtmény, a növényevő bika képmásával! A szobor elé oltár is készül, és Isten főpapja Jahvénak szóló ünnepet hir-

det: „Holnap az Úr ünnepe lesz.” Ez az eltévelyedés talán még annál is súlyosabb, mint ha Jahvét megtagadva más isteneknek hódolnának. Az aranyborjú így válik az éppen megkötött Sínai szövetség megszegésének szimbólumává.

Az „Úr ünnepe” – az Úr nélkül. Egy borjú körül táncolva. Az Isten szerinti ünnep (szombat) Istentől elszakíthatatlan. Az ilyen ünnep szent, felemel, magasztos, és örömmel tölt el. Előleg abból az örök ünnepből, amely egyszer eljövendő lesz, amely nem fog elmúlni. A Midrás szerint az aranyborjú imádása paráznasággal, általános tivornyázással, részegeskedéssel, a bűnök tobzódásával párosult. Istentelen, embertelen mélységbe kerül a teremtmény, összetakolt bálványistene körül erkölcsi zuhlásba esik.

Izrael ezzel a tettevel kis híján eljátszotta kiváltságát, az Úr már nem a kemény nyakú néppel tart, Mózes által akar nagy népet támasztani. Csak Mózes többszöri közbenjáró imádságára, esedezésére, könyörgésére változtatja meg Isten jogos, büntető szándékát. Az igeszakaszban nem szerepel, de a továbbiakban a történet egyik kulcsmomentuma: a jogos harag helyett a meg nem érdemelt kegyelem, a bűnbocsánat kerekedik felül Istentelen – ismét – bűnös népe iránt. Megszánja, nem veszi vissza az ósatyáknak adott ígéretet. Az „elvadult nép” (32,25) érdemtelenül kegyelmet talál.

A kor (minden kor?) legsúlyosabb vétke a bálványimádásban testesül meg. Mózes öt könyvét hol átokként, hol elrettentésként kíséri végig a bálványimádás. „Aranyborjú” – ezzel a névvel lehet illetni bármiféle bálványt, hiszen a formája más, de a lényege ugyanaz. Naivítás lenne azt hinni, hogy a bálványimádás kora már a múlté. Csak új ruhát öltött, új formákban jelentkezik, de jelen van. Ravaszabb, provokatívabb vagy éppen rejtettebb, becsapósabb, manipulatív, gonosz módon gyűjti maga köré táncoló híveit. A keresztény művészetben az aranyborjú mint az Isten elleni vétség példája jelenik meg. Az emberben minduntalan újjászülető anyagi vágyakozást és annak istenítését szimbolizálja, a gazdagságot, az érzéki gyönyört és a hatalomvágyat. Jelképértéktű lehet, hogy arany ékszerekből, azaz csupán e világi értékkel bíró hívságokból öntötték eme „istenséget”.

Az igehirdetés felé

Tánc az aranyborjú körül

Luther kortársa, a híres németalföldi reneszánsz festő, Lucas van Leyden a reformáció terjedésének legintenzívebb időszakában, 1530-ban festette meg *Az aranyborjú imádása* című triptichonját. A számos bibliai jelenetet megfestő művész e festményén olyan módon ábrázolta az ősi témát, amely szinte „időtlenül” kortárs képet tár a néző elé: az erőteljes jelenet mulatozó, tivornyázó, duhajkodó alakjait minden további nélkül el tudjuk helyezni képzeletben egy reformáció korabeli német vagy holland város utcáin

¹ ALEXANDER, P. – ALEXANDER, D.: *Kézikönyv a Bibliához*. Scolar Kiadó, Budapest, 2001.

és terein.² (Napjaink Budapestjén pedig egy kereskedelmi irodaház tetején kortárs művészek állítottak fel egy krisztályokkal borított aranyborjút, a kétmilliós főváros pénzügyi-gazdasági vérkeringésének középpontjában, a város legnagyobb bevásárlóközpontjától néhány méterre).³

Az emberi lélek Istentől elforduló, bálványimádó hajlama minden bizonnyal egyidős az emberiséggel, és történelmi koroktól függetlenül örök témát képes szolgáltatni a mindenkori kultúra, a szépirodalom, a képzőművészet alkotóinak vagy az emberi viselkedésről, az ember pszichés jelenségeiről gondolkodó pszichológiának, valláslélektanának, kulturális antropológiának.

A *Der Spiegel* hírmagazin 1999. év végi számában kritikus hangvételű tanulmány jelent meg a német társadalomban az elmúlt időszakban megtapasztalt etikai krízisről, annak okairól és konkrét, a társadalmi élet különböző területein való megjelenési formáiról. A *Tánc az aranyborjú körül* című vezércikkben a szerzők azt a kérdést állították vizsgálódásuk középpontjába, hogy vajon a kortárs német társadalom „erkölcs nélküli nép-e”.

A cím természetesen a bibliai történetre utal: az aranyborjú már 3500 éve az erkölcsről megfélemezhető emberi társadalom jelképe. A cikk idéz egy 1994-ben készült felmérést, amely szerint a megkérdezettek 70 százaléka tartja a *Tízparancsolat* tartalmát etikai alapelvnek, arra a kérdésre azonban, hogy ezeket magukra nézve kötelező érvényűnek tekintik-e, már csak 25 százalékuk adott igenlő választ. A társadalomban „eltűnően van a jó és a rossz közötti különbségről való konszenzus”. Ellentétben az emberi történelem korábbi korszakaival, melyekben vallástól, felekezeti hovatartozástól, sőt a vallásosság meglététől függetlenül is, ha nem is megvalósíthatók, de érvényesek voltak e morális parancsolatok (ne ölj, ne paráználkodjál stb.), mára bizonytalanná váltak az emberek annak tekintetében, hogy – a közismert katolikus teológus, Hans Küng szavaival – „milyen alapopciók szerint is hozzák meg életükkel kapcsolatos lényegibb és mindennapos, kisebb döntéseiket”. Egyre inkább növekszik azoknak az embereknek a száma, akik elutasítják az etika minden formáját, annak ellenére, hogy – ismét Küngöt idézve – „egy értékek, normák és magatartásformák feletti minimális alapkonszenzus elengedhetetlen feltétele az emberhez méltó együttélésnek”. Egy ilyen etika alapelveit nem kell kitalálni, hiszen a *Tízparancsolat*on kívül más rendszerekben is megfogalmazódtak már hasonló gondolatok: Konfuciusz arany szabálya szerint „amit nem kívánsz magadnak, ne tedd meg másvalakivel”, vagy Kant kategorikus imperatívusza értelmében: „Cselekedj úgy, hogy akaratod maximája egyidejűleg min-

denkor egy általános törvényhozás elve is lehessen”; vagy Jézus arany szabálya a Hegyi beszédben: „*Amit tehát szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük.*” (Mt 7,12a)

A szerzők a társadalmi élet több területéről – média, gazdaság, politika – vett példákkal támasztják alá nem éppen optimista állításukat. A morál tévesztése a gazdaság területén sem kevésbé feltűnő. E morális dekadencia a politika és a gazdaság mellett a médiában is megmutatkozik. A kötelességteljesítés és az őszinteség terén sem jobb a helyzet: az adó- és biztosítási csalásokkal kapcsolatos legfrissebb adatokat megtekintve a németek (és nem csak a németek) fizetési morálját illetően nem maradnak illúzióink. A fogyatkozó erkölcsi tudat további szomorú példáit szolgáltatja az a tény, hogy nőket molesztálhatnak, sőt meg is erőszakolhatnak tömegközlekedési eszközökön az utastársak beavatkozása nélkül, hogy bal eseteknél, szerencsétlenségeknél – bár ott a bábáskodó tömeg – gyakran elmarad a segítő kéznyújtás. A segítőkészség és a civil kurázi szemmel láthatóan divatját multá a társadalomban. Hasonló tendenciákra enged következtetni egy tizenégy-tizenöt éves fiatalok körében feltett körkérdés arról, példaképüknek tekintik-e az alábbi intézmények valamelyikét: Greenpeace, Amnesty International, szakszervezetek, egyházak és pártok. A megkérdezett fiúk 55 százaléka válaszolt nemmel. Arra a kérdésre, hogy támogatnának-e közhasznú célokat, 77 százalékuk adott nemleges választ.⁴

Újraöntött bálványaink és az örökkévaló kincsek

Már hazánkban is bejelentették az *American Idol* című sztár-csináló (emberbálvány-faragó?) műsor magyar verziójának érkezését, előkészületeit. A fiatalok – amint azt a neten, a bulvármédiában, a magazinokban, a fórumokon stb. található hozzászólásokban nyomon követhetjük – valóban bálványozzák ezeket a felkapott, sztárrá csinált, idollá formált, sokaknak igen szép anyagi hasznot hozó sztárocskákat. Az *American Idol* az USA legnézettebb tévéműsora – a cím rendkívül beszédes és sokatmondó. Bálványimádásunk ma ezerféle új ruhát ölt. A példaképek, idolkák, hősök és félistenek utáni vágy az emberi lélek legmélyebb rétegeiben rejtőzik. Emberekről beszélünk – de imádásuk hófoka, az értük való rajongás természete már átcsúszik az isteni szféra felé.

Hívó emberek között is előfordul, hogy egyes jelenségek átveszik Isten helyét az emberi lélekben: ilyen bálvány például a hatalom (főleg a politikai és a gazdasági élet színterein), az anyagi javakra törekvés, a pénz imádata vagy a testkultusz, amikor az ember saját testét kezdi bálványozni, mely egészséges, fitt, tökéletes – a megszerezhető élmények jól karbantartott forrása és befogadó eszköze egy olyan él-

² Lucas van Leyden: *Az aranyborjú imádása*. Rijksmuseum, Amsterdam. <http://www.artbible.info/art/large/126.html>.

³ Aranyborjú az irodaház tetején. <http://belvaros.blogspot.com/2009/12/aranyborju-az-irodahaz-tetejen.html>.

⁴ A teljes cikk a *Hetek* honlapján olvasható: http://www.hetek.hu/hatter/200001/tanc_az_aranyborju_korul.

ménytársadalomban, amely szüntelen fogyasztásra ösztönöz. Az összes bálványoknak van azonban egy közös vonása: mind materiális, és az anyagi, fizikai világ felé fordítja az ember tekintetét. Ellenpólusuk Krisztus, aki az igazi, spirituális, örökérvényű lelki értékeket adja és mutatja fel.

A bűn imádata és a látható Isten

Az ember szeretné látni, hogy milyen Isten. Képet, látványt kíván, akkor is, ha az tiltva van. Megfogni, birtokolni és tárgyiasult formában imádni azt, aki imáinkért és áldozatainkért cserébe megteszi mindazt, mit kérünk. Ha Isten ismeri az embert, és végtelenül szereti, hiszen teremtménye, akkor vajon miért nem enged ennek az örök emberi vágyának? Ennek a látni-fogni akaró kívánságnak, ennek az elemi kíváncsiságnak? Miért zárkózik el? Azért, mert Isten lényege, lényé megfoghatatlan és bezárhatatlan korlátozott érvényű képekbe. Mózesnek a nevét firtató kérdésére ezt feleli: „Vagyok, aki vagyok.” (2Móz 3,14) Lényét akkor és ott és úgy tárja fel, ahogyan azt ő akarja. Van, és mindig van. Örökkévaló. Amint lehatárolnánk őt azzal, hogy kimondunk róla „valamit”, amint bezárnánk őt egy adott megnyilvánulása képeinek megrajzolása által, azonnal ezer és ezer más aspektusától, végtelen megnyilvánulási formájától fosztanánk meg a végtelen és határtalan Teremtőt, de önmagunkat is, hiszen gyatra és szegényes, megüresítő, korlátozott és töredékes lenne minden kísérlet Isten ragyogó, dicsőséges és az egész teremtett, látható és láthatatlan univerzumot átfogó lényének ábrázolására. A bálványimádás végső soron, lényegét tekintve az Istennel szembeni bizalmatlanság, a hitetlenség ösbűnének „imádása”.

A kinyilatkoztatásában (is) szuverén Isten azonban mindenekelőtt a szeretet, a lehajlás, a gyengéd törődés Istene. Hallja népe szavát, mely látni kívánja őt. Megmutatta hát önmagát, mégpedig teljesen: nem várt, nem remélt, döbbenetes módon: ember arcában ragyogtatta fel dicsőségét. Jézus Krisztus arcában, testében, szavában, szelíd szemében, hangzó szavában, igéjében, cselekvő aktivitásában megmutatta magát az Isten. Más „Isten-orca” nincs, minden más hamis, torzítás – ez az egyedüli és a teljes. És számunkra megadatott az a felfoghatatlan szeretet, hogy a láthatatlan Isten látható lett! Isten képe, a tökéletes *imago Dei: Krisztus*. Izrael népe még nem tudhatta, csak a törvény parancsolata állt előtte tiltás formájában: „Ne csinálj magadnak faragott képet!” De Isten már tudta, hogy egyszer meg fog jelenni az emberek között.

Ember arcában tekint ránk az Isten. Isten a maga kép-mására teremtette az embert – egy istenarc van eltemetve mindannyiunkban (Reményik). Először Jézusban kell meglátnom az Istent, majd az emberben, akivel Jézus azonosítja magát (vö. Mt 25,31kk: amit a legkisebbel tettél meg, velem tetted meg, s ez alapján ítéltetsz az utolsó ítéletkor). Imádni az Istent nem faragott képben, nem aranyszoborban, hanem lélekben és igazságban, s mindenekelőtt és -fe-

lett Jézus Krisztusban lehet. Szeretni Istent pedig a másik ember szeretetének megvalósulásában lehet.

A textus utolsó versében szereplő „és most hagyd” kitétel miatt fontos kitérni arra is – bár ez már nem része a perikópának –, hogy mi volt Mózes reakciója Isten bejelentésére. Mózes közbenjáró szolgálata ezért érdemel figyelmet: nem határolódik el az alant bűnbe esett néptől, nem örül a kiváltságnak, amelynek birtokába juthat, hanem zörget és újra zörget Isten szívének ajtaján. Vagy bocsánatot akar kiesdekelní, vagy maga is veszni megy. Az ilyen magatartásban gyönyörködik az Isten.

Mit tudhatunk meg Istenről e történet kapcsán? Azt, hogy ereje a megbocsátásban, a kegyelemben van. Evangélium és törvény, törvény és evangélium találkozását látjuk: a törvény megszegőin mégis kegyelmet gyakorol. Újra átadja Mózesnek a törvény tábláit. A legnagyobb kegyelem pedig magában Jézus Krisztusban jelent meg, aki evangéliumot hirdetett, és a törvény értelmezését is új és nagy parancsolatként fogalmazta meg (Mt 22,34kk; Jn 13,34). Isten minden bálványokon győzedelmeskedő ereje és hatalma: az evangélium.

Mindaz, amit a bálványoktól kapunk, romlandó, mulandó, és bármennyit is birtoklunk e „javakból”, végül mind elveszítjük, abból semmit nem vihetünk magunkkal. Amit Istentől kapunk, az múlhatatlan, romolhatatlan, örökkévaló mennyei kincs. Ezekről leszünk igazán gazdagok – minden másról csak egyre szegényebbek. Csak Krisztus kincsei tesznek gazdaggá. És a hitben ez mind a miénk lehet. Itt, a földön és ott, ahol színről színre fogjuk látni az Isten dicsőségét és Krisztus arcát.

KÖHÁTI DÓRA

Felhasznált irodalom

- ALEXANDER, P. – ALEXANDER, D. 2001. *Kézikönyv a Bibliához*. Scolar Kiadó, Budapest.
- The Book of Exodus. In: *The New Interpreter's Bible*. 1. köt. Abingdon Press, Nashville, 2002.
- The Book of Exodus. In: *The Anchor Bible*. Doubleday & Company Inc., Garden City, New York, 1976.
- The Book of Exodus. In: *The Interpreter's Bible*. 1. köt. Abingdon Press, Nashville, 1953.

Tallózó

(Tarthatatlanul csonkának látom a perikópát, ezért az 1–14. versek alapján készült a válogatás.

Tekintettel arra, hogy a textus egy része 2008-ban, Rogate vasárnapján is alapige volt, a Lelkipásztor 2008/4. számának 149. oldalán már olvasható egy tallózó a 7–14. versekről, az ott már megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.)

„Istenről akkor áll, hogy »meggondol valamit«, és »megbán valamit«, ha az emberek magatartásának változása folytán, ő ennek megfelelően velük nem úgy cselekszik, mint

előbb ígérte (Driver).” (*Hertz Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Sajnos ugyanez megisméltődött »keresztyén« talajon.” (Arno C. Gaebel: *Ószövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

„(...) a nép már el is fordult a láthatatlan Istentől, és bálványszobrot készített magának. Nem bízik Isten ígéreteiben (23,30–33), bár ő a kivonulás folyamán mindvégig megbizonyította, hogy népe mellett áll; a nép kézzelfogható bizonyítékot kíván. (...) Bár Áron a borjút az Úr képének jelenti ki (5. v.), már az »Ez a te istened« otromba azonosítás bálvánnyá teszi a képet, a szexuális orgia pedig, amivé fajul az ünnep, megmutatja az itt imádott »isten« valódi jellegét. A borjú (4. v.) tudatosan lealázó kifejezés.” (*Biblia – Magyarázó jegyzetekkel. Magyar Bibliatársulat – Kálvin Kiadó*)

„(...) az Úr szó (...) Jahvéra, a Vagyokra utal. (...) nem is az volt az ünnepelni készülő nép szándéka, hogy szakítson Jahvéval, aki megszabadította őket. Nem! Sőt inkább az ő tiszteletére akartak ünnepet ülni. Ezt azonban úgy tették, hogy összeütközésbe kerültek a 2. parancsolattal.” (Cornelis van der Waal: *Kutassátok az Írásokat! Iránytű Kiadó*)

„Áron a főpap. És ez egy hatalmas figyelmeztetés is lehet számunkra, hogy akik a szolgálatban vannak, nem biztos, hogy teljesen őszintén cselekszenek.” (Chuck Smith: *A Biblia lépésről lépésre. The Word for Today*)

„Az emberi szív azt szereti, amit érzékelhet, azt keresi, ami gondolatvilágának megfelel, és azt kielégíti. Csak a hit képes »szilárdan kintartani a láthatatlan mellett, mint ha csak látná« (Zsid 11,27). (...) Tárva-nyitva az ajtó Mózes előtt, mégis, ő nem közönséges kegyelmet és szellemi hasonlatosságot mutat fel ama prófétával, akit az Úr később támasztott, úgy, mint Mózeset e népből. (...) Isten dicsősége, szent nevének igazolása és esküjének teljesítése volt az alap, amelyre Mózes könyörgésében hivatkozott. (...) A nép magatartásában vagy jellemében semmit sem találhatott, amire könyörgését alapozhatta volna, de Istenben ehhez bőven talált támpontot.” (C. H. Mackintosh: *Elmélkedések Mózes 1–5. könyvéről. Evangéliumi Kiadó*)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„...a táborozó Izraelt valami nagy magárahagyatottság érzése fogta el. (...) A nagy vezető emberek sorsa volt az övé (Mózesé) is: inkább félték, mint szerették, de jelenléte mégis bizonyos fokú nyugodtságot kölcsönzött az ismeretlen jövő felé vándorló népnek. Most az az érzésük támadt, hogy vezetőjük cserben hagyta őket. (...) Az a láthatatlan Úr pedig, akiről Mózes beszélt nekik, megfoghatatlan volt

számukra; nekik szemmel látható és kézzel megfogható istenalak kellett, hogy ne érezzék magukat vezetés nélkül... .

Az Úr ítélete először úgy hangzott, hogy a bálványozó Izraelt mindenestől kiirtja, és (...) Mózes utódait növeli nagy néppé. De Mózeset nem szédítette meg a kiváltságnak ez az ígérete, ő nem a maga, hanem népe dicsőséges jövőjét akarta hitben látni. Ezért imádságában minden olyan gondolatot felidéz, amellyel megindíthatná Istent...

Olyan imádságos tusakodás ez, amelyre csak az Istennel igazi lelki közösségben élő ember képes, önzetlen szívvel és nagy emberszeretettel, ahogyan könyörgött egyszer Sodoma népéért is az »Isten barátja«, Ábrahám.”

Jubileumi kommentár

(*készíts nekünk istent, hogy előttünk járjon*)

„...senki sincs, aki ne kívánna, amennyire csak lehet, biztonságban és félelem nélkül élni.”

Baruch Spinoza (1632–1677) holland filozófus

(*nem tudjuk, hogy mi történt azzal a Mózessel*)

„Egy népet csak úgy lehet vezetni, ha jövőt mutatunk neki; a vezető: reménységmondó.”

Bonaparte Napóleon (1769–1821) francia hadvezér

(*ez a nép kemény nyakú nép*)

„Ne féljete az emberek bűnétől, testvéreim, bűnében is szeressétek az embert...”

Fjodor Mihajlovsz Dosztojevszkij (1821–1881) orosz író

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Az ige bemutatja, hogy milyen a mindenkori ember testen: az aranyborjában hisz, és nem az Úrban. Isten azonban megkönyörült rajtuk, és Fia halálával kiengesztelődött. Aki hisz benne, az üdvözülni fog.

A hosszú várakozás alatt a nép unatkozott, de ahelyett, hogy imát mondtak volna, vagy dicséretet énekeltek, a legrosszabbat találták ki: Isten-pótlékot kerestek. Már többször lázadoztak, csak Mózes fordult tanácsért Istenhez. Ma is van, hogy a helyes útról letérünk, és csak ha Istenhez fordulunk, úgy találjuk meg azt.

Elgondolkoztató, hogy 1Kor 10,8-ban az áll, hogy el estek huszonháromezren, viszont 4Móz 25,9-ben huszonégyezer halottja volt a csapásnak.

Előfordul, hogy úgy érzékeljük: nincs velünk Isten, nem törődik velünk.

Kaptam egyszer egy igét. Azóta bárkiről azt gondolom, hogy eltávolodott tőlem, azonnal eszembe jut. Így van ez Istennel is: „Nem a mi szívünkben van kevés hely számotokra, hanem a ti szívetekben van kevés hely számunkra.” (2Kor 6,12) Vagyis nem ő nem szeret engem

eléggé, hanem én. Így már meg is van a megoldás: azonnal hozzá fordulok, és kérem, hogy segítsen visszatalálnom hozzá.

A zsidók nagyon sok mindent megkaptak Istentől: bizonyosságot, a rabságból való szabadulást, „teljes ellátást” a pusztai vándorlás során, és mégis mindig kételkednek, tévelyegnek, bálványokat imádnak! Nem véletlenül mondja Jézus, hogy ne ítélj, és az vesse az első követ, aki bűntelen. Amikor így gondolkodom, azonnal eszembe jut a saját keménynyakúságom. Mea culpa.

Nem értem, miért gondolják azt, hogy a maguk kreálta istenszobor hozta ki őket Egyiptomból, és hogyan voltak képesek isteni erőt és hatalmat tulajdonítani neki.

Nem értem azt sem, miért csak annyit mond róluk az Úr, hogy kemény nyakú nép, holott az izraeliták hálátlanok, elégedetlenek, hűtlenek és türelmetlenek voltak.

Szentháromság ünnepe után 10. vasárnap

Jn 9,24–38

Igehirdetési előkészítő

Bevezető gondolatok

Jézus korában a zsidóság erősen sikerorientált volt. Az örök igazságot, miszerint a bűn következménye minden kudarc és betegség, személyesen alkalmazták. Jób könyvének is ez az alapgondolata. Ha Jób sorsa tragikus, ha beteg, akkor valami rejtett bűne van. Ha ezt tisztázza Istennel, akkor a külső jelek is követik ezt.

Ezt a hamis teológiai gondolatot fogalmazzák meg a tanítványok: „Amikor Jézus továbbment, meglátott egy születése óta vak embert. Tanítványai megkérdezték tőle: »Mester, ki vétkezett: ez vagy a szülei, hogy vakon született?«” (Jn 9,1–2)

Sajnos ez a sikerorientált gondolkodás ma is kísért. Urunk ezt teszi helyre: „Jézus így válaszolt: »Nem ő vétkezett, nem is a szülei, hanem azért van ez így, hogy nyilvánvalóvá legyenek rajta Isten cselekedetei.«” (Jn 9,3)

Az örök igazság rövidzárlatos kapcsolása nagyon kegyetlen. Eszembe jut sok testvérem, akik sorsának alakulását magam is szomorúan láttam, s nem tudtam mást gondolni, mint amit Urunk mondott Lukács evangéliumában Pilátus vérengzésére: „Jézus megszólalt, és ezt mondta nekik: »Azt gondoljátok, hogy ezek a galileai emberek bűnösebbek voltak a többi galileainál, mivel ezeket kellett elszenvedniük?«” (Lk 13,2)

Szkopusz: „Ti azért kutatjátok az Írásokat, mert azt gondoljátok, hogy azokban van az örök életetek: pedig azok rólam tesznek bizonyosságot, és mégsem akartok hozzám jönni, hogy életetek legyen.” (Jn 5,39–40)

Gondolatok az igehirdetéshez

Mai regények, színdarabok rendszerint nem boldog kibontakozással, happy enddel végződnek. Az események összekuszált szálait a szerzők nem bogozzák ki, a szereplők lelki konfliktusai nem oldódnak meg. A boldog, megnyugtató befejezést mintha szégyellnénk, vagy lehetetlennek tartanánk, hiszen emberi életünk végső soron úgyszólván kilátástalan és megoldhatatlan. Sokan úgy érzik, hogy csak a meseben lehetséges ilyen befejezés: és boldogan éltek, míg meg nem haltak.

Ezzel a reménytelenséggel merőben ellentétes János evangéliumának 9. fejezete, amelyben valójában két happy end is van.

Az első, hogy a történet névtelen szereplője, a szerencsétlen vak ember megszabadul életének nyomorúságából, véget ér számára az éjszakai sötétség, és megláthatja Isten gyönyörű világát. Jézusnak ez a csodája nem szemkápráztató varázslat, hanem válasz azoknak, akik az emberi élet nyomorúságában Isten büntetést ítéletét látják. A történet ugyanis azzal kezdődik, hogy a tanítványok a vak koldussal való találkozásukkor megkérdezik Jézustól, hogy ki vétkezett: ez vagy ennek szülei, hogy vakon született.

Jézus csodájával a tanítványok vakságát is gyógyítani akarja, hogy lássák meg Istent, aki jó, aki gyógyítani akarja az élet bajait, kötözni a bűn ütötte sebeket, aki az ember boldogságának örül.

Jézus ennek a jó Istennek akaratát valósítja meg. Körülötte ezért gyógyul az élet.

Nem kell tehát szégyellni és nem kell feladni boldogságigényünket, mert erre is igaz Jézus szava: „Emberek-nél ez lehetetlen, de Istennél minden lehetséges.” (Mt 19,26)

A szülőnek is az az öröme, ha boldognak látja gyermekét. Isten is abban leli kedvét, hogy az embert kivezesse a nyomorúságból, bajból, kilátástalanságból. Bátran forduljunk hát hozzá; és kérjük segítségét, mert jó az Isten. Boldog ember az, aki benne bízunk (Zsolt 83,10).

Ebben a történetben azonban nemcsak arról van szó, hogy a vak szemei megnyílnak, hogy véget ér egy ember nyomorúságos életszakasza, hanem arról is, hogy ez az ember eljut a belső látásra is, és leborulva imádja Jézust. Ez ennek a történetnek a második happy endje. Félúton állnánk meg, ha nem jutnánk el ideig. Sokszor megállunk a félúton mi is, mint a samáriai asszony, aki csak vizet akart, hogy ne kelljen a kútra járnia, de az élet vizére nem is gondolt. Vagy mint az a sokaság, amely Jézustól csak a kenyeret akarta, hogy jóllakjon, de az élet kenyerétől értetlenül fordult el.

Jézus nem áll meg félúton. Másodszor is utána megy annak, akinek visszaadta a szeme világát, de akinek még enél is többre van szüksége, arra, hogy igazán megismerje, higgyen benne, és leborulva imádja őt.

Erre a belső látásra vezette el Jézus a kételkedő Tamást is, aki Jézus testén a sebek helyét látva térdre esve mondta: „*En Uram, és én Istenem!*”

Jézusnak ma is ez a célja, hogy minket megajándékozzon ezzel a belső látással, amelyben a hit boldog meggyőződésével vallhatom: egyet tudok, hogy vak voltam, de most látok!

Látok! És nemcsak az élet nyomorúságait, és nemcsak a magam bűnét, hanem látom Jézusomat, aki utánam jött, aki erőtlenségemben erőm, kételkedésemben bizonyosságom, bánatomban örömöm, bűneimben irgalmas Megváltóm, halálomban életem.

Ezzel a második happy enddel fejeződik be ez a történet, de ezzel nem fejeződött be mégsem ennek a névtelen vakon születettnek az élete. Az evangéliumokban nem találkozzunk többet vele, csak találgathatjuk további sorsát. Hány éve volt még hátra? Kitanult-e valami mesterséget? Megnősült? Voltak gyerekei, unokái? Ki tudja? Egy bizonyos, hogy látó szemeit egyszer lezárta a halál.

De így végiggondolva ezt az életet, Jézus mégis feljogosít arra, hogy ennél az utolsó állomásnál is happy endről szövegezzünk. Arról a harmadikról, ami ebben a történetben nem szerepel ugyan, de amivel Jézus megajándékozott minket, hogy túl e földi léten, egyszer színről színre láthatjuk Istenünket és mindazt, amit Isten készített az őt szeretőknek. Isten ennyire akarja az ember boldogságát, hogy a vele való közösség teljes örömeivel ajándékozzon meg.

Csalódott, reménytelen, pesszimista világunkban fogadjuk el ezt a háromszoros nagyszerű reménységet, és legyünk ennek hordozói, továbbadói is. Mert bizony lehet boldogan élni és boldogan meghalni is.

Wass Albert *A funtenelli boszorkány* című regényében az erdőben felnőtt leányt megajándékozza azzal a képességgel, hogy az emberek szemén keresztül belelát a múltjukba, és az abból következő elkerülhetetlen jövőjükbe. A lány sok szörnyű véget jövendől.

Reményik Sándor *A szőnyeg visszája* című versében ennél biblikusabb kifejezőeszközökkel fejezi ki a világ lesújtó állapotát, ám más következtetésre jut.

Kétségbe esem sokszor én is
A világon és magamon,
Gondolva, aki ilyet alkotott:
Őrünten alkotott s vakon.
De aztán balzsamként megenyhít
Egy drága Testvér halk szava,
Ki, míg itt járt, a föld angyala volt,
S most már a mennynek angyala:

„A világ Isten-szótte szőnyeg,
Mi csak visszáját látjuk itt,
Én néha – legszebb perceinkben –
A színéből is – valamit.”

Bengel pedig így tanít: az üdvösség napján három meglepetés ér bennünket.

1. Olyan embereket, akikről azt gondoltam az életük alapján, hogy ők biztosan üdvözülnek, nem lesznek ott.

2. Olyan emberek, akikről azt gondoltam, hogy biztosan elkárhoznak, ott lesznek.

3. Végül a harmadik meglepetés, ez lesz a legnagyobb, hogy Jézus Krisztusért én is ott lehetek az üdvözültek között.

A vakok Homérosz kórusa nagylemezének a címe: *Ó, lásd mily szép az élet.*

Antoine de Saint-Exupéry könyvében a róka ezt a titkot bízta a kis hercegre: „Tessék, itt a titkom. Nagyon egyszerű: jól csak a szívével lát az ember. Ami igazán lényeges, az a szemnek láthatatlan.”

SZABÓ VILMOS

Tallózó

„*A hiányos ismeretek abszolutizálása akadály a helyes és teljes ismeret megszerzésének.* (...) Jézus nem az Emberfiára vonatkozó elméleteket közli, hanem *önmagára mutat.* (...) *A meggyógyult ember hittal válaszol a vele beszélő Úr kijelentésére, és Istenként tiszteli őt.*” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM.* Arcanum Digitéka Kft.)

„Jézus tud a nyomorúságunkról: Jézus felkeres minket a mi elvettetésünkben, kárhozatra vettetésünkben, eltiportatottságunkban. Keres és megtalál, és felteszi nekünk a kérdést: Hiszel-e az Isten Fiában? (...) Itt történt meg a vakkal az a csoda, amely sokkal nagyobb volt, mint szemének megnyílása. Most nyíltak meg lelki szemei, most nyerte meg azt a látást, amely sokkal dicsőségesebb.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata.* Kálvin Kiadó)

„Dicsőítsd az Istent (vö. Józs 7,19; 1Sám 6,5; Jer 13,16). Ez felhívás volt arra, hogy ismerje be azt a bűnét. (...) Amikor azt mondták, hogy *mi tudjuk*, ezzel nyomást gyakoroltak rá. A hitelenség gyakran tudományosnak állítja magát, de itt egyszerűen makacs és tudatos volt. (...) Egy koldus oktatta ki a farizeusokat, erre ők megint csak sértéssel tudtak válaszolni, és kiközösítették a zsinagógából. (...) Jézus ekkor felfedte magát, és elmondta a hithez szükséges ismereteket a koldusnak. A hithez hozzátartozik az akarat cselekedete, mely bizonyos ismereten alapul.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat.* Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„Azok, akiket Jézusért kivetettek, semmit sem veszítettek, hanem nagy áldást nyertek a személyes befogadásban és közösségben. (...) a vak nem imádta az Urat addig, amíg nem tudta, hogy Jézus az Isten Fia. Intelligens zsidó lévén, nem imádott volna csupán embert.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár.* Evangéliumi Kiadó)

„(...) ő nem tudja eldönteni, hogy (Jézus) bűnös-e; egyet tud, s azt vállalja is mindenki előtt: vak volt, s most lát. A tények pedig kemény dolgok; mégsem fér a fejükbe, amit pedig nyilván látnak és hallanak. (...) A megvallott hit: »Hiszek, Uram«, imádatban folytatódik. Az a hit, aminek nincs folytatása imádatban, még nem nevezhető teljesnek.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„A farizeusok (...) a lelki, szellemi terror eszközével igyekeznek nyomást gyakorolni a meggyógyult emberre. (...) A maguk oldalára akarják állítani őt, hiszen meggyógyodásuk szerint egyedül ők vannak a helyes ismeret birtokában. Jézus, mivel a szombattörvényt megszegte, bűnös: ki van zárva, hogy egy bűnösnek legyen hatalma ahhoz, hogy csodát tegyen. Az ószövetségi gondolkodás szerint Isten a bűnös imádságát nem hallgatja meg.

A meggyógyult ember felelete rendkívül ügyes. Ő nincs abban a helyzetben, hogy a törvény (...) bonyolult magyarázatának valamennyi részletét ismerje, átlássa. Egyet azonban tud, és ez számára döntő dolog: »vak voltam, és most látok.«

Jubileumi kommentár

(*mi tudjuk, hogy ez az ember bűnös*)

„A makacs és tüzes vélemény az ostobaság legbiztosabb jele; van-e magabiztosabb, határozottabb, önteltebb, szemlélődőbb, komolyabb és méltóságteljesebb lény, mint a számár?”

Michel de Montaigne (1533–1592) francia moralista

(*„Te mindenestől bűnben születél, és te tanítasz minket?”*)

„...ez a legalapvetőbb kérdések egyike: hogyan rázzuk le a betanult sémák pókhálóját, mi adja vissza az embereknek a látás közvetlenségét?”

Miroslav Krleža (1893–1981) horvát író

(*Meghallotta Jézus, hogy kiközösítették*)

„A zsidók kitalálták őt [a vakot] a templomból, de a templom Ura megkereste és megtalálta.”

Krüszoszthosz (?–407) konstantinápolyi pátriárka

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Első hallásra felvetődik néhány kérdés a szöveg betű szerinti értelmével kapcsolatban:

- Kik hívták oda a vakon születettet?
- Miért nevezi Jézus magát Emberfiának?
- Mit jelent, hogy „dicsóítsd az Istent!” és ez: „Te mindenestől bűnben születél?”
- „Isten nem hallgat meg bűnösöket” – talán ez az ember magát igaznak tartotta? Vagy Jézusról beszél így? Aztán mélyebb gondolatokhoz érünk:

Ezek az emberek nem hisznek annak, amit látnak. Jézus az evangélium végén azt mondja Tamásnak: „*Boldogok, akik nem látnak, és hisznek.*”

A vakon születettet teljesen meggyőzte, hogy Jézus meggyógyította őt. Ő a saját testén tapasztalta meg Jézus hatalmát. Látunk-e mi jeleket? A személyes tapasztalaton túl komoly képzettsége is van ennek az embernek. Abból tűnik ki, ahogyan szembeszáll a farizeusokkal. Aki nem a szemével lát, az lát igazán jól.

A vakon született azt mondta el, hogy mi történt vele. Ezt a mondatot különbözőképpen lehet érteni: semmi hősiességet nem tett, csak azt mondta el... A vakon született elmondta, mi történt vele. Vagy: a zsidók arról beszélnek, amit olvastak, a meggyógyított arról, ami történt.

Isten nem hallgat meg bűnösöket. De tudunk a Bibliából olyanokat, akik hit nélkül vagy éppen varázslással gyógyítottak (Simon mágus).

Isten nem hallgat meg bűnösöket. Azért ennek ellenére mi imádkozhatunk? Vagy ez a régi hit, amelyet Jézus eltörölt? Vagy éppen ezért van szükségünk Jézusra mint közbenjáróra?

A következőkben néhány mai téma került elő az ige kapcsán:

Nem hiszünk a tényeknek sem. Erősebbek a konvencióink, mint a látásunk, mint a hitünk? Savanyú a szőlő – látjuk, hogy meggyógyították, de nem a mieink módján, ezért nem tudunk másokat elfogadni.

Vajon ez a történet nem az „élménykeresztyénség” felé irányít minket?

Lehet, hogy rossz helyzetben kell lennünk ahhoz, hogy értékelni tudjuk a gyógyítást és a megbocsátást?

Ez beszél nekem? – mondjuk ma is. Hiányzik a nyitottság arra, hogy a másikat megértsük. Ennek ellenpéldája a samáriai asszony története, ahol meghallgatták a nyilvánvalóan bűnös asszonyt, és ők is találkozhattak Jézussal.

Jézus nemcsak a gyógyításkor állt a vakon született mellé, hanem a végén is. Nekünk is mondja Jézus: aki valást tesz rólam az emberek előtt, arról én is vallást teszek az én mennyei Atyám előtt.

A hitélmény konfrontálódást jelenthet másokkal. Amikor másokkal ütközöm, nem feltétlenül azt mutatja, hogy baj van az életemmel. Lehet, hogy éppen akkor vagyok a jó úton.